

**Merkinės
lopšinės ir
žaidinimai**

UDK 398(474.5)

Me-199

Knygos leidimą parėmė:

Jaunimo reikalų departamentas
prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos,
Varėnos rajono savivaldybė,
Dzūkijos nacionalinio parko direkcija

Knygą sudarė, redagavo *Rita Černiauskienė*
Melodijas šifravo *Kęstutis Breidokas*
Melodijos Nr. 4, 18, 49, 83, 84, 98 *paimtos iš*
Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto archyvo
Iliustravo ir maketavo *Vytautas Černiauskas*
Korektūrą skaitė *Živilė Tamulevičiūtė*

Fotografijų autoriai:

Rita Černiauskienė 14, 23, 53, 79, 82, 92, 96, 98, 100, 108 psl.
Broliai Černiauskai 18, 134 (viršuje), 139 psl.
Žilvytis Šaknys 68 psl.
Vytautas Černiauskas 73, 85, 87, 88, 91, 95, 110, 131, 132, 133,
134 (apačioje), 135 (viršuje), 138 psl.
Saulius Taraila 104 psl.
Mindaugas Černiauskas 135 (apačioje), 136, 137 psl.
Iš asmeninio *Jono Karlono* albumo 81 psl.

Viršelyje panaudota *Mindaugo Černiausko fotografija*

© Rita Černiauskienė, 2007

© Simona Valeišaitė, 2007

© Foto Broliai Černiauskai, 2007

© Merkinės jaunimo etnokultūros klubas „Kukumbalis“, 2007

ISBN 978-9955-775-00-3

Merkinės lopšinės ir žaidinimai

Sudarytoja
Rita Černiauskienė

Merkinės jaunimo etnokultūros klubas „Kukumbalis“
Merkinė, 2007

Turinys

Pratarmė	8
Merkinės lopšinės ir žaidinimai amžių sandūroje	12
Įvadas.....	13
Vaikų dainos.....	17
Lopšinės ir žaidinimai.....	17
Lopšinės.....	19
Samprata.....	19
Kaip lopšinės keliauja.....	21
Atlikimas.....	24
Tematika.....	27
Sandara.....	34
Tęstinumas.....	40
Žaidinimai.....	43
Samprata.....	43
Žaidinimai su vaiko pirštais ir rankomis.....	45
Kykojimai.....	47
Mylavimai.....	51
Juokinimai.....	54
Numaldymai.....	56
Išvados.....	58
Literatūros sąrašas.....	64
Merkinės lopšinių ir žaidinimų rinkinys	66
Komentarai rinkiniui.....	67
Lopšinės.....	68
Pirks tėvulis šniūrauką.....	68
1. A-a-a liuliaukų.....	68
2. A-a liūliauką.....	69
3. Čiūčia liūliūliauką.....	70
4. Liūliai liūliai liūliaukų.....	70
5. Liūli liūli liūliaukų.....	71
6. Liūli liūli liūliaukų.....	71
7. A-a liūliauku.....	71
Vaikelisguli.....	72
8. A-a liūli.....	72
9. A-a a-a liuli.....	72
10. A-a a-a liūli.....	72
11. A-a a-a liuli.....	73
Duos Dzievulis kitų.....	74
12. A-a a-a šitų.....	74
13. A-a-a šitą.....	74
14. A-a a-a šitų.....	74
15. A-a a-a mažų.....	75
16. Čiūčia liūlia šitą.....	75
17. Čiūčia liūlia mažų.....	75
18. Liuli liuli mažų.....	76

19. Liūli liūli mažų	76
20. Liuliai, liuliai šitų.....	76
21. A-a-a šitų.....	76
22. A-a a-a liūli.....	77
23. A-a-a liūli	77
24. Čiūčia liūlia liūlia.....	78
Užaugęs užvadėlis.....	78
25. Čiūčia liūlia liūli.....	78
26. A-a-a, mažutėli.....	78
Kas tą pupą supa.....	78
27. A-a a-a, pupa.....	78
28. A-a a-a pupa.....	79
29. A-a a-a pupą	79
30. A-a a-a mažų.....	80
31. Liūli liūli mažų.....	80
Naktelė atneša miegelį.....	80
32. A-a, sūneli.....	80
Dukterėle, miško gegutėle.....	80
33. A-a-a, dukterėle	80
Zuikis vaiką lingavo	81
34. Opa opa opa pa.....	81
Atstokit, vištos, leiskit vaikeliui miegoti.....	81
35. Apsi, vištos vanaginės.....	81
Auk didutis, būk greitutis.....	82
36. Čiūčia liūlia, mažutėli.....	82
Vaikelį rado serbentų krūmely.....	82
37. Čiūčia liūlia mažąjį vaikelį.....	82
38. Čiūčia liūlia, mažas sūnaitėli.....	83
Mik, užmikie, vaikeli.....	83
39. Mik, vaikeli.....	83
40. Užmik, užmik, akute.....	83
Literatūrinės kilmės.....	84
Tu – visas džiaugsmas namų.....	84
41. Miki, vaikuti brangus,.....	84
Šviesūs bus tavo sapnai.....	85
42. Mik, mažutėli.....	85
43. Miki, sūneli, užmiki brangiausias.....	86
Tu užaugsi didis vyras.....	86
44. Mik, sūneli mano brangus.....	86
Tu žinai tik žodį mamą.....	87
45. Jau saulutė nusileido.....	87
Griežia svirplelis užpečky.....	88
46. Už krosnies svirplelis gros.....	88
47. Griežia svirplelis užpečky.....	89
Tėvynė motinėle tavęs laukia.....	89
48. Čiūčia liūlia, mažutėle.....	89
Žaidinimai.....	90
Žaidinimai su pirštais, rankomis.....	90
Košelę verda.....	90
49. Grūdu grūdu pelalį.....	90

50. Grūdu grūdu grucukį.....	90
51. Grūdu grūdu grucukį.....	90
52. Grūdu grūdu grūcelį.....	91
53. Grūdu grūdu grūdelį.....	91
54. Grūdu grūdu grūdelį.....	92
55. Grūdu grūdu košukį.....	92
56. Grūdu grūdu čilkinėlį.....	93
57. Grudu grudu čiulkinėlį.....	93
58. Grūdu grūdu košę.....	93
59. Viru viru košę.....	93
60. Virė virė košę.....	94
61. Viru viru košę.....	94
62. Viru viru košę.....	94
63. Viru viru košę.....	94
64. Virė virė košę.....	95
65. Virė košį.....	95
66. Viru viru košę.....	96
67. Virė virė košę.....	96
68. Virė virė vaikai košę.....	97
69. Virė virė košę.....	97
Keps motutė bandutes.....	98
70. Malam malam grucukę.....	98
71. Ploju ploju kaciukį.....	98
72. Katu katu katutes.....	99
73. Plojam plojam katučių.....	99
74. Plojam plojam katutes.....	99
Gir gir girtonas.....	99
75. Gir gir gir gir gir girtonas.....	99
Katė ir pelė.....	99
76. Kaciūtė lapiūtė.....	99
77. Katinėli rainakėli.....	100
78. Pele, pele, kur buvai.....	100
Špygutė.....	101
79. Kumštis.....	101
Kykojimai.....	101
Kyčiojavaikelį.....	101
80. Kyčiūkyčiūkyčiū.....	101
81. Dzug dzug dzukū.....	101
Važiuoja.....	102
82. Kėkū kėkū kėkū.....	102
83. Kėku kėku varninėku.....	102
84. Kėkū kėkū.....	102
85. Kedenu kedenu vilnų.....	103
Joja.....	103
86. Joja joja diedukas.....	103
87. Joja joja dziedukas.....	103
88. Joja, joja ponukas.....	103
89. Dziuk dziuk dziuk.....	104
90. Joja joja Jonas.....	105
91. Kur joji, Jonai?.....	105

92. Joja joja ponas.....	105
Ūda ūda ūdada.....	105
93. Ūdada ūdada.....	105
94. Ūda ūda ūda da.....	106
Mylavimai.....	106
Įvairūs valgiai.....	106
95. Dyliu dyliu dylinuku.....	106
Mylu mylu.....	106
96. Mylu mylu šitų.....	106
97. Mylu mylu mylu.....	106
98. Mylu mylu mylu.....	107
99. Mylu mylu mylu.....	107
100. Mylu mylu mylu.....	107
101. Mylu mylu, glust glust.....	108
102. Mylu mylu mylu.....	108
103. Mylu mylu mylu	108
104. Mylu mylu.....	109
105. Mylu mylu mylu.....	109
106. Čyru vyru, duok pipirų.....	109
Juokinimai.....	110
107. Šokit, pešės, ant bačkelės.....	110
108. Kuti kuti, bė bė.....	110
109. Oi, bobute, ką tu verdzi.....	110
110. Seku seku pasakų.....	110
111. Opa, opa, opapa.....	111
Numaldymas.....	111
112. Džin džin džin džin šašš.....	111
Dainų metrika.....	112
Pateikėjų abėcėlinė rodyklė.....	125
Tekstų abėcėlinė rodyklė.....	126
Žodynėlis.....	129
Gyvenimas lopšinės glėbyje.....	130
Priedai	140
Anketa.....	141
Santrumpos.....	142

Rita Černiauskienė

Pratarmė

Ši knyga – Merkinės jaunimo etnokultūros klubo „Kukumbalis“ 2007 metais organizuoto projekto „Dzūkijos lopšinės glėbyje“ galutinis rezultatas.

Pats klubas, kaip jaunimo, gyvenančio, besimokančio, dirbančio Merkinėje arba Dzūkijos nacionalinio parko teritorijoje, savanoriškas susivienijimas, sudarytas siekiant giliau pažinti Dzūkijos etninę kultūrą, gyvuoja jau septyneri metai. Nuo 2001 m. spalio 10 dienos įteisinus savo juridinį statusą, klubo nuveikta išties nemažai. Koncertuota ne tik Merkinėje, bet ir Vilniuje, Kaune, Rietave, Druskininkuose, Alytuje, Radviliškyje, Lazdijuose, Kapčiamiestyje, Širvintose, Varėnoje ir kituose Lietuvos miesteliuose. Dalyvauta folkloro festivaliuose, 2007 m. Lietuvių dainų šventėje. Merkinės miestas, V. Krėvės gimnazijos bendruomenė, Dzūkijos nacionalinio parko Merkinės lankytojų centro svečiai, mūsų draugai ir bendraminčiai iš Dzūkijos ir kitų Lietuvos regionų žino mūsų švenčiamas kasmetines kalendorines šventes – advento vakarones, Kūčių stalo repeticiją, Užgavėnes, Rasas. V. Krėvės 120 metų jubiliejaus proga „Kukumbalio“ jaunimas pastatė etnokultūrinį spektaklį „Perkūnas, Vaiva ir Straublys“, o švelnias vienbalses Merkinės apylinkių dainas įdainavo dviejose kompaktinėse plokštelėse „Merkinės dainos ir šokiai“ (2002) ir „An marelių krašteliu“ (2006).

Taip jau turbūt iš aukščiau nulemta, kad klubas, išdygęs puorioje, nors ir smėlingoje Dzūkijos žemėje, giliai suleido šaknis, plačiai paskleidė garsą, susirado daug naujų draugų, juos įkvėpdamas panašioms darbams. Sukaupta nemaža patirties ir įvairiapusiškos medžiagos, tad atėjo pats metas ja pasidalinti ir paskleisti plačiau. Juolab, kad klubas gali pasidžiaugti ir „Kukumbalio“ užaugintais jaunaisiais etnografais. 2004 m. rudenį Dzūkijos nacionalinio parko Jaunojo etnografo mokykla, dalyvaudama ir Respublikinės jaunojo etnografo mokyklos sesijose, išleido savo pirmąją laidą. Šią etnografų mokyklą baigė ir Merkinės V. Krėvės gimnazijos gimnazistė Simona Valeišaitė, kurios kruopštus 2005 m. atliktas Merkinės lopšinių ir žaidinimų tyrimas kaip tik ir davė prielaidą šiai knygai. Stropi, kruopšti, moksliniam darbui gabumų nestokojanti gimnazistė pati surinko nemažai merkiniškių atliekamų vaikų tautosakos perliukų, apklausė beveik trisdešimt skirtingo amžiaus pateikėjų apie lopšinių, juokinių, mylavimų prasmę bei svarbą patiems mažiesiems ir

išaugino rimtą filologinį darbą „Merkinės lopšinės ir žaidinimai amžių sandūroje“. Ne tik išaugino, bet ir 2006 m. Respublikiniame jaunųjų filologų konkurse laimėjo I laipsnio diplomą už geriausią tautosakos tiriamąjį darbą¹.

Taigi turėdami toki gražų uždegantį pavyzdį, norime paskatinti jaunuosius domėtis savo tėvelių ir senelių palikimu, neužmiršti, atrodo, tokių paprastų, bet labai svarbių dalykų, kaip kūdikystės lopšyje girdėtos dainelės ar linksmi žaidimėliai, kuriems ir sunkiai dirbdami mūsų seneliai visada atrasdavo laiko. Neatsitiktinai į šį projektą įtraukėme ir 2006 m. atrastus bendraminčius iš Alytaus r. Eičiūnų kaimo vaikų ir jaunimo užimtumo centro, kuriam vadovauja graži Audronės ir Felikso Anušauskų šeima. Su savo draugais, Dzūkijos lopšinės apglėbti, šių metų birželio mėnesį mokėmės užrašinėti tautosaką, ir čia mums talkino neišsenkančias folkloro lobių skrynias sauganti merkiniškė Genė Milaševičienė. Džiaugiamės, kad turėjome puikią galimybę išklausti gerbiamos tautosakininkės, žurnalistės Gražinos Kadzytės pasakojimų apie Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto istoriją bei vykdomą mokslinę veiklą. Smagu, kad Lietuvos nacionalinio muziejaus edukacinės programos kuratorė Birutė Kazlauskienė pagilino mūsų etnografines ir istorines žinias. Tačiau svarbiausia, kad trisdešimt jaunų, energingų keturiolikmečių – aštuoniolikmečių iš Merkinės ir Eičiūnų birželio – liepos mėnesį moksleiviškas atostogas įprasmino folklorinėje ekspedicijoje.

Niekas nepaneigs, kad didžiausia gyvenimo vertybė yra bendravimas. Ekspedicijos metu mokinukui teko prakalbinti tiek trisdešimtmetę mamą, kurios atžalėlė čia pat bėginėja vasaros žolytėje arba jau moka pritarti mamos dainelei, tiek į devintą dešimtį įkopusią močiutę, seniai užauginusią savo vaikus ir anūkelius. Gėrėtis galima dzūkų nuoširdumu ir atmintimi, bandant netikėtai užklydusiam, nors ir matytam mokinukui surasti atminties koridoriuose besislapstančią mažytę jaunystės ar vaikystės nuotrupą. Ir būdavo gražu išgirsti, kad taip dainavusi mamytė, tėvelis taip ant kojų kėkojęs ar tokiu būdu jauna mama savo vaikelį ir šiomis dienomis myluojanti.

Projektą „Dzūkijos lopšinės glėbyje“ finansavo Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Varėnos rajono savivaldybė. Dėkojame visiems, nuoširdžiai prisidėjusiems prie šios knygos atsiradimo: Dzūkijos nacionalinio parko direkcijai, suteiku-

siai patalpas ir kompiuterinę techniką projektui; už nuostabią ekskursiją po Lietuvių literatūros ir tautosakos institutą gerbiamai Gražinai Kadžytei ir už galimybę pasinaudoti instituto archyvine medžiaga bei už suteiktas naudingas konsultacijas instituto direktoriaus pavaduotojai mokslo reikalams, doc. dr. Bronei Stundžienei, už draugiškas pastabas dr. Vitai Ivanauskaitei; už įsimintinas etnografines pamokas Lietuvos nacionaliniame muziejuje gerb. Birutei Kazlauskienei; už galimybę vykdyti projektą birželio projektinės veiklos metu gerb. Merkinės V. Krėvės gimnazijos direktorei Reginai Sakalauskienei; ir, žinoma, visiems Merkinės miestelyje ir jo apylinkėse aplankytiems žmonėms, geranoriškai bendravusiems su ekspedicijos dalyviais.

Reikia manyti, kad ekspedicijos tikslas užrašyti ir papildyti jau esamą surinktą medžiagą apie Merkinėje skambančias lopšines bei žaidinimus yra pasiektas. O kelios dešimtys bendraamžių ir bendraminčių turėjo puikią galimybę įprasminti šią iniciatyvą ir laisvalaikį, pasidalinti visokeriopa patirtimi bei perimti pastarąją iš vyresniųjų. „Kukumbalio“ jaunuolių pavyzdys rodo rūpestį bei atsakomybę už gimtojo krašto turtingo paveldo puoselėjimą, toleranciją, saviraišką, kūrybinių laisvių pasireiškimą, pasirėmus jaunatvišku entuziazmu kelyje link savo kultūrinio, estetinio ir etnografinio paveldo įprasminimo. Knyga „Merkinės lopšinės ir žaidinimai“ užpildo žiojėjančią spragą – įvairiuose šaltiniuose išbarstytos, jau šimtmečius užrašinėjamos ir vis dar gyvybingos Merkinės apylinkių tautosakos surinkimas į vieną leidinį. Knygą sudaro S. Valeišaitės darbo teorinė dalis bei R. Černiauskiene sudarytas lopšinių ir žaidinimų rinkinys, iliustruotas ekspedicijų ir vykdyto projekto fotografijomis.

Tikiuosi, kad ši knygelė bus mėgiama ne tik tų, kurie atras prie teksto savo pavardę, kaip pateikusiojo kūrinį, užrašiusiojo ar šifrusiojo. Šiuos lengvus, net specialios išdailintos melodijos nereikalaujančius kūrinius turėtų pamėgti esamų vaikų ir būsimųjų kūdikių tėveliai ir mamytės. O kruopščiai atliktas, informatyvus, analitinis S. Valeišaitės darbas bus geras pavyzdys savo krašto tautosaka, papročiais besidomintiems moksleiviams ir mokytojams.

Rita Černiauskiene,

Merkinės jaunimo etnokultūros klubo „Kukumbalis“ vadovė

¹ Darbas yra saugomas Lietuvių literatūros ir tautosakos institute: Sg. LTR 7554.

Simona Valeišaitė

Merkinės lopšinės ir žaidinimai amžių sandūroje

Įvadas

Vaikų dainos tarp kitų lietuvių liaudies dainų užima savitą vietą. „Jos yra arba suaugusiųjų kurtos vaikams, arba pačių vaikų kūryba.“¹ Įdomu tai, jog dar prieš 25 metus šiai tautosakos sričiai nebuvo teikiama pakankamai dėmesio. Jų, deja, nedaug tebuvo surinkta ir paskelbta. Tiesa, 1980 m. išleistas Lietuvių kalbos ir literatūros instituto „Lietuvių liaudies dainyno“ I t. skirtas būtent „Vaikų dainoms“. Iki jo pasirodymo šio žanro dainos nebuvo klasifikuojamos. „Senuosiuose klasikiniuose leidiniuose vaikų dainos buvo spausdinamos neišskirtos į grupes.“² Kyla klausimas, kokią įtaką lopšinių išlikimui (ar nykimui) turėjo toks jų „nepopuliarumas“ tarp mokslininkų? Bet dar labiau domina tai, ar dar yra įmanoma iš žmonių išgirsti dainuojamą lietuvišką lopšinę. Kažin kaip vaikų dainos šiomis dienomis atrodo bendrame lietuviškosios tautosakos kontekste.

Galbūt todėl kilo mintis užsiimti tyrimu ir įsitikinti, ar tikrai lopšinei lemta žūti? Ar įmanomas toks dalykas, jog vaikiškos ausies vakarais nebeglostys švelni melodija ir jaukūs garsai? Galų gale iškyla klausimas apie motinos ir vaiko ryšį: ar šiuolaikinės mamos atsisako visapusiško bendravimo su vaiku jau vaikystėje? (Kol vaikas nemoka kalbėti, matyt, tinkamiausia jį veikti pojūčiais: rega, klausia, lytėjimu ir pan. Lopšinė – vienas iš būdų suartėti su kūdikiu, kadangi švelnūs ir malonūs garsai traukia ir domina. Jie kuria jaukumo ir saugumo jausmą.) Gal netgi įmanoma tai traktuoti kaip ryšio su vaiku praradimą? Visgi norėjosi įsitikinti, kad taip nėra. Beje, tai tartum 2004 metais mano vykdyto etnografinio tyrimo apie gimtuves Merkinės apylinkėje tęsinys. 2002-2004 metais dalyvavau Jaunojo etnografo mokykloje, organizuotoje Lietuvos istorijos instituto ir Lietuvos jaunimo turizmo centro. Tais metais parašyto darbo „Gimtųjų papročiai XX a. I pusėje Merkinės apylinkėse“ kuratorius buvo dr. Žilvytis Šaknys. Todėl įdomu sužinoti, kaip tie patys žmonės, merkiniškiai, dalijęsi patirtimi, susijusia su vaiko gimimu ir įvairiais šio gyvenimo laikotarpio papročiais, prietaisais, vėliau augino vaikus. Kaip augo merkiniškiai?

Šis darbas „Merkinės lopšinės ir žaidinimai amžių sandūroje“ buvo parašytas remiantis lauko tyrimų medžiaga. Tai garso įrašai bei

Simona Valeišaitė užrašinėjimo metu 2005 rugpjūčio 29 d. Merkinėje

mano pačios sudarytos anketos, šiek tiek pakoreguotos darbo vadovės mokytojos Ritos Černiauskiienės. Apibendrinant rezultatus buvo naudojama ir papildomais informacijos šaltiniais, leidžiančiais surinktą medžiagą papildyti bei užglaistyti spragas. Lauko tyrimus atlikau aš pati, padedama darbo vadovės, 2005 metų liepos bei rugpjūčio mėnesiais. Darbas tęstas rugsėjo – gruodžio mėnesiais.

Anketos „Vaikų dainos“ klausimai buvo skirti Merkinės miestelio gyventojams. Tai mano gimtasis miestelis. Tačiau ši priežastis ne vienintelė, privertusi apsisistoti ties Merkine. Pasak Bronės Stundžienės, parašiusios apibendrinamąjį straipsnį, paremtą 2001-2002 m. Merkinės apylinkėse vykdytos kompleksinės Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto ekspedicijos lauko tyrimais, „šiandien Merkinė ir jos artimos apylinkės pagrįstai laikomos turtingos ir daugialypės, o kartu ir gana senos folklorinės kultūros arsenalu, ilgus metus net kelias kartas angažavusiu domėtis šio krašto neišsenkamais liaudiško žodinio paveldo ištekliais“⁴³. Vadinasi, norint objektyviai įvertinti esamą padėtį bei užrašyti autentiškos šios vietovės tautosaką, nesuklysta pasirinkus būtent šį kraštą.

Renkant medžiagą, buvo apklausti ne tik vietiniai gyventojai (čia gimę ir užaugę). Kita vertus, visi apklaustieji yra vienaip ar kitaip su miesteliu susiję: vieni čia gyvena gana ilgą laiką arba yra čia gimę, kiti dirba Merkinėje. Tiesa, apklausoje dalyvavo vien moterys. Matyt, tai nestebina, nes vaikus auginti ir lopšines dainuoti nuo seno yra priskirta moteriškajai lyčiai. Kartais netikėtai užkalbinti vyrai labai mandagiai atsisakydavo kalbėti, pagrįsdami tuo, jog moterys į šiuos klausimus atsakytų išsamiau ir tiksliau.

Kitas svarbus aspektas – pateikėjų amžius. Prieš pradedant tyrimą, buvo numatyta apklausti apie trisdešimt žmonių, pasiskirstančių į tris amžiaus grupes. Iš dalies tai tėra sąlyginis skirstymas, tačiau pastebimos tokios grupės: 1) pateikėjai, auginantys mažus vaikus (iki 30-35 metų), 2) pateikėjai, kurių vaikai jau suaugę (35-60 metų), 3) pateikėjai, kurie jau turi anūkų (pensinis amžius). Tai turėjo įtakos vertinant surinktą medžiagą, nes buvo svarbu sužinoti, ar toks reiškinys, kaip lopšinių, vaikų žaidinimų dainavimas, vis dar aktualus.

Anketos klausimyną (žr. Priedas Nr. 1) sudarė 17 klausimų. Daugelis klausimų „sluoksniuojasi“, t.y. yra panašūs ar reikalauja panašaus atsakymo, todėl buvo tikimasi gauti kuo tikslesnių ir patikimesnių atsakymų. Devyni anketos klausimai yra skirti lopšinėms, kiti aštuoni reikalauja atsakymo apie žaidinimus. Šįkart buvo apsiri- bota dviem žanrinėmis grupėmis: lopšinės ir žaidinimai.

Darbo uždaviniai. Visą darbo rašymo laikotarpį buvo stengiamasi nenukrypti nuo plano, kurį galima įvardyti šiais punktais:

- 1) darbo tikslo išskėlimas, klausimyno sudarymas,
- 2) lauko tyrimų medžiagos rinkimas,
- 3) papildomos literatūros, tyrinėjimų medžiagos rinkimas,
- 4) tyrimų duomenų lyginimas,
- 5) išvados.

Darbo tikslas. Sistemingai užduodami klausimai, apimantys jau išvardytas darbo aktualijas, padėjo surinktą informaciją paversti informatyviu žinių srautu. Buvo siekiama atskleisti tai, kaip Merkinės vaikų dainos (lopšinės ir žaidinimai) keliavo XX amžiuje, ar jos išliko tokios pat svarbios ir reikšmingos merkiniškiams. Mėginama nubrėžti Merkinės dainuojamosios tautosakos dalies, skirtos mažiausiems, situacijos kontūrus žvelgiant akimis žmogaus, gyvenančio trečiojo tūkstantmečio Merkinėje. Stengiamasi atsižvelgti į visus tebegaliojančius vertinimo kriterijus, sukurtus mokslininkų bei natūraliai suformuotus vietinių žmonių. Anketos atsakymai, papildomi mokslinių darbų citatomis, atskleidžia ir artimiau supažindina su dabartine lopšinių bei žaidinimų padėtimi tautosakoje, kasdieniniame gyvenime. Užrašytos lopšinės bei žaidinimai puikiai atspindi tai, kaip pamažu kito vaikų dainos, kas išliko, kas sunyko.

Darbo aktualumas. Siekiama supažindinti XXI amžiaus žmogų su esama padėtimi, autentiška Merkinės gyventojų patirtimi. Norima kuo tiksliau atskleisti šios tautosakos srities istoriją, prie kurios prisideda (arba neprisideda, jei mano, kad tokie dalykai nėra reikalingi šiuolaikiniam žmogui) bet kuris. Juolab kad Austė Bareikytė – Nakienė lopšines laiko net akmens amžiaus atspindžiais⁴.

Vaikų dainos

Lopšinės ir žaidinimai

Vaikų dainos – tai bene pirmieji išgyvenami meniniai momentai vaiko gyvenime. Tai kūriniai, kuriuos pamažu kuria ir suaugusieji, ir vaikai. Galbūt taip nuo seno nejučia vaikas įtraukiamas į kūrybinį procesą. Galbūt tai galėtų būti laikoma netgi pirmaisiais potyriais susidūrus su menu. Įdomu, ar dažna, kelis vaikus auginanti XIX amžiaus mama būtų drįsusi pamąstyti, kad jos bandymai užmigdyti savo „rūpestėlius“ būtų suvokiami kaip menas. Ilgą laiką neklasifikuotos vaikų dainos vieną dieną buvo suskirstytos į atskiras žanrines grupes. Pavyzdžiui, lopšinės imtos klasifikuoti pagal principus, kuriuos perša neįprasta lopšinių paskirtis, funkcija. Taigi kokie pagrindiniai vaikų dainų klasifikavimo kriterijai? Svarbiausia yra dainų: *funkcija, tematika, kilmė, kūrėjas, atlikėjas, struktūra*.⁵

„Šiais visais atžvilgiais vaikų dainos nėra vienalytės. Jas sudaro suaugusiųjų dainos, atėjusios į vaikų repertuarą (kai kurios kalendorinės, vaišių dainos) ar specialiai kurtos vaikams, ir pačių vaikų kūryba. Vaikų dainų funkcija susijusi su vaiko amžiumi, jo ugdymo bei auklėjimo reikmėmis. Vaiko psichikos kitimas, jo imlumo ribos nulėmė ir vaikų dainų struktūrą bei meninę formą. Atsižvelgiant į visus šiuos veiksnius, vaikų dainų žanro viduje buvo išskirtos šios grupės – *lopšinės, žaidinimai, gyvūnijų apdainavimai, formulinės dainos, erzinimai*.“⁶

Mūsų atveju svarbiausios yra pirmosios dvi grupės, nes jos skirtos patiems mažiesiems. Šios dainos yra specialiai vaikams sukurtos ir atliekamos suaugusiųjų. Visos kitos yra skirtos jau didesniems vaikams, todėl atliekamos ir suaugusiųjų, ir vaikų. Galima tvirtinti, kad daugelis tokių dainų atkeliavo iš suaugusiųjų repertuaro. Jokiu būdu negalėtume teigti, jog visos užrašytosios lopšinės yra nesudėtingos ir vaikiškos. Nemaža dalis jų atkeliavusios tiesiog iš jaunimo dainų. Kaip kai kurios pateikėjos sakėsi, kad „iš jaunimo išmoko“⁷, o viena pripažino „jaunimo dainą“⁸ dainuojanti kaip lopšinę. Jaunesnės mamos lopšinių mokėsi net iš vadovėlių, o viena vyresniojo amžiaus pateikėja buvo išmokusi ir tarybiniais laikais išleistoje knygoje rastą lopšinę⁹.

Bet koku atveju lopšinės bei žaidinimai yra vienas iš būdų bendrauti su vaiku, rodyti jam dėmesį, kurti malonią bei jaukią atmosferą. Toliau bus stengiamasi visapusiškai išnagrinėti bei suvokti lopšinės ir žaidinimų funkciją, paskirtį, bus lyginama, kaip tai pamažu kito, rutuliojosi ir išnyko arba išliko.

Angelė Barysienė prie lopšio, kuri darė dar jos tėvelis prieš 60 metų. Vasarą jis tampa sodo puošmena su gėlėmis. 2006 sausio 17 d. Merkinė

Lopšinės

Samprata

„Lopšinės – trumpi motinų ar auklių sukurti kūrinėliai, skirti kūdikiams užmigdyti, nuraminti. Poetinius žodžius ir melodiją čia lydi lopšio supimo judesys.

Lopšinės susiformavo monotonišku ritmišku judesiu supant vaiką lopšyje ir nesudėtinga melodija dainuojant paprastus žodžius, įteigiančius vaikui miegą, ramybę.¹⁰ Keista, tačiau iš pateikėjų apie tai buvo galima ne ką teišgirsti. Vienintelė Angelė Barysienė sugebėjo išsaugoti netgi lopšį, kuriame buvo supama pati ir kuriame supo savo vaikus. Ji pasakojo: „O savo vyresnįjį, kol auginau, tai dar pas senelius keturis mėnesius lopšy savo migdžiau ir supdavau“¹¹. Tačiau kas atsitiko tada, kai vaikai išlipo iš lopšio ir jaunosios šeimos nebeturėjo tokio senovinio ant virvių kabinamo vaikų supimo įrenginio? Matyt, būtų realu teigti, kad išnykus lopšiams lopšinės dainuojamos buvo nepriklausomai nuo to, kur vaikelį paguldysi. Tokiu atveju galima priartinti minčiai, jog, nykstant lopšiams, lopšinės praranda savo tiesioginę paskirtį. Peršasi išvada, kad nors tiesioginė paskirtis nyksta, tačiau ją keičia kita – paprotinė. Lopšinės dainuojamos, nes taip tiesiog įprasta ir priprasta šeimoje. Tuo momentu svarbiausias motinos ir vaikelio ryšys. Veikiausiai lopšinės gimė atsitiktinai. Nė viena jaunoji ar vyresnio amžiaus mama nepaminėjo lopšio, kaip reikiamybės vaikui užmigdyti. Tačiau visos kaip viena būtinai prisiminė supavimą ant rankų („Taigi atsisėdi, supi vaiką“¹²). Laikui bėgant ir mamytėms modernėjant, jos vis dažniau vaikelius pasiimdavo priglausti. Pačios vyriausiosios dažnai skųsdavosi, kad paprasčiausiai laiko neturėjusios su vaikais užsiimti: „Tada mamos nespėdavo vaikams perduoti [lopšinių], jos užimtos buvo“¹³, „Auginau vaikus vieną po kito, tai nebuvo laiko kada. Visur sukuosi, nespėju niekur“¹⁴. Tačiau tai tėra sąlyginumai.

Vienas svarbiausių kriterijų, vaidinusių ypatingą vaidmenį, buvo požiūris į lopšinių reikalingumą. Absoliuti dauguma apklausoje dalyvavusių merkiniškių į klausimą, ar jos dainuodavo lopšines, atsakė teigiamai. Tuo pat buvo užduodamas klausimas, kodėl jas dainuodavo. Toks klausimas daugeliui sukėlė šypseną, sumišimą.

Nepasimetusios moterys iškart atsakydavo, jog lopšinės „ramina, [vaikas] greičiau užmiega“¹⁵. Atsirado tokių, kurios net stebėjosi klausimu ir pačios atsakė klausdamos: „Nu kaip ty jų užmigdyti nedainavįs“¹⁶. Kita pateikė lopšines dar labiau sureikšmino ir paklausė: „Kaipgi vaikų užaugysi nedainavįs“¹⁷. Buvo tikima, jog dainuojama „tam, kad vaikai saugūs jaustųsi, kad jie ne vieni“¹⁸. Dar Ona Sasnauskienė pasakojo, kaip „galėjai netgi radiją įjungti, kad vaikas girdėtų. Tada nereikia pačiai dainuoti, gali apsidirbti. <...> lopšinė arba <...> bet kokia muzika tai ramina vaiką, kad jis nebijotų likti vienas. O tada, kai pasijaučia saugus, dar užliūliuojamas, ir užmiega“¹⁹. Netgi tos, kurios iš pradžių neigė dainavusios, paskui pasisakydavo niūniuodavusios pačias įvairiausias melodijas. Iškilio teiginys, jog žmonės lopšine laiko griežtą kūrinį, ypač labai seną ir autentišką. Daugelis tiesiog bijojo dainuoti savo pačių sukurtas lopšines ar tas, kurias kažkada išmoko. Buvo manoma, kad jos netiks, todėl net nevadinamos lopšinėmis („aš tai <...> dainuodavau kokias nesąmones apie katinėlį, kiškelių“²⁰). Iš tiesų skirstymas į „senovines“²¹, kartais pavadinamas „liaudiškomis“²², ir kitas (toks galėtų būti bendrinis tos ne „senovinių“ lopšinių grupės pavadinimas) buvo ryškus viso tyrimo metu. Tas barjeras iš dalies trikdė tiek apklausiamuosius, tiek medžiagos rinkėjas. Gana daug laiko sugaišta vien tam, kad pateikėjai būtų įtikinti pasitikėti savo unikalumu. Gana dažnai netgi tekdavo išeiti iš vieno ar kitų namų vien todėl, kad žmonių niekaip nepavykdavo įkalbinti pasišnekėti. Dažna priežastis buvo amžius – esą reikia eiti pas senesnius, kurie daugiau žino. Deja, vyresnieji dažnai tvirtindavo nieko nebeprisimeną, todėl siūlydavo aplankyti jaunesnių kaimynų namus.

Daugumai lopšinės asocijuojasi su tam tikra melodija, atitinkamais bei specifiniais žodžiais. Apklaustieji atsakinėdami į pirmąjį klausimą kartais tiesiog pasakydavo, kad nors dainuodavo lopšines, bet jų jau nebeprisimena. Visgi puikiai žino, jog kiekviena iš jų prasidėdavo šiais žodžiais: *a a a liuly*, *a a a pupa*, *čiūčia liūlia*, *mik*, *vaikuti*. Daugelis dainuotas lopšines, kurių nesutiko įrašinėti, tiesiog įvardijo apibendrintai, pvz.: „*pupa pupa*“²³, „*a a a pupa*; *a a a katinėli*“²⁴, „*liūlia liūlia*“²⁵. Gaila, tačiau tokiu būdu, kai žmonės paprasčiausiai atsisakydavo dainuoti vien todėl, kad jų lopšinės yra „kaip visų“²⁶, labai įprastos, buvo susiaurintas kūrinų variacijos ratas.

Kaip lopšinės keliauja

Lopšinių užimama ypatinga vieta tarp kitų tautosakos kūrybinių matyt, buvo įtakota jų specifiškumo. Ši dainuojamosios tautosakos dalis yra bene viena asmeniškiausių ir intymiausių. Lyginant su kitomis užrašinėjamomis dainomis, kurias taip pat galima laikyti pakankamai intymiomis, jos yra absoliučiai izoliuojamos tarp dviejų (kartais trijų – keturių) žmonių – motinos ir vaiko. Apeiginės dainos, pvz.: laidotuvių, vestuvių, taip pat yra asmeniškios, tačiau jas girdėti galimybę turi daugybė susirinkusių į apeigas žmonių. Nors pastarosios atskleidžia susijaudinimą, liūdesį, džiaugsmą, tačiau yra skirtos „plačiajai visuomenei“, nes tai įprasta šventės, laidotuvių apeigų dalis, paprotys. Tiesa, pamažu tokios tradicijos nyksta, ir jas pakeičia samdyti dainininkai, giedotojai.

Pasaulietiškéja ir lopšinės. Vis dažniau į apyvartą išleidžiamos kompaktinės plokštelės su šių dainų įrašais. Tačiau jokių būdų negalima tvirtinti, jog intymumas nyksta. Tuo teko įsitikinti renkant medžiagą darbui. Prakalbinti žmonės šiomis temomis buvo neįtikėtina sunku. Juolab kad respondentų ratas susiaurėjo – buvo apklaustos tik moterys. Vyrų atsisakyta, nes po kelių vizitų pas kai kuriuos iš jų teko išeiti nieko nepešus. Jie, beje, kaip ir daugelis moterų, tiesiog primigtynai tvirtino neturintį ką pasakyti šiuo klausimu. Galima spręsti, kad, matyt, sunkiausia žmonėms atsiverti tada, kai tai labiausiai susiję su jais pačiais. Tuomet nuolat kirba mintis, kad nepasakytum, ko nereikia. Žmogus paprasčiausiai jaučiausi pažeidžiamas. Jau apklausai įpusėjus, tuo buvo galima įsitikinti galutinai. Antrasis anketos klausimas padėjo atskleisti nenoro atsiverti priežastį – lopšinės dainuojamos tik namuose. Tai, kas paslėpta už vaiko pasaulio sienų, jau yra svetima. Pirmasis jaukumą pasauliui teikęs žiburys buvo motinos dainuojamos lopšinės. Vėliau tą šilumą ir rūpestį jie nešė savo vaikams. Taigi nenešė iš namų, tačiau paliko šeimoje.

Kalbinant pateikėjus, atsakymai dažnai apimdavo ne tik vaikų dainas, tačiau ir respondentų prisiminimuose ataidinčias jaunimo dainas. Būdavo užsimenama apie ilgus vakarus prie ratelio, begales tada išdainuotų dainų. Tačiau į klausimą, ar tuomet pasitaikydavo atvejų, kad lopšinę vieną kitą sudainuotų, buvo atsakoma neigiamai. Nuolatos buvo girdimi žavėjimaisi senaisiais dainininkais, kadaise

mokėjusiais gražiai daug dainų dainuoti: „Dievuliau mano, seni mokėjo daugiau nei kaip jauni“²⁷, „jos [močiutės, mamos] gerai dainuodavo“²⁸. Kaip pasakojo Genė Milaševičienė, „mama tai kur eina, ty dainuoja“²⁹, bet tik ne lopšines. Bronė Babavičienė taip pat užsimena apie vakarojimus, tačiau sako: „Betgi kaip būdavo, kad susirinkę dainuojam, tai jau neatsimenu, kad kas pas mus kaime dar mokėtų kokių lopšinių“³⁰. Kitų respondentų minimos dainos „iš jaunimo“³¹, deja, nėra lopšinės. Tai veikiausiai, švelnūs, lyriški kūriniai, primenantys lopšines. Kaip ponia G. Milaševičienė teigia puikiai suprantanti, kad jos dainuota vaikams dainelė „nėra lopšinė, bet labai tiko, nes šiek tiek panašu į lopšinę dėl to „čiūčia liūlia“ elemento“³². Tai nėra vientelis atvejis, kai pateikėja pareiškia dainavusi savo vaikeliams ne tik lopšines. Štai, pavyzdžiui, jau minėta B. Babavičienė vieną dainą išmoko dainuoti iš kaimynystėje gyvenusios piemenaitės. Galėtume abejoti, jog tai tinkama daina vaikams prieš miegą, tačiau pateikėjai imponavo jos melodingumas.

Dar labiau aplinkos buvo veikiamos jaunesnės moterys. Iš daugelio respondenčių buvo galima išgirsti apie naująsias lopšines, kurias jos teigia išmokusios mokyklos laikais, chore. Kaip sako Rimutė Antončikienė, ji kelias lopšines „chore dainuodama, kitas per muzikos pamokas“³³ girdėjusi. Tokios ji net du pavyzdžius paminėjo: „Lopšinė“ bei „Svirplelis“ (choro vadovas A. Kupinas). Inga Lubienė taip pat lankė mokyklos chorą bei muzikos mokyklą. Todėl vieną repertuarinę dainą „Du svirpleliai“ ji dainuoja ir savo mažiesiems. Besilaukianti kūdikio Asta Tarailienė apibendrintai užsiminė, kad jai įtakos turėjo aplinka – esą ji lopšinių mokanti „iš aplinkinių“³⁴. Bet tuoj pat pridūrė, kad „iš tikrųjų niekas ir nemokė“³⁵. Taip mano dauguma respondenčių. Tai suvokiama, kaip savaiminis dalykas, kurio tiesiog nereikia mokytis („iš nieko nesimokiau“³⁶).

Pats elementariausias atsakymas ir dažniausiai besikartojanti frazė, žinoma, buvo išmokau „iš mamos“³⁷. Visos kaip viena pirmiausia tai paminėjo. Kai kurios, matyt, laikydamos tai savaime suprantamu dalyku, susimąstydavo tik paklaustos. Vadinasi, akivaizdu, kad bene svarbiausias ir patikimiausias lopšinių keliavimo būdas – **iš lūpų į lūpas šeimoje**. A. Barysienė su malonumu atvėrė savo kraitį bei išdidžiai pasakojo apie savo mamytę: „Jos dainas – gal virš šimto – įrašė [tikriausiai tautosakininkai], irgi vaikščiojo po Vieciūnus. Tai

Zofija Barysienė kartu su jauniausia ekspedicijų dalyve Kotryna Černiauskaite 2005 rugpjūčio 29 d. Merkinėje

ištisa knygą surinko iš jos. <...> Iš jos ne tik lopšines išmokau, bet ir daugybę kitokių dainų³⁸. Čia kartais savo indėlių yra įnešusios ir švelniosios šeimos močiutės, kurios anūkėlius augindavo, kai jaunieji tėveliai laiko neturėdavo. Daug dainų mokanti Zofija Barysienė prisimena šviesios atminties savo močiutę ir šitaip pasakoja: „Ot turėjau savo močiutę, iš jos daugiausia ir išmokau dainuoti“³⁹. Ona Giedrienė pokalbio metu lyg tarp kitko paminėjo pas juos vaikystėje gyvenusią dėdienę. Ši dirbusi mokytoja, todėl buvo šviesus žmogus. Pateikėja tikina, kad daug prisiminimų ir pamokymų jai liko iš tų laikų.⁴⁰ Respondentė Loreta Šapalienė prisiminė, kaip jos jaunesnįjį broliuką augino auklė. Iš tos „bobutės“⁴¹ ji kai kuriuos lopšinių motyvus pri-

simenanti, tad tikriausiai įpynusi ir į savo ekspromptu kurtas daineles vaikams. Ji bene vienintelė apklausoje dalyvavusioji moteris, kuriai *lopšines dainuodavo tėtis*. Tiesa, migdydavo ją abu tėveliai, tačiau ji geriau prisimenanti tėčio lopšinę, „nes jis rečiau dainuodavo, tai šitai labiau įstrigo“⁴².

Visai netikėtai tyrimo metu išryškėjo dar vienas kelias lopšinėms patekti į šeimą. Šiuolaikinių mamų išsigelbėjimas – šiuolaikinės technologijos. Žvelkime atidžiau. Jau vidurinėsios amžiaus grupės atstovų atsakymuose ryškėjo naujovių kontūrai. Janė Žagūnienė nenorėjo pateikti lenkiškos lopšinės, kurią išmoko „iš filmo kažkokio lenkiško senovinio“⁴³. Tarkime, kad šiuo atveju tai nėra svarbu, nes mums įdomesnis lopšinės radimosi faktas. Tiksliau tai, kokiū būdu ji atsirado. Tokiu pačiu būdu lopšinės rado kelią ir į Leonoros Amšiejienės namus: „per radiją, gal kur per televiziją“⁴⁴. Populiarią dainą, išgirstą „iš radijos“, lopšine pavertė ir Z. Barysienė. Viena jauniausiųjų pateikėjų netgi pasakojo, kad savo dukrytę migdydavo magnetofonu leidžiama muzika, ją taip pat migdo prieš miegą žiūrimi filmukai.⁴⁵ Sutikus tokius *ypatingus* atvejus, nuostabą vis rečiau kelia iš knygų išmoktos lopšinės. Danutė Jurkonienė dainavo vieną tokią, rastą vadovėlyje, tai paminėjo ir Jolanta Keidūnienė („iš knygų, kai rasdavau“⁴⁶). Savo kraitį stengėsi turtinti ir vaikams dainuoti ne vien tik iš šeimos atsineštas lopšines Stasė Morkeliūnienė. Labai patikusią lopšinę, dainuotą sūnui, ji mokėjo „iš knygos“⁴⁷.

Nesvarbu, kaip lopšinės atsiranda šeimoje, nesvarbu, kokias ji, tačiau toliau jau keliauja iš lūpų į lūpas, nes tai atrodo įprasta ir supраста. Tai tartum nenutrūkstama grandinė, kurios pertraukti nevalia, bet, regis, ir neįmanoma. Potraukis dainuoti tikriausiai yra instinktyvus.

Atlikimas

Klausimynas turėjo atskleisti kuo įvairesnį požiūrį bei santykį su lopšinėmis. Tam, kad būtų suvokta šio tautosakos žanro situacija praeities ir dabarties perspektyvose. Dėl to buvo užduodami labai įvairūs klausimai. Atsakymai į kai kuriuos iš jų nedavė laukto rezultato. Matyt, taip yra todėl, kad pastarieji klausimai nebuvo tikslingi. Tiesa, išlieka tikimybė, jog mums rūpėję dalykai laikui bėgant tiesiog nunyko, nebėra tokie aktualūs, kaip buvo.

Renkant lauko tyrimų medžiagą buvo smalsu sužinoti, kada dažniausiai pateikėjai dainuodavo lopšines. Jei visa paverstume skaičiais, tai dauguma (apie 60%) atsakymą pateikdavo apibendrintą: „prieš miegą“⁴⁸, „nu kap vaiką nori užmigdyt“⁴⁹. Visgi vėliau konkretinant atsakymą be jokių abejonų buvo patvirtinta, jog lopšinės dažniausiai reikalingos vakare. Žinoma, atsirado tokių mamų, kurios laiko vaikams visą dieną atrasdavo: „Kaip aš kaime gyvenau, tai ne tik vaikams lopšines dainuodavau. <...> kai vaikus pati visą laiką augindavau, <...> dažnai ir padainuoti pasisekdavo“⁵⁰. Vaikus nuolat lopšinėmis migdydavusi ir Monika Kašėtienė („ir per pietus, ir vakari dainuoji“⁵¹). Vyresniojo amžiaus pateikėjos tartum teisinosi tuo, kad dienos metu be jų vaikus užmigdydavusios, nes mažai laiko turėjusios. Sunki buitis vertė daug dirbti. Tačiau Vlada Urbonavičienė tvirtina, kad daugiausia vaikams dainuodavo, kai po pietų miegoti guldydavo. Tai ji aiškina labai paprastai: „Tada jiems užmigti sunkiau negu vakare, kai jie tikrai nori miego“⁵². Respondentė O. Giedrienė irgi turi savotišką teoriją: dainuoja „daugiausia, kap vaikų paguldai, nenori supt, kad ilgai neužtruktum, tai dainuodavau“⁵³. Šiuo atveju jau anksčiau minėtas laiko trūkumas visgi neišsina į blogą – tradicija dainuoti neišnyksta. Dar viena respondentė visiškai neapibrėžė lopšinėms skirto laiko. Ji nuoširdžiai pasakojo, jog dažniausiai pavargusi būdavo, tai retai kada dainuodavo. Tačiau besiteisindama pridūrė – „kada laiko turi, tai tada ir dainuoji“⁵⁴.

Visa, kas jau aptarta, tartum perša mintį apie pareigą dainuoti. Regis, jautė, jog dainuoti yra privalomas dalykas. Keista ar ne, tačiau buvo justu, kad visos vienaip ar kitaip stengėsi kompensuoti tą retą buvimą su vaiku ar dainavimą tik tada, kai pakanka laiko. Galbūt tie pasiteisinimai dėl laiko stokos iš tiesų reiškia, kad buvo priimta lopšines dainuoti kaskart migdant vaikelį. Tačiau pamažu to pradėta vengti ir manyta, kad galima apsieiti ir be dainavimo prieš miegą.

Kitas klausimas tiesiogiai susijęs su prieš jį einančiu. Juo siekta sužinoti, ar tokias pačias lopšines pateikėjai dainuodavo kaskart (rytą, dieną, vakare). Atliekant tyrimą klausimas savaime supaprastintas, nes jau buvo aišku, kad nedaug kas vaikams lopšines dainuoja kaskart juos migdydami. Beje, ir iš pat pradžių respondentai tartum nenugirdavo antrosios klausimo dalies. Kiti, matyt, jį pritaikė savo situacijai ir sąmoningai apibendrindavo atsakymą. Čia ryškiaus išsiskaidymo

į kelias grupes nebuvo, todėl atsakymai į klausimą gana natūraliai tilpo į du respondentų sakinius. Pirmieji manė, jog kaskart dainuodami lopšines jas atlieka tokias pačias. Dauguma patikino kitokių nemokėję, neišmokę („dainų tai aš daug mokėjau, tik lopšinių ne“⁵⁵, „kų mokėjau, tai tų išvien ir kartodavau“⁵⁶, „tas pačias, gi kitokių neišrasi“⁵⁷). Be to, manoma, kad mainyti dainuojamas lopšines nėra būtina, nes vaikas jų vis tiek nesupranta, o svarbiausia „rami melodija ir tie žodžiai visi migdantys“⁵⁸. Tokį mąstymą tikriausiai skatino menkas lopšinių išmanymas.

Kita dalis apklausoje dalyvavusiųjų dažniausiai buvo įtakojami minčių srauto, nuotaikos. Kaip Genovaitė Barysienė pasakojo, tai „kas ant minčių užėjo, tą ir padainuoj“⁵⁹. Iš pateiktos informacijos matyti, kad šie žmonės linkę improvizuoti, labiau pasikliauja savo kūrybiniais sugebėjimais nei pirmieji. Dažnas iš jų paminėjo, jog dainuodavo tiesiog tai, ką tuo momentu sukurdavo. Kartais būdavo taip, kad pradeda vieną lopšinę, o kitos pabaiga užbaigia. Neretai jau žinomų dainų pagrindu buvo kuriamos naujos, paramstomos senaisiais, įprastiniais motyvais („įpindavau tokius žodžius: „miegok, miegok, vaikeli, saldu miegelį“⁶⁰). Svarbiausias reikalavimas lopšinei – kuo greičiau užmigdyti vaikelį. Respondentė V. Urbanavičienė „kartais ir kokią kitokią“ dainelę prieš miegą sūnams dainuodavo, „kad įdomiau būtų vaikams, kad neatsibostų“⁶¹. Ji maloniai pasakojosi, jog problemų vaikus migdydama neturėjo. Galbūt dėl to, kaip ji mano, kad „tas ramumas, tas lėtas kartojimas, monotiška siūbuoja, tai ir užmigdo“⁶². Kai kuriuos toks klausimas vertė susimąstyti. Iš pradžių nedvejodami pateikėjai atsakydavo, kad dainuojamos būdavo vis tos pačios lopšinės. Bet paskui patvirtindavo, kad tokių pačių padainuoti niekaip nepavykdavo („tokios pačios nebūna kaskart“⁶³). Nors vis kartojiesi, bet „kartais pakeiti ką“⁶⁴ ir nauja lopšine bandai vaikiuką nuraminti, paruošti miegui. D. Jurkonienė netgi dainuodavo lopšinę apie rūteles vien tik dukrytėms, o kitas visiems bendrai. Ji mano, visą laiką tas pačias dainuoti nėra gerai. Todėl išradingoji mama pati stengdavosi vis keisti repertuarą, kad nepabostų, „juk ir maža būtybė nori kažką pamatyti ir išgirsti“⁶⁵. L. Amšiejienė prisipažino, kad daug lopšinių nemokėjusi, todėl norom nenorom privalėjusi jas savaip kurti. O naujai sukurtų nebeatmindavo („vis tai paci pamiršti, tai naujo kažką pridedi“⁶⁶). Atsirado tokių, kurie iš daugybės mokėtų lopšinių buvo pamėgę kokią

nors vieną. Ir nors R. Antončikienė dukrytei „pakaitom“ dainuodavo įvairiausias lopšines, tačiau jos abi turėjo savo mėgstamiausią („pakaitom mainydavau, bet labiausiai tai patiko „Svirplelis“⁶⁷). Kaip tvirtina kita apklausoje dalyvavusi pateikėja Violeta Bieliokienė, tai, kokią lopšinę pasirenki, priklauso „nuo nuotaikos“, nusiteikimo. Be to, „dar ir nuo vaiko. Juk ir vaiką ne visada pavyksta nuraminti, tai atitinkamai ir dainuoti: vieną kart ilgiau, kitą kart trumpiau. Ir vis kitaip gaunasi“⁶⁸. Retkarčiais buvo apsieinama ir be pilnos, griežtos lopšinės. Tada ją puikiai pakeisdavo ir švelnus niūniavimas („kartais paniūniuoji“⁶⁹).

Vis dėlto galima tikėti, jog bet kuris, atliekantis lopšinę, galėjo (ar net privalėjo) improvizuoti. Kartais tai atsitiktinumai, kartais sąmoningi pakeitimai, siekiant įdomumo, nekasdieniškumo, galbūt netgi netradicinių sąskambių. Čia daugiau dėmesio buvo skirta lopšinių tekstui. Net neabejojama, kad įvairiausių skirtumų rastume ir besigilindami į melodijų vingrius.

Tematika

Pasak P. Jokimaitienės, parašiusios įvadinį straipsnį knygoje „Vaikų dainos“, lopšinių temų ratas yra siauras. Tai savaimė suprantama ir suvokiama. Dažniausiai lopšinėms nereikalingas sudėtingas tekstas, nes mažam vaikeliui mažiausiai suprantamas. Kol kas jis suvokia tik tiek, kiek sugeba jausti. Taigi sąlyginai galėtume teigti, kad kūdikis vertina ne ką dainuoja, bet kaip tai darai. Svarbiausia priimtina, švelni, neblaškanti, maloniai nuteikianti melodija bei artimas ir mielas (gal netgi būtinai pažįstamas) balsas. Pamažu tiek motina prisitaiko prie kūdikio, tiek mažylis pripranta prie aplinkos. Jei visa yra taip, kaip manoma, tai nedvejojami tariame, jog vienintelis asmuo, kuriam svarbu atliekamo kūrinėlio visapusiškumas, yra dainuojančioji mama. Tai ji kuria miegą savo vaikeliui. Nuo jos priklauso, kokių lopšinių klausydamas kūdikis užmigs. Ko motina siekia dainuodama? Svarbiausia lopšinių funkcija – kūdikį nuraminti, užmigdyti. Taigi, kokia turi būti lopšinė, kad ji patrauktų vaiką, nuramintų bei skatintų užmigtį?

Kalbant apie lopšinių funkcijas, tiesiogiai susiejame jas su viena iš temų. Svarbiausia ir bendra visiems šiems kūrinėliams yra **kalba apie miegą**. Ji nebūtinai tiesioginė, tačiau daugiau ar mažiau yra virtusi skatinimu. „Tuose tiesioginiuose raginimuose jau gimsta

poezija.⁶⁷⁰ Beveik kiekvienu tokiu atveju yra vartojama liepiamoji nuosaka. Tačiau ji tartum prarado įsakmų toną – yra panašesnė į malonų prašymą. Toks prašymas nėra pagrindžiamas tiesioginiu paaiškinimu, kodėl vaikelis turėtų užmigti.

*Mik, sūneli mano brangus,
Merk abi akeles. (Babavičienė)*

*Gražų sapnelį sapnuok,
Mik, karalaiti, miegok.
Miegok, mie-ie-gok. (Jurkonienė)*

Apie tai, kodėl reikia miegoti, užsimenama lyg tarp kitko. Galbūt to net nebūtų galima traktuoti kaip paskatos, priežasties. Galbūt taip tiesiog piešiami vaizdai, kuriais motina iliustruoja vaiko aplinką. Tai pirmieji vaiko žingsniai į pasaulio pažinimą – kol kas jis visa mato motinos akimis, saugomas jos ir globojamas. Jei vaikelis nerimsta, galbūt galime tai laikyti nenoru palikti šį regimą pasaulį, kur jam smagu, gera, kur jis jaučiasi globojamas ir mylimas mamos. Tokiu atveju tai tartum nuraminimas, kad miegos ne tik vaikelis, bet ir visi, kurie kūdikio pasaulyje gyvena dieną.

*Miki, vaikuti, brangus,
Sutemos gaubia laukus,
Rimsta ėriukai garde,
Tyla bitelės sode. (Jurkonienė)*

*Jau saulutė nusileido
Už aukštų kalnų,
Mik, vaikeli, mik, mažyti,
Čiūčia liūlia liū. (Milaševičienė)*

Šalia šių miegoti skatinančių lopšinių randame tokių, kuriose raginimai nepastebimi. Jomis veikia siekiama koncentruoti vaikelio dėmesį raiškos elementais nei tiesioginiu skatinimu. Visų pirma tai tradiciniai, įdomiai skambantys žodžių ar raidžių junginiai (*a a a, liūly liūly, čiūčia liūlia ir pan.*).

*A-a-a-a liūli,
Mūs vaikelis guli.
A-a-a-a liuliuku,
Mažų gražų bernukų. (Jurkonienė)*

*Čiūčia liūlia, auk didutis,
Čiūčia liūlia, būk greitutis. (Jurkonienė)*

*A a a liuliaukų,
Nupirksiu šniuralkų. (Sasnauskienė)*

Norėdama patraukti vaikelio dėmesį, mama privalo dar-
niai guldyti žodžius, kad jie skambėtų, būtų malonūs ausiai, lengvai
lietuši. Svarbūs akcentai yra kreipiniai. Į vaiką kreipiamasi maloniais
žodžiais, dažniausiai deminutyvais, jis vadinamas pačiais gražiausiais
vardais (*karalaitis, džiaugsmas namų, mažutėlis, aukso trupinėlis,
dukterėlė, gegutėlė, rūtelė*).

Daugelyje lopšinių buvo pastebimai kuriama jauki ir šilta
erdvė. Taip pasąmonėje tartum įvedama tikrovė, įsivaizduojama
realybė. Jeigu aplinka ir nėra šilta, švari, iliuzija kuriama. Taip
dainuojančiai motinai ir pačiai lengviau įsivaizduoti savo ir vaikelio
laimę. Troškimas vaikui dovanoti tai, kas geriausia, visa pakelia virš
kasdienybės. „Pasitelkiant kitų liaudies dainų vaizdų stereotipus, ide-
alizuojama kūdikio aplinka.“⁷¹

*Tu visas džiaugsmas namų,
Gera čia tau ir ramu.
Šitiek žaislų kambarį,
Šitiek saldinių turi. (Jurkonienė)*

*Tu neregėsi nelaimių nei vargo,
Švies tau rytojus puikus. (Morkeliūnienė)*

*Viskas nurimo pily,
Skęsta ramiam snauduly.
Niekas nevaikšto čionai,
Nebruzda pelės seniai. (Antončikienė)*

Kitais atvejais stengiamasi idealizuotą aplinką susikurti ir apsaugoti (pateikėja kaip pavyzdį pateikė vieną S. Nėries eilėraštį, jos pamėgtą ir dainuotą lopšinę).

*Bėkite tolyn šešėliai –
Spinduliai telanko. (Urbanavičienė)*

„Miego tema neatskiriamai susijusi su gyvulėlių pasauliu.“⁷² Čia **gamtos tema** yra ryškiai išplėtotą ir plačiai įsiėjusi į lopšinės kūrimo pagrindus. Pagal tai, kokį vaidmenį gamta atlieka lopšinėse, galima numanyti, kad tai gimė ne staiga, tačiau buvo ilgas ir sudėtingas procesas. Kita vertus, tai tikriausiai buvo labai natūralu, ypač prisiminus nuo seno mus žavinčią lietuvių ir gamtos santykiu. Lietuviai gerbė bei mylėjo gamtą, saugojo, globojo jos kūrinis, bijojo pagoniškujų gamtinių dievų. Galbūt tokia pasaulėjauta lydi mus amžiai iš amžių, todėl tą lengvai pastebime kultūroje, mene, gyvenimo būde. Visose gyvenimo srityse, kuriose betarpiškai dalyvauja žmogus.

Pirmiausia gamta lopšinėse atsiveria per kreipinius. Čia gausu malonių raginimų, kurie akcentuojami deminutyvais. „Motina parenka žodžius, vadindama kūdikį gražiausiais gėlių, paukščių vardais.“⁷³ Tarp užrašytų Merkinėje lopšinių tenka rasti vieną itin lietuvišką ir gamtišką:

*A-a-a, dukterėle,
Miško gegutėle,
Liūlia liūlia dukterėle,
Žalioją rūtelę.
A-a-a dukterėle,
Žalioją rūtelę. (Jurkonienė)*

Dažnoje lopšinėje gyvulėliai, supantys vaikus, neša jaukumą, kuria malonią ir artimą erdvę. Piešiami gamtos vaizdai, matyt, virsta darnaus bei ramaus pasaulio įvaizdžiu. Visgi gamta yra absoliuti harmonija. Begalinės darnos savo vaiko gyvenime siekia ir motinos.

*Sutemos gaubia laukus,
Rimsta ėriukai garde,
Tyla bitelės sode. (Jurkonienė)*

Kartais gamtos detalės kuria ir muzikinį foną.

*Už krosnies svirplelis gros
Su savo puikiu smuikeliu. (Antončikienė)*

„Gyvulėliai, supantys vaikus, nešantys jiems miegą, vaizduojami įvairių tautų lopšinėse. Gausu jų rusų, latvių, baltarusių, ukrainiečių folklore. Antai slavų lopšinių negalima įsivaizduoti be vaikų migdytojo katino, latvių mėgstamas miegą nešančios pelytės motyvas, lietuvių lopšinėse vaikus supa zuikis.“⁷⁴ Kai kurias idėjas, kurdami lopšines, lietuviai tikriausiai pasiskolino iš kaimynų. Katinio motyvas buvo dažniausiai sutinkamas viso tyrimo metu. Apie pelytę, nešančią vandenėlį, teks kalbėti vėliau nagrinėjant žaidinimus. Rečiausiai minimas (vos vieną kartą) buvo lietuviškasis zuikis. Jis apiktas populiariausiojo tipo lopšinėje „Zuikis vaiką lingavo“.

*Opa opa opa pa,
Zuikis vaiką lingavo,
Belinguodams užsnūdo,
Nuo krėslelio nusprūdo. (Jurkonienė)*

*A a a liūli
Katinėlis guli,
O katytė motinytė
Marškinėlius siuva. (Kaupinienė)*

Naujoviškosios lopšinės, atėjusios į šeimą iš knygų, mokyklos laikų, jau priglaudžia kur kas įvairesnius gyvūnelius. Jie netgi nebe tokie vaikiški ir įprasti. Jie vis žaismingesni. Iš pasakos į lopšinę atkeliauja batuotas katinas („*Katinas batuotas vaikšto ten*“ Antončikienė). Taip pat ateina ir pasakinis vilkas („*Vilkas ten kalena dantimis*“). Svirplys – muzikantas, kuriantis garsinį lopšinės foną. Jis ypač pamėgtas ir įtraukiamas net į keturių užrašytų lopšinių turinį. Tiesa, kai kurios lopšinės tėra variacijos.

*Griežia svirplelis užpečky.
Ko tu, vaikeli, vis verki?*

*Nėra duonelės – neprasyk,
Danguj žvaigždelės žiba tik. (Antončikienė)*

Svarbu tai, kad ši lopšinė išmokta iš rusiško filmo „Ilga kelionė per kopas“. Ten ji skambėjo rusiškai, o čia pateikiamas į lietuvių kalbą išverstas variantas. Šioje lopšinėje netikėtai atsiranda ir ėriukai („*Rimsta ėriukai garde*“ Jurkonienė). Vertinant tai plačiu žvilgsniu ir leidžiant daryti prielaidą, gal net būtų įmanomas katalikiškas tokio motyvo atspalvis. Ėriukai garde lyg Kūčių naktį gimstant Jėzui. Be to, avinėlis yra Katalikų Bažnyčios nuodėmių atpirkėjas. Toje pačioje lopšinėje veikia ir bitelės („*Tyla bitelės sode*“). Šiokia tokia priešprieša – bitelės buvo garbinamos dar prieš Lietuvoje įtvirtinant krikščionių tikėjimą.

Ar galima teigti, kad, bėgant laikui, vaikiškosios dainelės vis sudėtingėja? Gamtiniai vaizdeliai senosiose lopšinėse pamažu tapo meniniais. Jie darėsi vis suprantamesni, ir lengviau „suvokiami kiek didesnio kūdikio psichikos“⁷⁵. Kas skatina lopšinių kitimą? Ilgą laiką mokslininkai tvirtino, jog lopšinės – kūriniai, pritaikyti nesudėtingai kūdikio psichikai. Daroma prielaida, jog lopšinės sudėtingėja dėl to, kad vaikai tobulėja, psichiškai vystosi kur kas greičiau nei buvo įprasta iki šiol.

Matyt, vaikui kiek paūgėjus, imamos dainuoti ne tik paprastos lopšinės apie katinėlius bei zuikelius, tačiau randasi poreikis kalbėti ir apie augančiojo mažylio ateitį. Taigi ***svajonių (ateities) tema*** taip pat gali būti išskiriama nagrinėjant lopšines įvairiais aspektais. Pasak P. Jokimaitienės, „lopšinėse motina išlieja ir savo svajones, troškimą matyti kūdikį užaugusį, sveiką, gražų sūnelį <...>, dukrelę <...> numatomas jiems senelių ar tėvų eitas nelengvas valstiečio kelias“⁷⁶. Gaila, tačiau tokių senų lopšinių užrašyti neteko. Kita vertus ir vėliau sukurtose pastebima svajonių apie ateitį tendencija. Pagal istorinius įvykius galime brėžti ir žmonių pasaulėžiūros kitimo kreivę. Lopšinė, gimusi iš karo baisybių paskatinto žmogaus, pasakoja ne apie „sūnelį žemės artojėlį“, o apie augantį kareivėlį.

*Čiūčia liūlia, auk didutis,
Čiūčia liūlia, būk greitutis. (Jurkonienė)*

*Tu užaugsi didis vyras, narsus ir galingas,
Būsi kovoj priešams baisus,
Vargšams gailestingas. (Babavičienė)*

*Tu neregėsi nelaimių nei vargo,
Švies tau rytojus puikus. (Morkeliūnienė)*

Jau aptartos temos yra gana nesudėtingos. Jos netgi kiek abstrakčios, bendros. Tiesa, priklausomai nuo to, kaip drąsiai atlikėja leidžia sau interpretuoti ir improvizuoti. Iš to kyla mintis ir apie pačios mamos vaidmenį ne tik atliekant lopšines, tačiau ir į jas įsitraukiant. Galima drąsiai teigti, jog kurianti motina šalia vaiko išsivaizduoja būtent save. Ji pirmoji atskleidžia jam aplinkos pasaulį, ji nori svajoti apie gražią savo vaiko ateitį. Tai nesvetima nė vienai apklaustajai Merkinėje. Tai instinktyvu. Bet kuriuo atveju taip pat galime daryti prielaidą, jog motina, dainuojanti lopšinę, net nenoromis atspindi ir savo kasdienybę. Būtent šis pastebėtas aspektas, būdingas Merkinėje užrašytų lopšinių turiniui, išskiriamas kaip atskira – **motinos tema**. Kartais tai pastebima neryškiu pirmuoju asmeniu ar tiesioginiu žodžiu „mama“:

*Čiūčia liūlia liūlia,
Aš supu mažulį,
Šitą užaugysiu,
Kitą padarysiu. (Milaševičienė)*

Pačiose naujausiose lopšinėse pastebimas ir skaudesnės scenos vaizdavimas – motina apgailestauja dėl to, kad negali pamaitinti vaiko, nes neturi duonos. Toks vaizdinys labai artimas tremtinių kūrybai. Matyt, tai ir yra to laikmečio ar situacijos įtaka dainoms. Pateikiamos dvi panašios variacijos šia tema.

*Griežia svirplelis užpečky.
Ko tu, vaikelį, vis verki?
Nėra duonelės – neprašyk,
Danguj žvaigždelės žiba tik. (Antončikienė)*

*Svirpia svirplelis kampely,
Glaudžia motulė vaikelį:
„Mik, neprašyki duonelės,
Žiūrėk, kaip žiba žvaigždelės.“ (Lubienė)*

Nors lopšinių temų ratas siauras, tačiau pagrindines temų grupes galima dar labiau smulkinti ir nagrinėti kiekvieną keliamą problemą, kuriamą meninį vaizdelį, besiklostantį nuotyki atskirai. Toks temų grupių išskirstymas iš esmės turėjo atskleisti Merkinėje užrašytų lopšinių tematiką. Viena yra aišku ir krenta į akis – lopšinių temų ratas plečiasi. Tą puikiai iliustruoja užfiksuotų lopšinių kitimas. Šiuo atveju visi kūrinėliai buvo nagrinėjami mažai atsižvelgiant į jų senumą/naujumą. Ryškiai pastebimi skirtumai, žinoma, buvo akcentuojami ar aptariami atskirai. Tačiau būtent tokia specifika siekiama sugretinti senąsias ir naujasias lopšines, rasti panašumų ar skirtumų. Visgi jos gyvuoja drauge. Vyriausiojo amžiaus moterys pateikė autentiškesnės (senosios) tautosakos pavyzdžių. Retkarčiais tuo godžiai mėgaujamės vien iš smulkių trupinėlių, mažų fragmentų. Pamažu pasitaiko lopšinių, atkeliavusių ne tik iš ankstesnių kartų, tačiau ir pačių mamų jaunystėje išgirstų iš pašalės („iš jaunimo“⁷⁷). Visai drąsiai (gal net įžūliai) drįstama teigti, jog taip fiksuojama lopšinių – dainų, atliekamų prie lopšio, – genezė. Vis drąsiau ir laisviau tam tikrose situacijose „pasaulietiškosios“ dainos tampa lopšinėmis. Be dvejonių tai aiškinama žmonių pasaulėvokos kitimu. Toks dalykas be galo įprastas ir lengvai suvokiamas, nes tai bendra bet kurioms laiko atkarpoms. Pereidami prie vidutinio amžiaus pateikėjų, randame ne tik liaudies kūrėjų darbų. Dėl vietos prie lopšio čia kovoja jau ir „knyginiai“ kūriniai, sukurti specialistų, tos srities žinovų, muzikų. Lankant jauniausiosios amžiaus grupės atstoves, vis rečiau tekdavo išsitraukti diktofoną. Jų vaikeliai vakarais dažniausiai girdi televizijos, radijo garsus.

Sandara

Lopšinės priklausomai nuo savo paskirties neturėtų būti sudėtingi kūriniai. Jos dainuojamos norint vaiką nuraminti ir užmigdyti.

Atitinkamai ir turėtų jos būti ramios, neblaškančios, santūrios. Nuo to, žinoma, priklauso ir atlikimas. „Įsižiūrėjus į jų turinį, meninius vaizdus, struktūrą, nesunku pastebėti du vyraujančius *tipus*.“⁴⁷⁸ Vienas iš pastebėtų vyraujančių tipų – vidinis motinos monologas. Tokie kūriniai yra kupini lyrizmo, meilės, be galo švelnūs. Retai kada čia vartojami kreipiniai. Itin paprastose lopšinėse dažniausiai nereikalingi sudėtingi žodžiai. Sakiniai paprasti, nepilni. Jais pasakoma tik tiek, kiek turėtų žinoti vaikas. Matyt, dažniausiai išreiškiamas pasigėrėjimas vaikeliu. Stebimasi jo ypatingumu, nepaprastumu, meilumu, grožiu.

*A-a-a-a liūli,
Mūs Aistutis guli.
A-a-a-a liuliuku,
Mažų gražų bernukų.
A-a-a-a liūli,
Mūs vaikelis guli.
A-a-a-a liuliuku,
Mažų, gražų bernukų. (Jurkonienė)*

*Čiūčia liūlia liūlia,
Aš supu mažulį,
Šitą užaugysiu,
Kitą padarysiu.
A a a a a (Milaševičienė)*

Pasitaiko lopšinių, kurios skamba kaip motinos planai ateičiai. Ji vaikui tarsi žada kažką nupirkti, jei šis, tarkime, greit užmigs, saldžiai miegos.

*A a a liuliauku,
Nupirksiu šniuralkų
Su raudonais guzikais,
Su aštuoniais pavalkais.
A a a liūlia, mažas mažutėli. (Sasnauskienė)*

Ši lopšinė jau yra viena tų, kurios apdainuoja sunkią moters dalį užauginti vaiką. Skurdi butis sukelia sunkumų mamai – jai skaudu matyti alkstantį vaikelį. Ji tikisi, kad bent miegodamas kūdikis nejaus nepritekliaus.

*Griežia svirplelis užpečky.
Ko tu, vaikeli, vis verki?
Nėra duonelės – neprašyk,
Danguj žvaigždelės žiba tik. (Antončikienė)*

Antrojo tipo lopšinės – „tiesioginis kreipimasis į vaiką, parenkant jam suvokiamus žodžius ir vaizdus“⁷⁹. Mokslininkų teigimu, tai jau galėtume vadinti poezijos vaikams užuomazga. Jie dažniausiai yra tartum motinos pamokos augančiam kūdikiui. Nors jais nesiekima įtaigos, stipraus poveikio, tačiau tai pirmieji vaiko žvilgsniai jam pažįstant pasaulį. Kadangi vaizdai matomi motinos akimis, jie yra transformuojami, idealizuojami, „minkštinamos“ formos, linijos. Tokiais atvejais visa perkeliama tartum į aukštesnę tikrovę, juntamos pastangos apsaugoti mažylį. Dažnai motina persikelia į ateitį, trokšta, kad toji būtų šviesi. Svarbūs yra tiesioginiai kreipiniai, įprasminti epitetais. Dėl sudėtingų vaizdų imamas kurpti netgi siužetas. Tokios dainelės yra gyvesnės, tačiau nemaža dalis iš jų išlaiko anam tipui būdingą švelnumą. Sakiniai pildomi įvairesniais žodžiais. Tai turėtų sustiprinti įspūdį.

*Mik, sūneli mano brangus,
Merk abi akeles –
Žiauriai žiūri prieš akys į tavo lopšelį.
Tu užaugsi didis vyras, narsus ir galingas,
Būsi kovoj priešams baisus,
Vargšams gailestingas. (Babavičienė)*

*Miki, sūneli, užmiki brangiausias,
Miki, sūneli brangus.
Liūdesio mano širdelėj nejausi,
Ramūs bus tavo sapnai. (Morkeliūnienė)*

*Miki, vaikuti brangus,
Sutemos gaubia laukus,
Rimsta ėriukai garde,
Tyla bitelės sode.
Gražų sapnelį sapnuok,
Mik, karalaiti, miegok.
Miegok, mie-ie-gok. (Jurkonienė)*

*Naktis užmigdė žvėrelius,
Paukščius ir visus vaikučius.
Tu tik užmik, užmik greičiau,
Pasaką seksiu tau.
Tik tu užmik greičiau,
Tu tik užmik. (Antončikienė)*

Pastebime, jog abu lopšinių tipai labai susipynę, o aiškios ribos tarp jų ieškoti būtų sudėtinga. Todėl pateikiami pavyzdžiai tėra sąlygiškai parinkti, laikomi tipiškiausiais iš visų užrašytų Merkinėje, labiausiai atspindintys tipų bruožus ir pan. Tarp vienam ir kitam tipui iliustruoti pateikiamų pavyzdžių yra begalė tarpinių variantų.

Tiek plačiaja prasme, tiek Merkinės atveju, galima domėtis, kas galėjo formuoti būtent tokius lopšinių tipus. Kodėl būtent tokia tendencija buvo pastebėta. Esminius skirtumus kūrė „dviejų kūrybinių tendencijų – improvizacijos ir tradicijos – santykiai. Improvizacijos vaidmuo kuriant lopšines yra itin reikšmingas. Improvizacija ir sudaro pagrindą pirmajam archajiškesniam lopšinių tipui.“⁸⁰ Labai drąsiai galima teigti, jog tai tinka ir tyrimo metu apklaustųjų moterų atveju. Jau kalbėta, kad atliekant lopšines, svarbiausia buvo akimirkos įkvėpimas. Laisvai improvizuojant senieji kūrinėliai atgimsta naujai.

*A a a liūli,
Visi vaikai guli.
Šitų užmigdysim,
Kitų padarysim.
Aš Dievuliui ačiū,
Man Dievulis trečių.
A a a liūli...(Šapalienė)*

*Čiūčia liūlia liūlia,
Aš supu mažulį,
Šitą užaugysiu,
Kitą padarysiu.
A a a a a (Milaševičienė)*

*A a a šitą,
Duos Dievulis kitą.
Šitą užmigdysim,
Kitą pagimdysim. (Lubienė)*

*A a a liuli,
Kūdikėlis guli.
Šitą užmigdysim,
Kitą pagimdysim.
A a a a a a (Žagunienė)*

Pateiktosios variacijos yra užrašytos iš skirtingų keturių moterų. Paskutinišios dvi lopšinės yra padainuotos motinos ir dukters. Įdomu, kad netgi jų pateikti lopšinės variantai skiriasi. Galimybė improvizuoti ir sugebėjimas laisvai tai daryti leido gimti vis naujesnėms lopšinėms. Pateikėja, pasakojusi apie tai, kaip ji dainavusi lopšines, prisiminė, kaip vis pakeisdavo melodiją, pritaikydavo kitą tekstą („paprasčiausiai imi žodžius ir vis kitaip padainuoji“⁶⁸¹). (Apie tai jau gana plačiai kalbėta skyrelyje *Atlikimas*).

Galima pastebėti, jog tokio tipo dainos neapibrėžtos. Laisvas jų atlikimas leidžia temoms įvairuoti labai plačiu diapazonu. Jausmas čia netramdomas, nes žodžiai liejasi nevaldomi, impulsyviai. Kartais akimirksniu gimusios lopšinės taip ir likdavo užmaršty dėl to, kad paprasčiausiai nebebuvo prisimenamos. Nenuostabu, kad improvizuojant atsiradusios lopšinės būdavo perpildytos įprastų kreipinių, švelnių deminutyvų „rišamųjų“ žodžių (*a a a liuli, čiūčia liūlia*).

*A-a-a-a liūli,
Mūs Aistutis guli.
A-a-a-a liuliuku,*

*Mažų gražų bernukų,
A-a-a-a liūli,
Mūs vaikelis guli.
A-a-a-a liuliuku,
Mažų gražų bernukų. (Jurkonienė)*

Eilutės nebūtinai rimuojasi, tiesiog turi banguoti ir užliūliuoti vaiką. Rimas tam ne visada reikalingas, ypač tais atvejais, kai motina turi muzikinių sugebėjimų ar gerą balsą. Tuomet teksto trūkumus tiesiog užmaskuoja melodingumas. Nesudėtinga sandara reikalauja nesudėtingų sakinių, taigi – minčių. Motina dainuodama šias lopšines mintis reiškia aiškiai. Tiesa, kartais įmanoma neišbaigti sakiniai, kurių visuma nekuria fabulos. Retsykiais jie atsiję vienas nuo kito, yra pasiskolinti iš kitų lopšinių. Pastebėta, kad dažnai ant vieno sakinio ar sakinio tipo pamatų yra tvirtinami kiti, jie pakeičiami iš dalies arba visiškai. Eilutės išlaikomos trumpos, tačiau žodžiai gali būti ir labai ilgi. Todėl kiekybiškai eilutės gali talpinti ir vos du tris žodžius. Taip yra dėl vartojamų litočių-deminutyvų (*mažučiuku, gražučiuku*) bei hiperbolių (*priešas baisus*). Ypatinę laisvę dovanoja refrenas – „lyg įsakmus miego įteigimas kūdikiui, pakeičias žodį *užmik*“⁸². Jie kaip klišės keliauja iš lūpų į lūpas ir yra puikiai pritaikomi įvairiose situacijose naujomis, įdomiomis formomis. Pavyzdžiui, *a-a-a-a liūli, a-a-a-a liuliuku, a-a-a liuliauku, čiūčia liūlia*. Refrenų vieta nepastovi, jie „labai įvairiai ir išradingai įkomponuojami į tekstą“⁸³.

Antrasis lopšinių tipas susiformavo kur kas vėliau. Jis pagrįstas tradiciniu kūrimo būdu. Šie kūrinėliai grakštūs, švelnūs, tačiau lengvi. Čia jau atsiranda fabula, nes sustiprėja nuotykių reikšmė. Tai dažnai juokingi pasakojimai, įvairūs nuotykių, dažniausiai išstingantys gyvūnus. Jie domina, nes yra personifikuojami. Mokslininkų nuomone, šiuo požiūriu lopšinės priartėja prie žaidinimų. Tokios lopšinės turi tvirtesnę pagrindą išlikti. Jų struktūra stabilesnė bei sudėtingesnė. Eilutės gali būti ilgesnės, tačiau tai nėra esminis skirtumas. Svarbiausia yra vystomas veiksmas. Deminutyvų nė kiek nemažėja. Galima manyti, jog tai senosios improvizuotos lopšinės, pagaliau apvilktos bendru rūbu. Kartais atsisakoma tradicinio refreno, kurį pakeičia tiesioginės prasmės žodis *užmik* („*Mik, sūneli mano brangus*“). „Šios lopšinės tampa tradicinės, eina iš lūpų į lūpas. Tačiau ir jose, palyginti su kitų

žanrų dainomis, improvizacinis pradas stipresnis.⁸⁴ Jau mokslininkų pastebėta, kad Dzūkijoje būdinga pakeisti dainų motyvus, juos perprasminti. Tai, matyt, yra individualu ir priklauso nuo kuriančiojo bei atliekančiojo šias dainas.

*Opa opa opa pa,
Zuikis vaiką lingavo,
Belinguodams užsnūdo,
Nuo krėslelio nusprūdo. (Jurkonienė)*

Svarbiausia, ką vertėtų pasakyti apie lopšinių struktūrą, yra jų paprastumas bei meistriškas lakoniškumas. Gausu meninių raiškos priemonių, be kurių neapsieinama. Gana dažnai jos vienos laiko visas lopšinės sijas. O svarbiausia, kad tos sijos vis dar stovi.

Tęstinumas

Visa, kas aptarta, tikriausiai yra techniškoji lopšinių atlikimo pusė. Buvo svarbu išsiaiškinti, kaip pamažu kito lopšinės, kaip jos kūrėsi ar nyko. Nepamiršta paminėti jų sandaros bei įvairiausių specifiškumų, būdingų kiekvienam apklaustajam ar atitinkamai jų grupei. Taigi buvo svarbus lopšinės, kaip reiškinio, egzistavimas ir jo ypatumai, tačiau dabar mus turėtų dominti, kaip tas reiškinys veikia šeimoje, koks jo „šalutinis“ ir tiesioginis poveikis. Itin svarbu išsiaiškinti, kokie santykiai klostosi šeimoje (statistinių merkiniškių), kai vakarais vaiko ausis virpina mamos malonus balsas. Ar tai vyksta/nevyksta dėl to, kad tokios tradicijos atsineštos/neatsineštos iš vaikystės? Taigi, ar uždaras ratas vis dar sukasi?

Į paskutiniuosius klausimus apie lopšines buvo sulaukta labai įvairių atsakymų. Domėtasi, ar vaikui patikdavo atliekamos dainelės, ar jis jas prisimindavo. Dalis pateikėjų, viena jų L. Kaupinienė, į pirmesnįjį klausimą atsakydavo net nesusimąstydamos. Be dvejonų buvo patvirtinama, kad lopšinės vaikams patikdavo („Taip patikdavo, ramiau, smagiau užmigdavo“⁸⁵). Vienos tai aiškino dėl „problemiško vaiko“ dainuojančios: „Iš viso mano vaikai vieni sunkiai užmiega“⁸⁶. Buvo tokių, kurios įvardindavo „mamytės sindromą“: „Patikdavo, nes mamytė dainuodavo. Svarbiausia, kad ji, nes, jei ne, tai verkt

pradedą. Jokių močiučių neprisileidžia⁴⁸⁷. Trečiosios, kad jų vaikus „geriau apmarina“⁴⁸⁸ miegas, tiesiog „kaltino“ lopšines: „Taip patikdavau, kad jis ir užmigdavo jų besiklausydamas. Klausydavau, klausydavau ir užmigdavo“⁴⁸⁹. Keista ar ne, tačiau ne visoms pateikėjoms lopšinės vaikus padėdavo užmigdyti. Nesvarbu, kad vaikams patinka mamą dainuojančią girdėti, tačiau jie „klausosi išsižioję, tai ir užmiega ne iš karto, bet tik paskui“⁴⁹⁰. Antanina Sinkevičienė pati stebisi, kaip tiems jos vaikams lopšinės patikdavusios: „Ir užmigdavo net, norėdavo, kad jiems tik padainuotai“⁴⁹¹. Ponia B. Babavičienė mano, kad „vaikams viskas patinka, ką dainuoja“⁴⁹², todėl „jie susimąsto, ir greitai užmiega“⁴⁹³. (Ši puiki moteris nustebino savo švelnumu. Dar pernai, kai teko vaikščioti pas moteris ir rinkti anketas, jai pavyko nustebinti mane: ji pasakojo apie tai, kaip dviese su savo vyru statėsi sau namą. Tenka stebėtis tokios moters visapusiška tvirtybe: ji kuria savo namų jaukumą visomis prasmėmis. Šįkart labiausiai į akį krito parašytas žodis – *jie susimąsto*.) Pateikėja L. Šapalienė taip pat mano, jog lopšinės skatina vaiko, kaip asmenybės, vystymąsi. Šią mintį ji pagrindžia teiginiu: „Tuo metu tarp mamos ir vaiko yra stiprus ryšys, [ji] pradeda mokyti švelnumo (daug deminutyvinių žodžių)“⁴⁹⁴.

Kitos respondentės dvejojo – patiko jų vaikeliams dainuojamos lopšinės ar ne. Tačiau tikriausiai galima teigti, jog jos daugiau pritarė pirmosioms nei prieštaravo. Viena iš pateikėjų į klausimą iš viso bijojo tiksliai atsakyti, nes, matyt, dvejojo atsakymo tvirtumu: „Gal patikdavau, gal ir klausydavo, gal ir greičiau užmigdavo“⁴⁹⁵. Panašiai skambėjo ir kitų atsakymai: „Gal, jeigu prašydavo pakartoti, tai gal tikdavau“⁴⁹⁶. Įdomų samprotavimą pateikė respondentė iš Maksimonių: „Kad užmigdavo, tai gal reiškia, kad nuobodu. Jei būtų įdomu, tai neužmigtų. Kai pasakas sekdavau tai, jei įdomi, tai kitos prašo, o, jei ne, tai miega“⁴⁹⁷.

Likusios pateikėjos mąstė racionaliai – nori sužinoti, ką mano vaikas, tai jo ir paklausk. Dažnai tekdavo girdėti frazę: „nežinau, jie man nieko nesakė“⁴⁹⁸. Taip ir atsakydavo moterys: „Nu, kas juos žino. Tai pasakos pasekt prašydavo, tai padainuot. Vidurinė dukra tai labai nerami buvo – niekas nepadėdavo“⁴⁹⁹. Ši pateikėja, beje, nebuvo pirma paminėjusi, kad mažyliai gana dažnai pirmenybę suteikdavo pasakoms. Kitos moterys net pasakojusios, kad „dažniau tai pasakos patikdavau, netgi paskui paaukę knyga atnešdavo“¹⁰⁰.

Analogiškai būtų grupuojami atsakymai į kitą klausimą – ar vaikai prisimena lopšines. Dauguma tikėjosi, kad atsimena, nes vaikai ir patys paprašydavo pakartoti, padainuoti: „Ot ir prisimindavo – sako, kad atsimena, kaip liūliuodavau ant rankų. Tikrai, tikrai“¹⁰¹. Antrosios vėl sakėsi nežinančios, nes neklausinėjusios. Buvo tokių, kurios jau metė žvilgsnį į savo vaikų šeimas, ir žino, kad jų dukros tikrai savo vaikams dainuojančios („Dukra tai tikrai žinau, kad dainuoja. Dainuoja mano lopšines, žinau, kad ir įrašą turi. Gal „Keistuolių teatro“, bet ten jau šiuolaikiškos, estradinis daugiau atlikimas.“¹⁰²). Štai taip jau pastebimas ir skaitmeninių technologijų veržimasis į motinų buitį. Atsirandančios kompaktinės plokštelės palengvina motinų darbą auginant vaikelius. Smagu buvo stebėti, kaip vienos šeimos moterys, gyvendamos vienuose namuose, viena per kitą vaikelius augina. Laimė, kad dukra pas mamą liko, tai dabar abi lopšines dainuojančios (kaip teko įsitikinti, ne tas pačias). Kitų mamyčių jau net paaugę vaikai prašo vieną kitą drauge prisiminti.

Jei šeimoje buvo tradicija dainuoti lopšines, tai didesnė tikimybė, kad ir toliau tą tradiciją tęs vaikai („Mama dainuodavo, tai tas lopšines paskui ir savo vaikam dainavau.“¹⁰³). Kad daugumoje šeimų lopšinės vis dėlto buvo reikšmingos, negalėtų nuneigti nė vienas. Deja, buvo dvejojančių, ar jiems tėveliai dainavo lopšines („Kad nebuvo gal kada. Jei močiutės buvo, tai tos daugiau su vaikais užsiima. Mane tai išvis augino tokia akla moteriškė svetima. O pati tai aš sesė auginau, kai reikėdavo užmigdyti, tai ir padainuoji.“¹⁰⁴). Tačiau šalia vyrauja ir nesupratimo, kaip įmanoma nedainuoti, požiūris: „Nu kap ty nepadainuos. Gi būdavo pakaria pintą lopšį ir supa, ir dainuoja“¹⁰⁵. Taip pat: „Žinoma, kad turėjo dainuoti. Visi dainuoja – supa ir dainuoja. Kaip kitaip“¹⁰⁶. Svarbi priežastis „užpykti“ dėl „keisto“ klausimo dažnai skambėdavo taip: „Ar tu gali pasakyti, ar tau dainuodavo, tai va ir aš negaliu“¹⁰⁷. Kai kurioms laimingosioms lopšinių ir šiaip dainų netgi liepdavo mokytis: „Ėjau pirmon klasėn tai mano močiutė mokė visokių dainelių, bet mama nebuvo daininykė. Liepė tiesiog išmokyti dainuoti lopšines, sakydavo, kad bus gerai, kai vaiką mokėsi užliūliuoti, pamatysi, kaip bus smagu“¹⁰⁸. Todėl pareigingesnės mamos ir šiais laikais prisaikdina vaikus mokytis lopšinių – neužmiršti tradicijų: „Būtinai mokinau savo dukrytes dainuoti. Mokiau ir lopšinių, ir įvairių dainų mokiau“¹⁰⁹. Jaunosios mamytės, sakydamos, kad lopšinių mažai

temokančios, tartum pasižada: „Kad aš jų [lopšinių] nemoku pati, bet stengsimės, taisysimės: nupirksiu kompaktinį diską su lopšinėm įrašytom“¹¹⁰. Štai čia išryškėja ir civilizuoto žmogaus požiūris: „Dabar jau ir pati tokį nusipirkčiau ir leisčiau vaikui klausyti. Juk svarbu, kad būtų muzika švelni ir vaikui gerai“¹¹¹. Vis dėlto esminis dalykas (kad vaikui būtų gerai) išlieka, tačiau verta pripažinti, kad ir naujosios mamytės, ir vaikai modernėja. Beje, bėgant laikams išaugo „savaitgalinių močiucių“ paklausa: „Dar Živilei [anūkei] biškeli, kiek auginau pas mus, tai šiek tiek dainuodavau“¹¹². Vis dažniau galėdavai išgirsti sakant, kad pas jas vaikus atveža, kad pas jas savaitgalius leidžia. O vieną močiutę, Bronę Babavičienę, japoniškų dainelių (tarp jų ir lopšinių) jau moko ir iš Tekančios saulės šalies grįžusi anūkė. Štai kaip plečiasi mūsų akiračiai.

Žaidinimai

Samprata

Jau paūgėjusius vaikelius suaugusieji imdavo linksminti, sudominti, erzinti specialiomis dainelėmis. Kai vaikas jau ima vaikščioti, būna pakankamai savarankiškas ir pats ima po truputėlį pažinti pasaulį. Dažni tokio amžiaus vaikams ir „nuopuoliai“. O kaipgi numaldyti verkiantį vaikelį? Tam reikalui po ranka reikia turėti keletą smagių maldymų – žaidinimų. „Žaidinimai – maži sinkretiniai kūrinėliai, kurie nuo žaidimų skiriasi tuo, kad žaidžia ne vieni vaikai, o juos žaidina suaugusieji.“¹¹³ Tai apibendrintas žaidimų su vaiko pirštais, rankomis, mylavimų, kykojimų, maldymų, juokinimų pavadinimas.

Žaidinimai specialiai vaikams suaugusiųjų yra sukurti be galo seniai. Svarbiausia kuriant žaidinimą buvo vaiko psichika, jo reikmės, galimybė lavinti jų psichines ir fizines galias¹¹⁴. Manoma, kad žaidinimai yra įgiję dvejopą paskirtį:

- *vaiko fizinis ugdyimas*
- *dvasinis auklėjimas.*¹¹⁵

Jų atsiradimas yra tikslingas ir kaip vaiko mažų poreikių patenkinimas (sukelia juoką, nuramina), ir kaip vaiko psichikos atitikimas (nesudėtingi kūriniai nesudėtingam vaiko mąstymui). Kuo ak-

tyviau žaidinamasis išitraukia į aktyvią veiklą, tuo imlesnis jis tampa. Pamažu „suvokdamas“ vieno žaidinimo sistemą, jis nebepasitenkina paprastais užsiėmimais. Jei ta veikla jam neatsibosta, žaidinimo elementai išlieka kažkur atmintyje (pasąmonėje?). Net jeigu ir atsibosta, jie vis tiek nėra pamirštami.

Būtent todėl nenuostabu, kad ruošiant klausimą, nė nekilo mintis klausti pateikėjų, ar jie dar atsimena, kaip buvo žaidinami, o paskui patys užimdavo vaikus. Nežinia kodėl, tačiau bet kuris iš respondentų pateikė daugiau šių kūrinėlių nei lopšinių. Visų pirma reikėtų kaltinti jų paprastumą. Bet kuriuo atveju tokį kūrinėlį, kuriam atliekant tereikia vaidybiškumo, atminti ir įsiminti yra lengviau nei tą, kurį reikia švelniai padainuoti. Antra svarbi priežastis – visuomeniškumas. Lopšinės – intymūs kūriniai, taip ir pasiliekančys prie mažo vaikelio lopšio. O žaidinimai skirti netgi viešam atlikimui – visiškai nesvarbu, kur vaiką prajuokinsi ar raminsi verkiantį. Trečioji prielaida – atlikėjas. Kad ir kaip būtų, tačiau privalu pripažinti: lopšinės – mamos (auklės) dainuojamos dainos. Žaidinimai jau „priklauso“ visiems: broliams, seserims, tėveliams, tetoms ir t.t.

Judesys žaidinimuose dažniausiai tik imituoja tekstą. Tiesa, daugelį žaidinimų tekstų galima atlikti ir be judesių. Melodija čia taip pat nėra būtina. Šiuos kūrinėlius galima skanduoti, rečituoti, dainuoti, atlikti tiesiog kalbant. „Teksto ir judesio santykiai įvairiuose žaidinimų tipuose nevienodi. <...> Žaidinimai savo turiniu, tikrovės suvokimu yra vientisesni už lopšines, nes juose atsispindi tik vaiko pasaulis, ribota jo suvokimo sfera.“¹¹⁶

Bene svarbiausias tyrimo metu išryškėjęs pastebėjimas, jog pateikėjos, paklaustos apie žaidinimus, pradėdavo pasakoti, kaip su vaikais žaisdavusios. Dažnai buvo minimi žaidimai, skirti žaisti grupei žmonių. Neretai minėdavo žaislus („žaislų paduodi ir žaidžia“¹¹⁷). Didžiausia problema, pasirodo, buvo nesuprantama termino reikšmė („O tokio žodžio „žaidinimas“ tai aš nežinojau.“¹¹⁸) Apskritai kalbant, tai ši klausimyno dalis atskleidė „sausąją“ žaidinimų istorijos pusę – techninius dalykus. Kiek mažiau sulaukta individualaus merkinėlių vertinimo, subjektyvaus požiūrio. Tačiau viena yra aišku – žaidinimai yra tokia tautosakos dalis, kuri mažai pildoma naujais „eksponatais“, todėl, merkinėlių atveju, matyt, yra linkusi nykti.

Žaidinimai su vaiko pirštais ir rankomis

„Žaidinimuose visada vaizduojamas veiksmas, kuris neretai išsiplečia į mažą pasakėlę, vaizduoja nuotyki, t.y. įgyja fabulą.“¹¹⁹ Dažniausiai pasitaikantis bei plačiausiai žinomas nuotykinis žaidinimas su vaiko delnu ir piršteliais yra „Virus viru košę“. Šis žaidinimas – teksto ir judesių samplaika. Imant apibendrintą variantą, tai vaiko pastangos po lygiai visiems savo piršteliams išdalyti verdama „košukį“¹²⁰, „grūcelį“¹²¹ („grūcukį“¹²²), „čilkinėlį“¹²³. „Košė (grūdai) yra visų svarbiausiųjų žmogaus gyvenimo įvykių (gimimo, vestuvių, mirties) – virsmų, apeiginis valgis, simbolizuojantis <...> esminę permainą – virsmą amžinojoje žmogaus būtyje.“¹²⁴

Retkarčiais variacijose buvo neverdama, tačiau kepama. Tokiais atvejais vaikelis savo piršteliams dalydavo „blynukas“, „bandytę“¹²⁵. Jei žvelgiama sistematiškai, tai ši dalis yra pirmoji žaidinime. Čia yra svarbiausia supažindinti su vykdomu veiksmu, papasakoti vaikui, kas yra „gaminama“. Taigi iškart sužinome, kad tokio tipo žaidinimams būdinga **valgio tema**. Kol kas mažajam tik tiek ir tereikia – tai *pagrindinė* vaiko reikmė¹²⁶.

Antroji dalis būdinga ne visoms merkiniškių pateiktoms žaidinimo variacijoms. Ši dalis supažindina vaiką su „darbo įrankiais“, indais, iš kurių valgoma išvirta košelė. Kai kuriose tai tik paprastas košės pasidalijimas. Itin ryškus toks vardijimas Violetos Bieliokienės pateiktame variante: „*Tam davė šaukštelį, tam davė samtelį, tam davė bliūdelį, tam davė gurkštelį*“¹²⁷. Ypač supaprastinta žaidinimo dalis skamba šitaip: „*tam davė, tam davė, tam davė, tam davė*“¹²⁸. Paskui tradiciškai pradedama trečioji dalis – vandenėlio („miltelių“¹²⁹) nešimas košytei išvirti. Čia vėl sutinkama ir supaprastintų, ir „puošnių“ variacijų. Pavyzdžiui: „*Čia kalniukas, čia klioniukas, čia kalniukas, čia klioniukas, o čia gilus šuliniukas*“¹³⁰.

Vir vir vir pelytė miltelių vogti.

Takučiu, keliuku,

Takučiu, keliuku,

Čia takelis, čia takelis,

O čia šaltinėlis. (Jurkonienė)

Įdomu, kad viename žaidinime yra girdimas atliepiamasis pelytės (vandens nešėjos) balsas. Čia mama tartum nupasakoja pelytei kelią. Kitiems žaidinimams būdinga, kad pelytė, regis, kelią žino pati.

-Bėk, pelyte, vandenėlio.

-Nežinau takelio, bijausi vilkelio.

-Čia takelis, čia takelis, o čia šaltinėlis. (Tarailienė)

Kai žinomos pagrindinės žaidinimo dalys, galima imti kalbėti apie visumą. Gražiai žaidinimo eigą nupasakojo ponija G. Milaševičienė. Pasakojimas perteikiamas tiksliai jos pateiktam žaidinimo variantui.

Grūdu grūdu grūdelį,

Keps močiutė bandelį,

Bėgs pelytė vandenėlio:

Čia takelis, čia šulnelis,

Čia gilus gilus gilus šalčinėlis. (Milaševičienė)

„An delno pirmiausia paspjaudai biskį, tada pirštu mali an delno ir dainuoji: „Grūdu grūdu grūdelį./ Keps močiutė bandelį”. Paskui pirštu vedi iki alkūnės: „Bėgs pelytė vandenėlio:/ Čia takelis, čia šulnelis”, o jau po pažastim: „Čia gilus gilus gilus šalčinėlis”. Ir jau vaikas juokiasi, tada būna laimingas.”¹³¹ Tiesa, viena iš mamų pasakojosi, kad jos vaikai nemėgsta, kai į delną spjaudoma („Bet prašydavo, kad nespjaudyčiau į delną, nes jiems nepatikdavo“¹³²).

Katutės taip pat būdavo žaidžiamos (plojamos) Merkinėje. Daroma prielaida, kad daugelis mamų jas tiesiog pamiršo paminėti. Matyt, todėl, kad tai laikoma įprastu rankučių plojimu. Tai paprastas veiksmas – rankomis švelniai plojama (neįtempus delnų). Ir skiemen-uotai sakomas eilėraštas:

Katu katu katutes,

Keps senutė bandutes.

Va tokio didumo,

Va tokio skanumo. (Kaupinienė)

Tariant žodžius „va tokio didumo“, rankos išskleidžiamos – parodoma, kokia didelė ta bandelė. Tariant „va tokio skanumo“, rankomis glostomas pilvas – vaizduojama, kaip skanu.

*Plojam plojam katutes,
Keps močiutė bandutes.
Va tokias dideles. (Tarailienė)*

Čia analogiškai demonstruojamas bandelės dydis. Tik skirtumas tas, jog ore piešiamas didelis ratas – kokia didelė iš tiesų gali būti ta bandelė.

*Plojam plojam katutes,
Keps mamytė bandutes.
Kam duos, kam neduos,
Bet tam vaikui būtinai duos. (Urbanavičienė)*

Šiuo atveju žaidinimas baigiasi tuo, kad vedantysis duria pirštu į vaiką, kuriam „būtinai duos“.

Trečiojo tipo žaidinimas su vaiko rankytėmis buvo užfiksuotas iš vienintelės pateikėjos O. Sasnauskienės. Ji pasakojo apie žaidinimą, kai svarbu sugnybti pirštais priešais sėdinčiojo rankos odą (jis, beje, padaro tą patį su jumis) ir lengvai, pagal skienuojamą pirmą eilėrašutuko eilutę, ranką kiloti aukštyn žemyn. Skienuų (taigi kilojimų) skaičių galima keisti, kad nebūtų žinoma, kada bus paleista ranka. Kai manoma, kad jau užteks, sušunkamas ištiktukas „brinck“ ir rankos paleidžiamos laisvai kristi.

*Gir gir gir gir gir girtonas,
Vilkavišky yra ponas.
Brinck. (Sasnauskienė)*

Kykojimai

Kykojimas – specifinis žaidinimas, kurio esminė dalis yra judesys. Įdomu, kas atsirado anksčiau: individualus žaidinimo ritmas ar judesys. Vienaip ar kitaip abi žaidinimo dalys papildo viena kitą ir jis

tampa toks išskirtinis. Apskritai kalbant, kykojimas yra vaiko jodymas ant kojų. Viena merkiniškė pasakojo, kad ją tėtis supdavęs „ne ant kojų, o ant pilvo“¹³³.

Absoliučiai visos pateikėjos žinojo žodžio „kykojimas“ reikšmę ir be dvejočių atsakė, kad jų vaikai tikrai yra to ragavę. Visgi pateikė pastabą, kad jos esą šį žaidinimą ne kėkavimu ar kykojimu vadinusios. Įdomu, kad dažnas apklaustasis šią pramogą pamini vis kitaip. Vienos vaikelius supa¹³⁴, todėl žaidinimui suteikė „sūpynių“¹³⁵ vardą, antros „dzigu dzigu“ („dzug dzug dzukū“¹³⁶ ar „ūdi ūdi“¹³⁷ („ūda da ūda da“¹³⁸), „kėkū kėkū“¹³⁹, „ūžčia ūžčia“¹⁴⁰ pakaitomis žaidinimą vadina, trečiosios mažuosius „kyčioja“¹⁴¹. Svarbiausias pastebėtas dėsningumas – pavadinimo ir veiksmo žaidinime atitikimas. Kažin ar tai išvis galima drąsiai vadinti pavadinimais. Greičiausiai tai tėra raktiniai žodžiai. Jie, beje, atlieka svarbiausią vaidmenį, jie kuria ritmą veiksmui – koja kilojama taip dažnai, kaip dažnai pasikartoja skiemenys. Kuo skiemenų daugiau ir kuo jie yra trumpesni, tuo spartesnis kykojimo vyksmas. Jei žaidinimui parinktume „sunkesni“ variantą (mažiau skiemenų, jie ilgesni, lėtas tempas), išvystume lėtai, bet stipriai, vaikelį ant kojos bekilojantį merkiniškį. Įdomu, kad vienos šeimos vaikai, labai mėgę „opapa“¹⁴², šiek tiek paūgėję, juos supusį dėdę taip ir šaukdavo: „Ateina opapa“¹⁴³.

Kas vaikams įsimena labiausiai? Vis dėlto labai svarbi yra žaidinimo atlikimo technika. Respondentės užsiminė, kad vaikeliai ne retai ir patys pasiprašydavo pasupami. Kaip pasakoja O. Sasnauskienė, tai „būna taip, kad paima už rankų, ant kojų ir supi. Paskui paskutinį kartą, kai jau labai įsupi, tai net ant kelių užsimeti, ir tada vaikas nustemba, kad taip aukštai pakilo“¹⁴⁴. Pateikėja L. Amšiejienė stebisi vaikų kantrybe: „Kad ir nepatogu [ant kojos sėdėti], kitur gi sėdėt patogiau būtų – čia žiūrėk vis tiek ateina“¹⁴⁵. Vadinasi, kykojimas buvo ir, matyt, tebėra bene viena smagiausių žaidinimų net paūgėjusiems vaikams. Jų nuotaikingumas smagiai nuteikia, leidžia vaikui suprasti, kad jam skiriamas dėmesys.

Linksma nuotaika bei mažas, plačiai nevystomas nuotykis yra vieni iš skiriamųjų „kyčiojimo“ bruožų. Nenuostabu, kai kuriuose kūrinėliuose yra kuriamas mini siužetas. Jis sudomina žaidinamąjį ir skatina domėtis bei pažinti iš pradžių žaidimo „problemas“, o vėliau „nagrinėti“ ir savas. Pateikiama keletas užrašytų Merkinėje kyko-

jimo variantų, kuriems tikriausiai galima pritaikyti netgi miniatiūros apibrėžimą. Svarbiausia, kad veiksmas nevyksta, o pats vyksmas yra judesyje. Čia ir veiksmoždziai vartojami veržlūs, reiškiantys intensyvų tempą:

*Kyčiū kyčiū kyčiū,
Bėgo kiškis in Grabnyčių.
Kyčiū kyčiū kyčiū,
Bėgo kiškis in Grabnyčių. (Babavičienė)*

*Joja joja diedukas,
Krato krato barzdukį.
Jok jok nebijok,
Mano šunys nepikti,
Prie tvorelės pririšti. (Barysienė A.)*

*Joja joja ponas,
Per kukulių tiltą
Su tarbuki miltų.
Tiltas sudrebėjo,
Miltai išbyrėjo.
Bir bir bir. (Antončikienė)*

*Kėkū kėkū kėkū,
Vežė meška šėkų.
Per medzinį ciltų,
Gelažim paspyrtų. (Barynienė)*

Jau minėta, kad viena pateikėja pasakojo apie sūpavimą ant suaugusiojo pilvo. Tam atvejui buvo pateikta tokia dainelė – eilėraštukas. Taip pat buvo pridėtas paaiškinimas, jog, tariant paskutiniuosius žodžius, vaikas yra minkštai papurtomas.

*-Kur joji, Jonai?
-In turgų, ponai.
-Ką pirksi, Jonai?
-Dūdele, ponai.*

-Padūduok, Jonai.

-Nemoku, ponai.

Dul dul dul dul. (Tarailienė)

Kai kurie kykojimai tėra nunykę eilėraštkai ar paprasti, „nuogi“ raktiniai kykojimų žodžiai. Itin paprasti variantai („*Ūdada ūdada, ūdada ūdada.*“¹⁴⁶) tiesiog nebus aptariamai. Stengiamasi apžvelgti kiek sudėtingesnius improvizacinius variantus. Čia veiksmas nevyksta iš viso arba neišsirutulioja į nuotyki, netampa fabula. Kiekybiškai čia kur kas daugiau kykojimų raktinių žodžių nei tų, kurie dengia pirmiau pateiktuose pavyzdžiuose, tų, kurie kuria veiksmą. Štai, pavyzdžiui, pateikėjos D. Jurkonienės pateiktame pavyzdyje nerasime nė vieno veiksmąžodžio. Pagrindą sudaro kykojimo žodžiai bei būdvardžiai:

Dzug dzug dzukū,

Dzug dzug dzukū,

Mažutukų, gražutukų.

Dzug dzug dzukū,

Dzug dzug dzukū,

Mažutukų, gražutukų. (Jurkonienė)

Tyrinėtojų teigimu, kykojimai nėra klasifikuojami. Jie pasižymi ilgaamžiškumu, nes, būdami paprasti, sugeba smagiai nu-teikti, pralinksinti, mažai kinta, – tai sėkmės garantas, leidžiantis vaikiškajai tautosakai keliauti iš kartos į kartą. Universalumas – sugebėjimas paveikti bet kokio amžiaus žmogų. Beje, norint vaikelių „pakyčioti“, privalu iš pradžių įvertinti savo jėgas. Savaimė supran-tama, kad toks žaidinimas reikalauja jėgos. Galbūt būtent dėl to merkiniškių vyrai dažniausiai atlikdavo šią pareigą, nes dažna mama prisipažindavo, jog retsykais tai jai būdavę sunku.

Mylavimai

Iš esmės mylavimai gali būti įvardijami ne tik kaip kūrybinės tautosakos, tačiau ir kaip patirtinis, buitinis reiškiny. Svarbiausia suprasti, kad toks reiškiny yra neatsiejamas nuo žmogaus gyvenimo. Bet koku atveju visi be išimties patiria mylavimus. Vieniems tai prieinama kaip švelnūs apkabinimai, kitiems suvokiama kaip meilūs žodžiai. Būtent dėl šios priežasties iš daugelio apklaustųjų merkiniškių, uždavus klausimą apie meilūs vaikams sakytus žodžius, tekdavo išgirsti paprasčiausius, į jokus kūrybinius rėmus neįspraustus vaiko meilinimus. Kita vertus, kūrybiniai rėmai taip ir neturi ribų sau – nėra aišku, kur prasideda kūryba, kur tiesiog kasdieninės improvizacijos nesukuriant nieko nauja. Svarbu juk ir tai, jog kiekvieno atsakymai buvo individualūs prisiminimai iš asmeninės patirties. Galima išskirti tradicinių bei iš dalies autentiškų tautosakinių mylavimų grupes.

Pirmiausia vertėtų pamąstyti, kad tradiciniai mylavimai yra būdingi visiems. Juk augindamas mažą vaiką tiesiog negali juo atsistebėti – toks ypatingas jis atrodo. Tokie mylavimai – panegirinis elgesys su vaikiu. Tai žodžiai, kuriems būdingas aukštas būdvardinis laipsnis („gražiausias, meiliausias, mieliausias“¹⁴⁷), įvardis „mano“ ir itin dažni deminutyvai („mano mažytis, mano meilutis, mano saulutė, mano žvirbliukas“¹⁴⁸). Visa tai motinos instinkto pasireiškimas – visų geriausias mano vaikas. Tokiais kalbėjimais tartum stengiamasi įteigti sau bei mažajam, koks puikus ir nuostabus jis iš tiesų yra. Tuo labiau, kad rankose laikoma būtybė yra be galo artima, mylima ir meili. Norom nenorom prasiveržia subjektyvus vertinimas – taip gimsta mylavimai. Tai akimirkos džiaugsmas – jausmų proveržis („Tuoj kartu, kap myluodavai, tai ir žinodavai ką pasakyc.“¹⁴⁹) Absoliuti dauguma apklaustųjų net nežino, kodėl taip elgiamasi.

Tai, jog mylavimai bei kitokios meilės apraiškos šeimoje yra savaime suprantamos, atsiskleidžia patyrinėjus anketų lapus. Čia į akis krenta natūralus nesuvokimas, kaip kitaip galėtų būti. Pateikėjai netgi stebisi: „ant mažo gi negražiai nesakysi, nevadinsi dideliu daiktu“¹⁵⁰. Būtent dėl to ir stengiamasi vaiką meiliai prakalbinti. Tokiu būdu gimsta paprasti, „malonesni ausiai“¹⁵¹ vardai: mažas „zuikelis“ ar „zuikutis“, švelnus „katinėlis“¹⁵². Tikima, kad taip „tartum mokai švelnumo“¹⁵³ augančius mažylius. Visa tai suvokiama be galo organiškai – paprasta ir įprasta.

Kitas mylavimų tipas, pastebėtas sisteminant surinktus duomenis, buvo populiariausi, autentiškieji tautosakiniai kūrinėliai. Jiems mažiau būdingas itin aukšto laipsnio meilumas. Jis čia reiškiamas ne tiesiogiai, tačiau tam tikrais įvestais mylavimų raktiniais žodžiais *mylu mylu*. Jie gyvesni, nes kalbančiojo nuotaika smagesnė. Kai kurie kūrinėliai netgi nuotaikingi.

*Mylu mylu mylu,
Pilna šikna ylu.
Kap Dievulis pamylės,
Visos ylos pabyrės.
Bir bir bir bir. (Barysienė A.)*

*Mylu mylu mylu,
Pilna dundė ylu.
Kai tos ylos išbyrės,
Vaiko niekas nemylės. (Jurkonienė)*

*Čyru vyru, duok pipirų,
Jei neduos, nečyruosiu. (Milaševičienė)*

*Mylu mylu šitu,
Duos Dievulis kitų.
Šitų užaugysim,
Kitų pagimdysim. (Barynienė)*

Įdomu, kad šis mylavimas yra šiek tiek panašus į jau minėtą lopšinę. Čia taip pat kaip ir anoje kalbama apie natūralų reprodukcijos būdą¹⁵⁴ – vaikelio gimimas laikomas Dievo valia („Duos Dievulis kitų“).

Apskritai mylavimai dažniausiai reikalingi vaiką rankose sūpuojant, švelniai prie savęs glaudžiant. Keletas užrašytų mylavimo variantų puikiai hiperbolizuoja judesių reikšmę. Jaunos mamos, pateikusios šiuos mylavimus, teigia, jog tariant žodžius *spust spust* ir *glust glust*, vaiką reikia stipriau prie savęs prispausti ir pamyluoti. Tai tartum judesių sustiprinimas tam tikslui, kad būtų „ilustruota“ tiesioginė kūrinio prasmė.

*Mylu mylu, glust glust,
Prie širdelės spust spust. (Kaupiniene)*

Lina Kaupiniene su dukrele Emilija 2005 rugpjūčio 29 d. Merkinėje

Iš apsilankymų pas pateikėjus paaiškėjo, jog mylavimai nėra taip įsitvirtinę kaip, tarkim, lopšinės ar kykojimai. Galima daryti prielaidą, jog išmokti tikslų vieno ar kito mylavimo tekstą nėra svarbu, nes meilumo mokytis nereikia. Tikroji meilė vaikui – tai įgimtas instinktas, neišvengiamai veikiantis bet kurią. Jo paveiktos ir apklaustosios merkiniškės. Mylavimai – visuotinis reiškinys, kuris labiau nei bet kuri kita vaikų dainų sritis priklausanči tik kalbančiajam. Absoliuti kūrybos (improvizacijos) laisvė teikia reikšmę akimirkos svarbai. Paprastieji mylavimai yra linę gimti ir išnykti tą pačią akimirką. Visgi tai, kas svarbiausia šiuose kūriniuose, yra ne trumpalaikis reiškinys, o nuolatinis žmogiškumo variklis – meilė.

Juokinimai

Juokinimai, kaip ir mylavimai, yra be galo natūralus, kasdieninis poreikis sukelti juoką. Dažniausiai tam nesiruošiama iš anksto, nes visa nulemia akimirkos situacija. Vis dėlto ši prielaida nėra tiksli, jei prisimintume Merkinės miestelyje vykdytos apklausos rezultatus. Čia dar pavyko užfiksuoti autentiškų tautosakinių juokinimų. Pasirodo, kad tokio dalyko kaip ir kykojimų visgi buvo mokomasi. Sunku pasakyti, kiek iš tikrųjų mokytasi, kiek įsiminta natūraliai, ypač, kai juokinimai buvo dažnai kartojami. Matyt, kaip ir daugelis dažnai besikartojančių dalykų, veiksmų, reiškinų, tai įstringa atmintyje, galbūt net pasąmonėje. Kadangi šiame darbe mums nerūpi juokinimų išmokymo būdas, taigi toliau būtų tikslinga aptarti, kaipgi juokauja merkiniškiai.

Deja, teko įsitikinti, kad nors dzūkai ir smagūs žmonės, nebūtinai liaudies išmintis jiems skaidrina kasdienybę – iš daugelio apklaustųjų juokinimų tiesiog neteko išgirsti. Dažna mama pasakojosi apie paprastus būdus, kaip greitai ir nesudėtingai prajuokinti vaikeli. Dažnai „pasivaikai vaiką – jis bėga, o tu vejiesi. Pasislepia, tai ieškai“¹⁵⁵. Antrosios mamytės neretai mažuosius prajuokindavo įvairiais jau anksčiau minėtais žaidinimais: „Virus virus košę“ labai juos prajuokindavo. <...> Juokdavosi ir nuo to kojų lingavimo“¹⁵⁶. Kitoms apklaustosioms padėdavo kutenimas¹⁵⁷. Vaiką stengtasi pavergti itin sudėtingais triukais mėtant jį į viršų. Tik dažnas bijodavo atsakomybės, ir vaikas, beje, ne visada likdavo patenkintas¹⁵⁸. Pasitel-

kiami net vaidybiniai – žaidybiniai elementai: „Kai valgyt reikėdavo, tai visokias bitutes, lėktuvėlius į burną nešdavom“¹⁵⁹. Svarbiausia yra su vaiku linksmam ir atviram būti, nes jei būsi „prie vaiko rimtas, piktas, tai jis niekada nesijuoks“¹⁶⁰. Tai pastebima visų amžiaus grupių moterų anketose.

Kitos vaikams prajuokinti vartodavo trumpus juokingus kūrinėlius, kuriuos būdavo išmokusios šeimoje („dainelę dar iš mamos moku“¹⁶¹). Ši pateikėjų grupė nėra gausi. Įdomu, kad jų pateikta informacija yra grynai subjektyvi – kai kurie juokinimai tėra sąlyginiai, taip suvokiami šeimoje, tarp artimųjų. Tai dažniausiai paprasti kūriniai, tiesiog tapę juokinimu. Čia tematika pati įvairiausia: tikriausiai nelabai svarbu, apie ką kalbama, svarbu, kad tai skambėtų juokingai. Todėl itin didelį vaidmenį vaidina sąskambiai, nemažai duoda rimas. Užrašyta nedaug juokinimų, tačiau gana įvairių. Pradedant natūralių poreikių pašiepimu:

*Oi, bobute, ką tu verdzi,
Kad pakėlus kojų perdzi?
Gal bulbukės šucini,
Kad tep kojų krucini? (Tarailienė)*

Tęsiant žaidinimu-dialogu:

*-Katinėli rainakėli, kur buvai?
Ką darei?
-Kiemely buvau. Pienelį lakiau.
-O man palikai?
-Ne, nepalikau.
-Oi tu. Apsik apsik apsik. (Žagunienė)*

Tai gamtos temos linija – kasdienė, tikėtina buitinė situacija. Toks juokinimas užbaigiamas lengvu plekšnojimu per juokinamojo žandelius. Tęsiant gyvūnijos temą, pastebėtas dar vienas juokinimas gamtos tematika.

*Šokit, pelės, ant bačkelės,
O pacukai, ant lantelės. (Morkeliūnienė)*

Visa tai yra nerealių situacijų atpasakojimas. Tai nėra visiškai paprasti siužetai (randamos netgi personifikacijos). Sunkiai įtikinamų situacijų pilna ir kituose juokiniuose. Vaikui grasoma, nors ir suprantama, kad tie grasinimai visiškai nepagrįsti. Taip pat gana svarbus rimas bei sąskambiai.

*Kuti kuti bėbė,
Papjaus tavi dėdė
Gelažiniu peiluku
Su medziniu kotuku. (Morkeliūnienė)*

*Seku seku pasaku,
Pasistatįs kašikų.
Kaip tas kašikas griuvo,
Ir seniui barzdų nugriuvo. (Giedrienė)*

Kartais žinomi eilėraščiai yra universalūs – vartojami ne tik juokinimams. Merkiniškės pateiktas kūrinėlis jos namuose vaikus linksmindavo ir paprastai, ir kykojant.

*Opa opa opapa,
Buvo žirnis ir pupa.
Aš tą pupą nuraškiau
Ir nuo koto nubraškiau. (Barynienė)*

Numaldymai

Pats opiausias klausimas, auginant vaikelį, tikriausiai yra nesuprantama verksmo priežastis. Kol vaikelis kalbėti nemoka, tai sunku suprasti, kodėl jis taip dažnai verkia. Po kurio laiko mama jau ima nujauti, kada vaikeliumi ką nors skauda, kada jis alkanas. Dažnai respondentės suprasdavo klausimą apie verkiančio vaikelio ramimą kitaip nei tikėtasi, ir atsakymų buvo sulaukta teisioginių. Pateikėjos tvirtino, kad tai „žinoma, priklauso nuo priežasties. Jei skauda, tai vienaip ramini, liūliuojį“¹⁶².

Čia vėlgi teko susidurti su realybe – numaldyti vaiką be išlygų gali tik mamos balsas. Svarbiausia yra švelnumas ir pas-

tangos vaikui tartum įrodyti, jog jį jauti ir užjauti. Tada, kaip sako merkiniškės, „kažkokius švelnius žodžius kalbi, ramini, <...> kad jaustų švelnumą“¹⁶³. Tuomet svarbus tiesioginis, artimas kontaktas su vaikiu. Vaiką kalbini taip, tartum, jis visa suprastų, „prašai, kad neverktų“¹⁶⁴. Tiesa jaučiama net stipri psichologinė įtaiga – vaikelis tarsi gėdinamas. Kaip pasakojo viena iš pateikėjų, ji dažnai maldydama verkiantįjį kartodavo, jog „dideli neverkia“¹⁶⁵. Kūnišką šilumą ir artumą („panešioji prisiglaudus“¹⁶⁶) pateikėjos paminėjo dažniau nei pasitaikė atvejai, kai apie tai nebuvo užsimenama.

Kaip jau buvo minėta kalbant apie lopšines, santykiuose su vaiku yra svarbu viskas. Patys elementariausi saitai – pojūčiai. Svarbu, kad vaikas girdėtų šalia savęs jam artimos aplinkos garsus, tada jis jaučiasi saugus. Motinai glaudžiant vaiką prie savęs, jis pripranta prie jos kvapo, ją ima pažinti ir pasąmonėje, motiniška šiluma neleidžia kūdikiui jaustis svetimam. Kai kurios apklausoje dalyvavusios moterys gyrėsi, kad jų vaikai ramūs buvę – juos pravirkdyti tik įgnybęs galėdavai. Kita pateikėja tvirtino stebuklingąją vietą žinanti, kad, pabučiavus ją, vaikelis nebeverktų.

Vaikui susižeidus, svarbu parodyti, kad supranti jo skausmą. Iš anketinių atsakymų sprendžiama, kad visą laiką stengiamasi vaikui palengvinti vargus, apsiimama dalis jo rūpesčių. Tėveliai nuoširdžiai domisi mažojo sužeidimu, bando nuraminti papūsdami žaizdą¹⁶⁷. Jam sakoma, kad verkti neverta, viskas būsia gerai.

Jei vaikas verkia ne dėl skausmo, paprasčiausia ir greičiausia priemonė – nukreipti dėmesį. Tuomet besupdama ant rankų vaikelį motina stengiasi jį kaip nors sudominti, pakišti daiktėlį, kurio šiaip neduoda, draudžia jį liesti, slepia. Kartais būtina pabelsti į langą („nešioji po langu“¹⁶⁸), pakalbinti¹⁶⁹, „kad vaikas susidomėtų“¹⁷⁰. Kai kurios pasikliaudavo pažadais („žadi saldainuką ar kokį daikčiuką“¹⁷¹). Jei vaikas kaprizingas būdavo, tai jį tikdavo ir paerzinti.

*Mylu mylu mylu,
Pilna šikna ylu.
Kap Dievulis pamylės,
Visos ylos pabyrės.
Bir bir bir bir. (Barysienė A.)*

Štai kitos respondentės pateikta daina tikrai nėra numaldymas, tačiau ji ją dainuodavo būtent tada, kai vaiką reikėdavo nuraminti. Tai žinomo liaudies šokio „Kiškelis“ žodžiai. (Pateikiama ištrauka.)

*Kiškelis bebėgdams,
Kazokėlį bešokdams,
Kiškelis bebėgdams,
Kazokėlį bešokdams.*

*Ir sutiko voveraitę,
Prieš ją kėlė kepuraitę.
Ir sutiko voveraitę,
Prieš ją kėlė kepuraitę. (Babavičienė)*

Iš mamos ta pati pateikėja yra girdėjusi ir kažkokį keistą numaldymą. Tuomet „vaikas jau nustoja verkęs ir jau klauso, kas čia yra, jau jam įdomu“¹⁷².

*Džin džin džin džin šašš.
Džin džin džin džin džin šašš. (Babavičienė).*

Išvados

Pasak A. Bareikytės – Nakienės¹⁷³, XX a. II pus. tradicija bei modernumas Lietuvoje buvo savitai susipynę. Kartu jie derėjo neįprastai, tačiau priimtina. Galbūt dėl sugebėjimo prisitaikyti lietuviškoji tautosaka sugebėjo atkelti iki mūsų dienų. Šiandien mums labiausiai rūpi sužinoti, kaip ji kito, kokias transformacijas patyrė iki tol, kol pasiekė šiandieninį pasaulį. Šiame darbe svarbiausia buvo susikoncentruoti ties Merkinės miestelio vaikų dainomis: lopšinėmis žaidinimais.

Atliekant tyrimą, klasifikuojant surinktą medžiagą, šifruojant užrašytas lopšines bei žaidinimus, vis labiau ryškėjo pagrindiniai šios dainuojamosios vaikiškosios tautosakos srities bruožai, būdingi Merkinės kraštui. Bet kokių atveju didesnioji dėmesio dalis buvo skiriama lopšinėms. Tyrimui įpusėjus, prieita prie išvados, kad tai buvo daroma pakankamai tikslingai. Pagrindinė *priežastis* yra

stipresnės *lopšinių transformacijos* bei ryškesnis jų *kitimas*. Skirtingai nuo žaidinimų jos prarado daugiau, tačiau ir buvo pildomos gausiau. Jei netikėtai atsirasdavo spraga, ją tuoj pat užpildydavo informacinės visuomenės noras modernėti – modernieji kūriniai. Paprastai jie atėję ne iš šeimos, kaip įprasta autentiškosioms, tačiau iš plačiosios visuomenės sluoksnių, jų susikurtosios patogiosios terpės (televizija, radijas). Tradicija keliauja laiku ne mechaniškai, bet atgimdama iš naujo.

Paaiškėjo, kad visiškai nepriklausomai nuo tyrimo geografinių koordinacijų lopšinės pamažu *praranda savo tiesioginę paskirtį* – nyksta lopšiai. Nepaisant to, jos vis dar yra gyvybingos ir tokios išliks kurį laiką, nes netgi merkiniškiai žino, jog dabar lopšinės įgauna ir sunkiai suvokiamą skaitmeninį formatą – apsivelka kompaktinės plokštelės rūbą. Mano nuomone, tai iš dalies papildo vaiko kasdienybę. Vis dėlto išlieka klausimas, ar motina, patikinti savo mažylį grotuvo „globai“, nepraras ryšio su vaiku, jei pati tų lopšinių neišmoks. Matyt, nekyla abejonių, jog net kokybiškiausias įrašas negali atstoti svarbiausios pasaulio dalies – motinos balso.

Visgi lopšinės sudėtingėja tiek turiniu, tiek struktūra. Nors išlikę raktiniai žodžiai vis dar sieja šiuolaikines lopšines su praeitimi, jos nuolat pildosi naujais personažais, siužetais. Epitetai ir deminutyvai nepraranda savo pirmąsias paskirties tarp lopšinės eilučių. Visa nulemia *tradicija*. Svarbiausia perduoti ne tradicijos trupinius – lopšines, tačiau tradicijos esmę – jas dainuoti. Bet kuri anketa, užpildyta Merkinėje, akį rėžė noru tai patvirtinti – nedainuojama, jei tai nebuvo įprasta šeimoje. Jei žmogus jaučia pareigą saugoti tradiciją dainuoti, jis būtinai pasirūpins ir tradiciniu, autentiškuoju repertuaru. Kiekvienas, bendraujantis su vyresnėmis kartomis, pasiryžta saugoti tai, ką jos palieka. Todėl ir Merkinėje vykdyta apklausa buvo nuoširdžiai vertinama tik tų, kurie patys dainuoja lopšines. Iš to galima numatyti ir požiūrį į lopšinių svarbą, jų esmę. Už jų išlikimą pasisako visi, tačiau, deja, ne tokia daugybė yra pasiryžusi už tai kovoti...

Lyginant su lopšinėmis, žaidinimų klausimas Merkinėje nėra tokia opi problema. Apibendrinant visų trijų amžiaus grupių pateiktą informaciją, teko įsitikinti lopšinių „modernėjimu“. Taip pat kritiškai vertinant šių grupių požiūrį į žaidimus, drąsiai pastebėta, kad šie maži kūrinėliai keliauja tyliai (tradicškai) ir stabiliai. Jie neįgyja ryškių pokyčių, nepatiria drastiškų metamorfozių. Vis dėlto galima

numanyti, kad žaidinimai nyksta. Juolab, kad apklaustų pateikėjų domėjimasis žaidinimais ne toks atidus, menkesnis nei lopšinėmis.

Apskritai Merkinės dainuojamosios vaikų tautosakos išsaugojimu ar domėjimusi ja entuziastingai džiaugėsi išsilavinę, sąmoningi žmonės – inteligentai. Matyt, lopšinių ir žaidinimų išlikimą lemia socialinis bei etinis veiksniai. Merkinėje vykdyta apklausa buvo siekiama suprasti ir įvertinti archajiškosios (jei ji tebeegzistuoja) lopšinės bei autentiškųjų žaidinimų aktualumą šių dienų visuomenėje. Svarbiausia kas išaiškėjo – **lemiamas vaidmuo tenka motinos sąmoningumui.**

---

¹ Jokimaitienė P. Vaikų dainos // Lietuvių liaudies dainynas, t. 1: Vaikų dainos. Vilnius: Vaga, 1980. P. 15

² ten pat, P. 16

³ Stundžienė B. Merkinės dainų istorija: vizija ir tikrovė // Tautosakos darbai XIX (XXVI). Vilnius: LLTI, 2003. P. 13

⁴ Bareikytė-Nakienė A. Vaikų ne vaikų dainos // Liaudies kultūra. 1997. Nr. 6. P. 27

⁵ Jokimaitienė P. Vaikų dainos // Lietuvių liaudies dainynas, t. 1: Vaikų dainos. Vilnius: Vaga, 1980. P. 17

⁶ ten pat

⁷ B. Babavičienė (Kašėtaitė), L. 7

⁸ G. Milaševičienė (Širvinskaitė), L. 8

⁹ S. Morkeliūnienė (Bingelytė), L. 9

¹⁰ Jokimaitienė P. Vaikų dainos // Lietuvių liaudies dainynas, t. 1: Vaikų dainos. Vilnius: Vaga, 1980. P. 18

¹¹ A. Barysienė (Balčiūtė), L. 19

¹² G. Barysienė (Vitkauskaitė), L. 6

¹³ V. Urbanavičienė (Stasiulionytė), L. 11

¹⁴ B. Babavičienė (Kašėtaitė), L. 7

¹⁵ R. Antončikienė (Makselytė), L. 17

¹⁶ M. Kašėtienė (Ališauskaitė), L. 4

¹⁷ O. Giedrienė (Prieskienytė), L. 5

¹⁸ O. Sasnauskienė (Giedraitytė), L. 2

¹⁹ ten pat

²⁰ M. Mickevičienė (Rutkauskaitė), L. 18

²¹ J. Keidūnienė (Samalavičiūtė), L. 14

²² D. Jurkonienė (Gruzdytė), L. 20

²³ V. Bieliokienė (Butrimavičiūtė), L. 22

²⁴ J. Barynienė (Stočkelytė), L. 12

²⁵ G. Barysienė (Vitkauskaitė), L. 6

²⁶ L. Amšiejienė (Javarauskaitė), L. 16

²⁷ G. Barysienė (Vitkauskaitė), L. 6

- ²⁸ J. Barynienė (Stočkelytė), L. 12
²⁹ G. Milaševičienė (Širvinskaitė), L. 8
³⁰ B. Babavičienė (Kašėtaitė), L. 7
³¹ G. Milaševičienė (Širvinskaitė), L. 8
³² ten pat
³³ R. Antončikienė (Makselytė), L. 17
³⁴ A. Tarailienė (Krušniauskaitė), L. 24
³⁵ ten pat
³⁶ V. Bieliokienė (Butrimavičiūtė), L. 22
³⁷ J. Žagunienė (Ulinskaitė), L. 13
³⁸ A. Barysienė (Balčiūtė), L. 19
³⁹ Z. Barysienė (Jakavonytė), L. 1
⁴⁰ O. Giedrienė (Prieskienytė), L. 5
⁴¹ L. Šapalienė (Pautieniūtė), L. 15
⁴² ten pat
⁴³ J. Žagunienė (Ulinskaitė), L. 13
⁴⁴ L. Amšiejienė (Javarauskaitė), L. 16
⁴⁵ I. Lubienė (Žagunytė), L. 23
⁴⁶ J. Keidūnienė (Samalavičiūtė), L. 14
⁴⁷ S. Morkeliūnienė (Bingelytė), L. 9
⁴⁸ M. Mickevičienė (Rutkauskaitė), L. 18
⁴⁹ M. Kašėtienė (Ališauskaitė), L. 4
⁵⁰ G. Barysienė (Vitkauskaitė), L. 6
⁵¹ M. Kašėtienė (Ališauskaitė), L. 4
⁵² V. Urbanavičienė (Stasiulionytė), L. 11
⁵³ O. Giedrienė (Prieskienytė), L. 5
⁵⁴ B. Babavičienė (Kašėtaitė), L. 7
⁵⁵ B. Babavičienė (Kašėtaitė), L. 7
⁵⁶ O. Giedrienė (Prieskienytė), L. 5
⁵⁷ M. Kašėtienė (Ališauskaitė), L. 4
⁵⁸ M. Čyžienė (Širvinskaitė), L. 10
⁵⁹ G. Barysienė (Vitkauskaitė), L. 6
⁶⁰ V. Urbanavičienė (Stasiulionytė), L. 11
⁶¹ ten pat
⁶² ten pat
⁶³ O. Sasnauskienė (Giedraitytė), L. 2
⁶⁴ M. Mickevičienė (Rutkauskaitė), L. 18
⁶⁵ D. Jurkonienė (Gruzdytė), L. 20
⁶⁶ L. Amšiejienė (Javarauskaitė), L. 16
⁶⁷ R. Antončikienė (Makselytė), L. 17
⁶⁸ V. Bieliokienė (Butrimavičiūtė), L. 22
⁶⁹ I. Lubienė (Žagunytė), L. 23
⁷⁰ Jokimaitienė P. Vaikų dainos // Lietuvių liaudies dainynas, t. 1: Vaikų dainos. Vilnius: Vaga, 1980. P. 18
⁷¹ ten pat

- ⁷² Jokimaitienė P. Vaikų dainos // Lietuvių liaudies dainynas, t. 1: Vaikų dainos. Vilnius: Vaga, 1980. P. 18
- ⁷³ ten pat
- ⁷⁴ ten pat
- ⁷⁵ ten pat
- ⁷⁶ ten pat, P.19
- ⁷⁷ G. Milaševičienė (Širvinskaitė), L. 8
- ⁷⁸ Jokimaitienė P. Vaikų dainos // Lietuvių liaudies dainynas, t. 1: Vaikų dainos. Vilnius: Vaga, 1980. P. 19
- ⁷⁹ ten pat
- ⁸⁰ ten pat
- ⁸¹ V. Urbanavičienė (Stasiulionytė), L. 11
- ⁸² Jokimaitienė P. Vaikų dainos // Lietuvių liaudies dainynas, t. 1: Vaikų dainos. Vilnius: Vaga, 1980. P. 20
- ⁸³ ten pat
- ⁸⁴ ten pat, P. 22
- ⁸⁵ L. Kaupinienė (Truncaitė), L. 21
- ⁸⁶ ten pat
- ⁸⁷ Z. Barysienė (Jakavonytė), L. 1
- ⁸⁸ M. Kašėtienė (Ališauskaitė), L. 4
- ⁸⁹ S. Morkeliūnienė (Bingelytė), L. 9
- ⁹⁰ M. Čyžienė (Širvinskaitė), L. 10
- ⁹¹ A. Sinkevičienė (Volungevičiūtė), L. 3
- ⁹² B. Babavičienė (Kašėtaitė), L. 7
- ⁹³ ten pat
- ⁹⁴ L. Šapalienė (Pautieniūtė), L. 15
- ⁹⁵ J. Keidūnienė (Samalavičiūtė), L. 14
- ⁹⁶ R. Antončikienė (Makselytė), L. 17
- ⁹⁷ L. Amšiejienė (Javarauskaitė), L. 16
- ⁹⁸ G. Barysienė (Vitkauskaitė), L. 6
- ⁹⁹ J. Barynienė (Stočkelytė), L. 12
- ¹⁰⁰ V. Bieliokienė (Butrimavičiūtė), L. 22
- ¹⁰¹ Z. Barysienė (Jakavonytė), L. 1
- ¹⁰² D. Jurkonienė (Gruzdytė), L. 20
- ¹⁰³ M. Kašėtienė (Ališauskaitė), L. 4
- ¹⁰⁴ O. Sasnauskienė (Giedraitytė), L. 2
- ¹⁰⁵ O. Giedrienė (Prieskienytė), L. 5
- ¹⁰⁶ G. Barysienė (Vitkauskaitė), L. 6
- ¹⁰⁷ ten pat
- ¹⁰⁸ Z. Barysienė (Jakavonytė), L. 1
- ¹⁰⁹ ten pat
- ¹¹⁰ V. Bieliokienė (Butrimavičiūtė), L. 22
- ¹¹¹ ten pat
- ¹¹² G. Barysienė (Vitkauskaitė), L. 6
- ¹¹³ Jokimaitienė P. Vaikų dainos // Lietuvių liaudies dainynas, t. 1: Vaikų dainos.

Vilnius: Vaga, 1980. P. 22

¹¹⁴ ten pat

¹¹⁵ ten pat

¹¹⁶ ten pat

¹¹⁷ A. Sinkevičienė (Volungevičiūtė), L. 3

¹¹⁸ G. Milaševičienė (Širvinskaitė), L. 8

¹¹⁹ Jokimaitienė P. Vaikų dainos // Lietuvių liaudies dainynas, t. 1: Vaikų dainos.

Vilnius: Vaga, 1980. P. 23

¹²⁰ M. Kašėtienė (Ališauskaitė), L. 4

¹²¹ A. Barysienė (Balčiūtė), L. 19 (*irašas*)

¹²² Z. Barysienė (Jakavonytė), L. 1

¹²³ R. Antončikienė (Makselytė), L. 17 (*irašas*)

¹²⁴ Patackas A. Virsmų knyga. K., 2002. P. 418

¹²⁵ O. Sasnauskienė (Giedraitytė), L. 2 (*irašas*)

¹²⁶ Jokimaitienė P. Vaikų dainos // Lietuvių liaudies dainynas, t. 1: Vaikų dainos.

Vilnius: Vaga, 1980. P. 22

¹²⁷ V. Bieliokienė (Butrimavičiūtė), L. 22 (*irašas*)

¹²⁸ I. Lubienė (Žagunytė), L. 23 (*irašas*)

¹²⁹ D. Jurkonienė (Gruzdytė), L. 20 (*irašas*)

¹³⁰ J. Žagunienė (Ulinskaitė), L. 13 (*irašas*)

¹³¹ G. Milaševičienė (Širvinskaitė), L. 8 (*irašas*)

¹³² L. Kaupinienė (Truncaitė), L. 21

¹³³ A. Tarailienė (Krušniauskaitė), L. 24

¹³⁴ I. Lubienė (Žagunytė), L. 23

¹³⁵ V. Urbanavičienė (Stasiulionytė), L. 11

¹³⁶ D. Jurkonienė (Gruzdytė), L. 20 (*irašas*)

¹³⁷ V. Bieliokienė (Butrimavičiūtė), L. 22

¹³⁸ S. Morkeliūnienė (Bingelytė), L. 9

¹³⁹ J. Barynienė (Stočkelytė), L. 12

¹⁴⁰ A. Sinkevičienė (Volungevičiūtė), L. 3

¹⁴¹ B. Babavičienė (Kašėtaitė), L. 7

¹⁴² L. Šapalienė (Pautieniūtė), L. 15

¹⁴³ ten pat

¹⁴⁴ O. Sasnauskienė (Giedraitytė), L. 2

¹⁴⁵ L. Amšiejienė (Javarauskaitė), L. 16

¹⁴⁶ G. Milaševičienė (Širvinskaitė), L. 8 (*irašas*)

¹⁴⁷ V. Urbanavičienė (Stasiulionytė), L. 11

¹⁴⁸ M. Čyžienė (Širvinskaitė), L. 10

¹⁴⁹ L. Amšiejienė (Javarauskaitė), L. 16

¹⁵⁰ ten pat

¹⁵¹ L. Šapalienė (Pautieniūtė), L. 15

¹⁵² L. Amšiejienė (Javarauskaitė), L. 16

¹⁵³ L. Šapalienė (Pautieniūtė), L. 15

¹⁵⁴ Paukštytė – Šaknienė R. Idealus bendruomenės modelis. Gimimo papročiai // Žiemgala. 2001. Nr. 2

- 155 A. Barysienė (Balčiūtė), L. 19
 156 D. Jurkonienė (Gruzdytė), L. 20
 157 M. Mickevičienė (Rutkauskaitė), L. 18
 158 D. Jurkonienė (Gruzdytė), L. 20
 159 R. Antončikienė (Makselytė), L. 17
 160 L. Amšiejienė (Javarauskaitė), L. 16
 161 S. Morkeliūnienė (Bingelytė), L. 9
 162 D. Jurkonienė (Gruzdytė), L. 20
 163 ten pat
 164 A. Barysienė (Balčiūtė), L. 19
 165 L. Šapalienė (Pautieniūtė), L. 15
 166 L. Amšiejienė (Javarauskaitė), L. 16
 167 V. Urbanavičienė (Stasiulionytė), L. 11
 168 M. Kašėtienė (Ališauskaitė), L. 4
 169 M. Čyžienė (Širvinskaitė), L. 10
 170 ten pat
 171 B. Babavičienė (Kašėtaitė), L. 7
 172 B. Babavičienė (Kašėtaitė), L. 7 (*įrašas*)
 173 Bareikytė-Nakienė A. Vaikų ne vaikų dainos // Liaudies kultūra. 1997. Nr. 6. P. 27

Literatūros sąrašas:

R a n k r a š č i a i (žr. Simona Valeišaitė. Merkinės lopšinės ir žaidinimai amžių sandūroje. Merkinė, 2006. Priedas Nr. 2, L. 1-29; Sg. LTR 7554):

1. Zofija (Jakavonytė) **Barysienė**, g. 1939 m., pasakojusi apie Merkinę.
2. Ona (Giedraitytė) **Sasnauskienė**, g. 1924 m., pasakojusi apie Merkinę.
3. Antanina (Volungevičiūtė) **Sinkevičienė**, g. 1933 m., pasakojusi apie Merkinę.
4. Monika (Ališauskaitė) **Kašėtienė**, g. 1934 m., pasakojusi apie Alytaus r.
5. Ona (Prieskienytė) **Giedrienė**, g. 1941 m., pasakojusi apie Merkinę.
6. Genovaitė (Vitkauskaitė) **Barysienė**, g. 1930 m., pasakojusi apie Merkinę.
7. Bronė (Kašėtaitė) **Babavičienė**, g. 1931 m., pasakojusi apie Merkinę.
8. Genė (Širvinskaitė) **Milaševičienė**, g. 1941 m., pasakojusi apie Merkinę.
9. Stasė (Bingelytė) **Morkeliūnienė**, g. 1935 m., pasakojusi apie Merkinę.
10. Marijona (Širvinskaitė) **Čyžienė**, g. 1928 m., pasakojusi apie Merkinę.
11. Vlada (Stasiulionytė) **Urbanavičienė**, g. 1934 m., pasakojusi apie Merkinę.
12. Julija (Stočkelytė) **Barynienė**, g. 1943 m., pasakojusi apie Merkinę.

13. Janė (Ulinskaitė) **Žagunienė**, g. 1942 m., pasakoja apie Merkinę.
14. Jolanta (Samalavičiūtė) **Keidūnienė**, g. 1963 m., pasakoja apie Alytų.
15. Loreta (Pautieniūtė) **Šapalienė**, g. 1963 m., pasakoja apie Merkinę.
16. Leonora (Javarauskaitė) **Amšiejienė**, g. 1951 m., pasakoja apie Merkinę.
17. Rimutė (Makselytė) **Antončikienė**, g. 1967 m., pasakoja apie Merkinės apyl.
18. Marytė (Rutkauskaitė) **Mickevičienė**, g. 1954 m., pasakoja apie Miroslovą.
19. Angelė (Balčiūtė) **Barysienė**, g. 1948 m., pasakoja apie Merkinę bei Viečiūnų sen.
20. Danutė (Gruzdytė) **Jurkonienė**, g. 1959 m., pasakoja apie Mankūnėlių k., Lazdijų r.
21. Lina (Truncaitė) **Kaupinienė**, g. 1971 m., pasakoja apie Merkinę.
22. Violeta (Butrimavičiūtė) **Bieliokienė**, g. 1966 m., pasakoja apie Merkinę.
23. Inga (Žagunytė) **Lubienė**, g. 1977 m., pasakoja apie Merkinę.
24. Asta (Krušniauskaitė) **Tarailienė**, g. 1978 m., pasakoja apie Merkinę.
25. Margarita (Karankevičiūtė) **Leskauskienė**, g. 1962 m., pasakoja apie Merkinę.
26. Jadvyga (Mažeikaitė) **Lapalienė**, g. 1959 m., pasakoja apie kaimą Žemaitijoje.
27. Regina (Rafinbergaitė) **Talutienė**, g. 1948 m., pasakoja apie Merkinę.
28. Dalia (Burbaitė) Sakalauskienė, g. 1965 m., pasakoja apie Dzūkiją.
29. Danutė (Kudarauskaitė) **Kvaraciejienė**, g. 1958 m., pasakoja apie Merkinę.

L i t e r a t ū r a :

1. Bareikytė-Nakienė A. Vaikų ne vaikų dainos // Liaudies kultūra. 1997. Nr. 6.
2. Jokimaitienė P. Vaikų dainos // Lietuvių liaudies dainynas, t. 1: Vaikų dainos. Vilnius: Vaga, 1980, P. 15 – 41.
3. Patackas A. Virsmų knyga. Kaunas, 2002.

Merkinės lopšinių ir žaidimų rinkinys

Komentarai rinkiniui

Tekstai klasifikuojami pagal žanrą ir bandoma sudėlioti tematinio požiūriu. Naudojamosi Pranės Jokimaitienės sudarytu sisteminiu vaikų dainų katalogu „Lietuvių liaudies vaikų dainos“ (1970)¹. Pirmiausia pristatomos *lopšinės*, pradedant senosiomis, baigiant naujesniomis literatūrinės kilmės. Paskui publikuojami *žaidinimai*, kurie pagal minėtąjį katalogą suskirstyti į *žaidinimus su pirštais, rankomis, kykojimus, mylavimus, juokinimus, numaldymus*.

Rinkinį sudaro tekstai, užrašyti Merkinės apylinkėse 2005 m. Simonos Valeišaitės (18 lopšinių ir 40 žaidinimų), 2006 – 2007 m. „Kukumbalio“ narių (atitinkamai – 23 ir 18) bei saugomi Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto archyve (7 ir 6). 30 tekstų spausdinami su melodijomis.

Po rinkinio pridedamos dainų metrikos. Jose po raide *P.* nurodomas pateikėjo vardas, pavardė, skliausteliuose moterų mergautinė pavardė, pateikėjo amžius, gimimo ir / arba gyvenamoji vieta. Nurodoma, nuo kada pateikėjas gyvena Merkinėje. Po raide *U.* pateikiama užrašiusiojo pavardė ir užrašymo metai. Nurodomas teksto (*t. šfr.*) ir melodijos (*ml. šfr.*) šifruotojas. Pažymimos signatūros (*Sg.*), kuriose nurodomas fondas ir jame saugomo teksto rinkinio numeris, o skliausteliuose dainos eilės numeris, rinkinyje saugomas tekstas. Jei kūrinys buvo spausdintas, yra nurodomas leidinio trumpinys, tomas ir dainos numeris. Kūrinių melodijos, saugomos Merkinės „Kukumbalio“ fonotekoje *mp3* formatu, yra pateikiamos su nuoroda *MKF*. Instituto fonotekos magnetofono juostos ar plokštelės įrašai pažymimi *LTRF mg.* ir *LTRF pl.* Kai kurių tekstų metrikos yra papildomos pateikėjų ar užrašytojo pastabomis (po santrumpos *Past.*).

Rinkinio gale pridedami priedai: „Pateikėjų abėcėlinė rodyklė“; „Tekstų abėcėlinė rodyklė“; „Žodynėlis“; „Anketa. Vaikų dainos“.

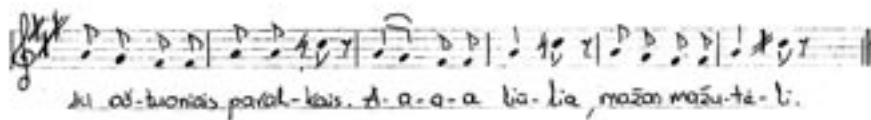
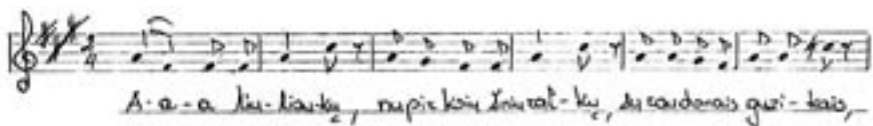
Rinkinį ir dainų metrikas sudarė Rita Černiauskienė. „Kukumbalio“ surinktų tekstų melodijas šifravo Kęstutis Breidokas. Abėcėlines rodykles ir žodynėlį tvarkė Živilė Tamulevičiūtė. Anketą sudarė Simona Valeišaitė.

¹ P. Jokimaitienė. Lietuvių liaudies vaikų dainos. Vilnius: Vaga, 1970

Lopšinė

Pirks tėvulis šniūrauką

1. A-a-a liuliaukų

A-a-a liuliaukų,
Nupirksiu šniurauką,
Su raudonais guzikais,
Su aštuoniais pavalkais.
A-a-a-a liulia, mažas mažutėli.

Ona Sasnauskienė su jaunaisiais Merkinės etnografais Ilana Kireilyte, Renata Kvaracijūte, Diana Česnulyte, mokytoja Rita Černiauskiene, Algimantu Černiausku 2001 m. Merkinėje

2. A-a liūliauką

A - a liū - liau - kų, aš siu - vuos šniū - rauką su rau - donais gu - ziku - čiais,
su gel - to - niais ap - li - ki - čiais. Aš ja pas - rė - dy - siu ir nau - kus mig - dy - siu.
A - a dū - nai - tų, siū - siu jai suk - nei - tų: an krū - či - nės rau - kinu - kiais,
pa - dal - ke - čius kva - rat - kutės. Kad už - augs du - kre - lė, tiks jai ši suk - nelė.
A - a siū - nai - tų, siū - siu jai - po - nai - tų at - vers - tais kė - pe - tu - kiais,
ma - žais ki - še - nu - kiais, siū - nei - tų už - au - gysiu, tai na - vāt - niai pas - rė - dy - siu.

1. A-a liūliauką,
Aš siuvuos šniūrauką
Su raudonais guzikučiais,
Su geltonais aplikučiais.
Aš ja pasrėdysiu
Ir vaikus midgysiu.

2. A-a dukraitę,
Siūsiu jai suknaite:
An krūcinės raukinukais,
Padalkuciuos kvarbatkutės.
Kad užaugš dukrelė,
Tiks jai ši suknelė.

3. A-a sūnaitį,
Siūsiu žiponaitį
Atverstais klepetukais,
Mažais kišenukais,
Sūnelį užaugysiu,
Tai navatniai pasrėdysiu.

3. Čiūčia liū liūliauką

Čiū-čia liū liū-liū-ka, aš siu-va šniū-ka, su rau-do-nais gu-zi-kais,
su gel-to-nais ap-li-kais su rau-do-nais gu-zi-kais, su gel-to-nais ap-li-kais.

1. Čiūčia liū liūliauką,
Aš siuvu šniūrauką,
Su raudonais guzikais,
Su geltonais aplikais. (2x2)

2. Čiūčia liūlia poną,
Aš siuvu žiponą,
Su klepiais atvertais,
Su didžiuliais guzikais. (2x2)

3. Čiūčia liū panele,
Aš rėdau suknele,
Su padalkais mėlynais,
An krūcinės ripuliais. (2x2)

4. Liūliai liūliai liūliaukų

Liū-liū liū-liū liū-liū-ka,
pietis ži-uo-tes šniū-ka-ka
su mi-ly-nais gu-zi-ka-čiais,
su gel-to-nais ap-li-ka-čiais.

Liūliai liūliai liūliauku,
Pirks tėvulis šniūrauku
Su mėlynais guzikučiais,
Su geltonais aplikučiais.

5. Liūli liūli liūliauku

Liūli liūli liūliauku,
Pirks močiutė šniūrauku
Su raudonais guzikais,
Su geltonais aplikais.

6. Liūli liūli liūliauku

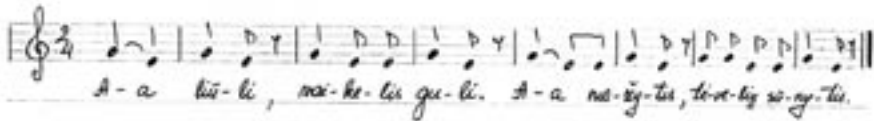
Liūli liūli liūliauku,
Pirks tėvulis šniūrauku
Su mėlynais aplykais,
Su raudonais guzikais.
Liuli liuli mažų,
A-a-a-a gražų,
Liuli liuli šitų,
Kol dar nėra kito.
A-a-a-a-a-a,
Liuli liuli liuliuci,
Mažų mano vaikuci,
A-a-a-a-a-a.

7. A-a liūliauku

A-a liūliauku,
Siųs močiutė šniūrelką,
Su mėlynais aplikaičiais,
Su geltonais guzikaičiais.
Liūliauku.

Vaikelis guli

8. A-a liūli

A-a liūli,
Vaikelis guli.
A-a mažytis,
Tėvelių sūnytis.

9. A-a a-a liuli

Three lines of musical notation in 3/4 time. The melody consists of eighth and quarter notes. The lyrics are written below the staff.

A-a a-a liuli,
Katinėlis guli,
O katytė motinytė
Marškinėlius siuva.
A-a liuli,
Katinėlis guli,
A-a-a liuliuku,
Mažų gražų bernukų.

10. A-a a-a liūli

A-a a-a liūli,
Mūs Aistutis guli.
A-a a-a liuliukų,
Mažų gražų bernukų.

A-a a-a liūli,
Mūs vaikelis guli.
A-a a-a liuliukų,
Mažų gražų bernukų.

11. A-a a-a liuli

A-a a-a liuli,
Kūdikėlis guli.
Šitą užmigdysim,
Kitą pagimdysim.
A-a a-a a-a-a...

Danutė Jurkonienė 2007 rugsėjo 1 d. Merkinėje

Duos Dziewulis kitų

12. A-a a-a šitų

Handwritten musical notation for '12. A-a a-a šitų'. The first staff is in G major (one flat) and 4/4 time, with lyrics: 'A-a a-a šitų, duos Dievulis kitų, šitų nu-ma-gy-sim, ki-tų pas-dar-y-sim'. The second staff continues the melody with lyrics: 'ki-tų pas-dar-y-sim'.

A-a a-a šitų,
Duos Dziewulis kitų,
Šitų numarysim,
Kitų pasdarysim.

13. A-a-a šita

A-a-a šita,
Duos Dievulis kita.
Šita užmigdysim,
Kita pagimdysim.

14. A-a a-a šitų

Handwritten musical notation for '14. A-a a-a šitų'. The first staff is in G major (one flat) and 4/4 time, with lyrics: 'A-a a-a šitų, duos Dievulis kitų, šitų už-au-gy-siu, ki-tų pas-gim-dy-siu'. The second staff continues the melody with lyrics: 'dy-siu'.

A-a a-a šitų,
Duos Dievulis kitų,
Šitų užaugysiu,
Kitų pasgimdysiu.

15. A-a a-a mažų

A-a a-a mažų,
Duos Dievulis gražų,
Šitų užaugysim,
Kitų prasmanysim.

16. Čiūčia liūlia šita

Čiūčia liūlia šita,
Duos Dievulis kita,
Kai kitų turėsma,
Tai abu mylėsma.
Vienų pamyluosma,
Kitų pačiūčiuosma.

17. Čiūčia liūlia mažų

Čiū-čia liū-lia ma-žų, dau Džie-vu-lis gra-žų, Čiū-čia liū-lia ši-tų,
dau Džie-vu-lis ši-tų. Čiū-čia liū-lia liū-lia, liū-lia liū-lia lia.

Čiūčia liūlia mažų,
Dau Džievu-lis gražų,
Čiūčia liūlia šitų,
Duos Džievu-lis kitų.
Čiūčia liūlia liūlia,
Liūlia liūlia lia.

18. Liuli liuli mažu

Handwritten musical notation for the song 'Liuli liuli mažu'. It consists of two staves in 3/4 time. The first staff contains the melody for the first line of lyrics: 'Li- li li- li ma- žų, duos Die- vi- sio gra- žų,'. The second staff contains the melody for the second line of lyrics: 'Ši- tų nu- ma- ry- sian, ki- tų už- au- gy- sian.' The notation includes notes, rests, and bar lines.

Liuli liuli mažu,
Duos Dzeivulis gražu,
Šitų numarysim,
Kitų užaugysim. (2x2)

19. Liūli liūli mažu

Liūli liūli mažu,
Duos Dievulis gražu.
Šitų pagimdysim,
Kitų užaugysim.

20. Liuliai, liuliai šitų

Liuliai, liuliai šitų,
Duos Dievulis kitų,
Liuliai mažu,
Duos Dievulis gražu.
Šitų užaugysim,
Kitų numarysim.
Liūliai liūliai liūliaukų,
Nupirks tėvulis šniūraukų
Su mėlynais guzikais,
Su raudonais aplikais.

21. A-a-a šitų

A-a-a šitų,
Duos Dzeivulis kitų,

Miki, miki, mažutėli,
 Miki, miki, gražutėli.
 Mik, užmik greičiau.

22. A-a a-a liūli

Handwritten musical score for the song 'A-a a-a liūli'. It consists of three staves of music in a single system. The first staff begins with the lyrics 'A-a a-a liū-li, mī-xi ma-žo-ke-gi-ė. Ši-ty už-mig-dy-siu,'. The second staff continues with 'ki-ty pra-sa-ma-ty-siu. Aš Die-vu-liui a-čiū, man Die-vu-liui tre-čiu.'. The third staff concludes with 'A-a a-a liū-li, a-a a-a liū-li...'. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, and rests, with some notes marked with accents.

A-a a-a liūli,
 Visi vaikai guli.
 Šitų užmigdysim,
 Kitų padarysim.
 Aš Dievuliui ačiū,
 Man Dievulis trečiu.
 A-a a-a liūli,
 A-a a-a liūli...

23. A-a-a liūli

Handwritten musical score for the song 'A-a-a liūli'. It consists of two staves of music in a single system. The first staff begins with the lyrics 'A-a-a liū-li, aš su-pu-ma-žo-lij, a-a ši-ty,'. The second staff continues with 'ki-ty, ši-ty už-mig-dy-siu, ki-ty pra-sa-ma-ty-siu.'. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, and rests, with some notes marked with accents.

A-a-a liūli,
 Aš supu mažulį,
 A-a šitų,
 Duos Dzievulis kitų,
 Šitų užmigdysiu,
 Kitų prasmanysiu.

24. Čiūčia liūlia liūlia

Čiūčia liūlia liūlia,
Aš supu mažiulį,
Šitą užaugysiu,
Kitą padarysiu.
A-a-a-a-a...

Užaugus užvadėlis

25. Čiūčia liūlia liūli

Čiūčia liūlia liūli,	Auginu sūnelį,
Aš supu mažulį,	Užaugus sūnaitėlis,
Aš vargstu vargelį,	Bus ma užvadėlis.

26. A-a-a, mažutėli

1. A-a-a, mažutėli,
Tu mano mieliausias,
Ir užaugęs būki
Mano užvadėlis.

2. Tu mano geriausias,
Mano mylimiausias.
Auk užauk, sūneli,
Tvirtas ažuolėli,
Būki, būki, sūnaitėli,
Mano užvadėlis,
Lauko artojėlis.

Kas tą pupą supa

27. A-a a-a, pupa

A-a a-a, pupa,	Supa tėtis ir mama,
Kas tą pupą supa?	Ir katytė murzina. A-a a-a...

28. A-a a-a pupa

Handwritten musical score for the song 'A-a a-a pupa'. The score is written on two staves. The first staff is in treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a 3/4 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes. The lyrics are written below the notes. The second staff continues the melody and lyrics. The lyrics are: 'A-a a-a pu-pa, m-š na-ko su-pa. su-pa t-šis š-ma-ma, A-a a-a pu-pa, kas ma-ty-ti su-pa. š-ka-ty-tė mu-si-na.'

1. A-a a-a pupa,
Visi vaikai supa.
A-a a-a pupa,
Kas mažytį supa.
Supa tėtis ir mama,
Ir katytė murzina. (2x2)

2. A-a a-a liūli,
Visi vaikai guli.
Tik kačiukas vienas
Vaikščioja sau vienas.
A-a a-a liūli...

Loreta Šapalienė 2005 m. Merkinėje

29. A-a a-a pupą

1. A-a a-a pupą,
Kas tą pupą supa?
Supa tėtis ir mama,
Ir katytė murzina.

2. A-a a-a pupą,
Kas tą pupą supa?
Supa mama, tėvelis
Ir vyresnė seselė...
Tai kiškėlis beuodegis
Šitą pupą supa.

30. A-a a-a mažų

A-a a-a mažų,
A-a a-a gražų,
Voi, liuliuciai liuliuciai!
Mažų mažutėlių,
Grazų gražutėlių.

31. Liūli liūli mažų

Liūli liūli mažų,
Lapų, krapų, cinavado,
Imbiero šaknelių.

Naktelė atneša miegelį

32. A-a, sūneli

A-a, sūneli,
A-a, vaikeli,
Ateina naktelė,
Atneša miegelį,
Atneša sapnelį,
Mik, užmik, sūneli.

Dukterėle, miško gegutėle

33. A-a-a, dukterėle

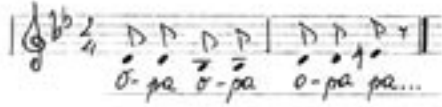
A-a-a, dukterėle,
Miško gegutėle,
Liūlia lūlia dukterėle,
Žaliają rūtelę.
A-a-a dukterėle,
Žaliają rūtelę.

Zuikis vaiką lingavo

34. Opa opa opa pa

Opa opa opa pa,
Zuikis vaiką lingavo,
Belinguodams užsnūdo,
Nuo krėslelio nusprūdo.

Atstokit, vištos, leiskit vaikeliui miegoti

35. Apsi, vištos vanaginės

Apsi, vištos vanaginės,
Apsi, vištos bezdukinės.

Jonas Karlonas 2006 m. Merkinėje

Auk didutis, būk greitutis

36. Čiūčia liūlia, mažutėli

Čiūčia liūlia, mažutėli,
Čiūčia, aukso trupinėli,
Čiūčia liūlia, auk didutis,
Čiūčia liūlia, būk greitutis.

Vaikelį rado serbentų krūmely

37. Čiūčia liūlia mažąjį vaikelį

Čiūčia liūlia mažąjį vaikelį,
Kurį rado serbentų krūmely,
Kurį rado serbentų krūmely.

Eglė Jauneikaitė, Jolita Brazinskaitė, Ugnė Bingelytė 2006 m. tautosakos užrašėjimo metu Merkinėje

38. Čiūčia liūlia, mažas sūnaitėli

1. Čiūčia liūlia, mažas sūnaitėli,
Tave radau pucino krūmelin. (2 k.)
2. Tavi vystiau baltojon drobelėn,
Tavi guldiau margojon lovelėn. (2 k)
3. Ir atlėkė baltoji gulbelė,
Ir atnešė snapelin vardelį. (2k)
4. Čiūčia liūlia, mažas sūnaitėli,
Čiūčia liūlia, žalias bijūneli. (2k)

Mik, užmikie, vaikeli

39. Mik, vaikeli

Mik, vaikeli,
Mik, užmikie,
Mik, mažuti,
Aš tau padainuosiu.
Čiūčia liūlia...

40. Užmik, užmik, akute

Užmik, užmik, akute,
Užmik, užmik ir kita.
Visi vaikai užmigo,
Cik Vytukas nemigo.

Literatūrinės kilmės

Tu – visas džiaugsmas namų

41. Miki, vaikuti brangus,

1. Miki, vaikuti brangus,
Sutemos gaubia laukus,
Rimsta ėriukas garde,
Tyla bitelės sode,
Mėnuo, įkopęs dangun,
Žvelgia pro langą vidun.
Šviesų sapnelį sapnuok,
Mik, karalaiti, miegok,
Miegok, miegok.

2. Viskas nurimo pily,
Skęsta ramiam snauduly.
Niekas nevaikšto čionai,
Nebruzda pelės seniai.
Tuščia virtuvėj, rūsy –
Žmonės sumigo visi.
Šviesų sapnelį sapnuok,
Mik, karalaiti, miegok,
Miegok, miegok.

3. Tu visas džiaugsmas namų,
Gera čia tau ir ramu –
Šitiek žaislų kambary,
Šitiek saldinių turi.
Niekas tau jų nepalies,
Miki, valdove pilies.
Šviesų sapnelį sapnuok,
Mik, karalaiti, miegok,
Miegok, miegok.

Šviesūs bus tavo sapnai

*Ona Barysienė prie savo gėlių darželio
2007 rugpjūčio 27 d. Merkinėje*

42. Mik, mažutėli

Mik, mažutėli,
Tu mano vaikelį,
Aš pasūpuosiu tave.
Nuovargio tavo širdelė neį,
Šviesūs bus tavo sapnai.
Rytą pakelsi iš miego galvelę,
Saulė tau švies iš dangaus.
Miki, sūneli, užmiki, vaikeli.
Miki, sūneli brangus.

43. Miki, sūneli, užmiki brangiausias

1. Miki, sūneli, užmiki brangiausias,
Miki, sūneli brangus.
Liūdesio mano širdelėj nejausi,
Ramūs bus tavo sapnai.

2. Tu neregėsi nelaimių nei vargo,
Švies tau rytojus puikus,
Miki, sūneli, užmiki, žvirbleli,
Mik, mažulėli brangus.

Tu užaugsi didis vyras

44. Mik, sūneli mano brangus

1. Mik, sūneli mano brangus,
Merk abi akeles.
Žiauriai žiūri priešo akys
Į tavo lopšelį. (2x2)

2. Tu užaugsi didis vyras,
Narsus ir galingas,
Būsi kovoj priešams bausis,
Vargšams gailestingas. (2x2)

3. Mik, sūneli mano brangus,
Merk abi akeles.
Žiauriai žiūri priešo akys
Į tavo lopšelį. (2x2)

Tu žinai tik žodį mamą

45. Jau saulutė nusileido

1. Jau saulutė nusileido
Už aukštų kalnų,
Mik, vaikelį, mik, mažytį,
Čiūčia liūlia liū.
Bet tu žinai tik žodį „mamą“
Ir moki verkti ū-ū,
Mik, vaikelį, mik, mažytį,
Čiūčia liūlia liū.

2. Ar tu matai – mėnulis bėga
Debesų keliu,
Mik, mažyt, visi jau miega,
Čiūčia liūlia liū.
Bet tu žinai tik žodį „mamą“
Ir moki verkti ū-ū,
Mik, vaikelį, mik, mažytį,
Čiūčia liūlia liū.

*Genė Milaševičienė su Kotryna Černiauskaite, kuriai 2 metus dainavo
lopšines kaip auklė, 2007 rugpjūčio 27 d. Merkinėje*

Griežia svirplelis užpečky

46. Už krosnies svirplelis gros

1. Už krosnies svirplelis gros
Su savo puikiu smuikeliu.
Tu tik užmik, užmik greičiau,
Pasaką seksiu tau.
Tik tu užmik greičiau,
Tu tik užmik. (2×2)

2. Katinas batuotas vaikšto ten,
Mirga žvaigždutės danguje.
Tu tik užmik, užmik greičiau,
Pasaką seksiu tau.
Tik tu užmik greičiau,
Tu tik užmik. (2×2)

3. Vilkas kalena dantimis,
Žuvys ten kalba naktimis.
Tu tik užmik, užmik greičiau,
Pasaką seksiu tau.
Tik tu užmik greičiau,
Tu tik užmik. (2×2)

4. Naktis užmigdė žvėrelius,
Paukščius ir visus vaikučius.
Tu tik užmik, užmik greičiau,
Pasaką seksiu tau.
Tik tu užmik greičiau,
Tu tik užmik. (2×2)

Rimutė Antončikienė 2007 rugpjūčio 27 d. Merkinėje

47. Griežia svirplelis užpečky

1. Griežia svirplelis užpečky.

Ko tu, vaikeli, vis verki?

Nėra duonelės – neprašyk,

Danguj žvaigždelės žiba tik. (3 k.)

2. Vieniems pyragai, riešutai,

Mums mėnesėlis ten aukštai:

Mielas, toks geras, apvalus,

Šiandien mus kviečia į svečius. (3 k.)

3. Na, rimk, vaikeli, neraudok,

Aš tau padėsiu – nebijok.

Štai katinėlio karieta –

Laukia kelionė mūs ilga. (3 k.)

Tėvynė motinėle tavęs laukia

48. Čiūčia liūlia, mažutėle

1. Čiūčia liūlia, mažutėle,

Auk, greičiau užauki,

Nes tėvynė motinėle

Tavęs jaunos laukia.

2. Tu išskrisi į pasaulį,

Platų, begalinį,

Tėviškėlės atminimą

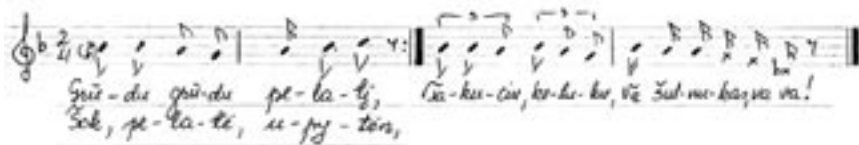
Tau laimužė skiria. (4x2)

Žaidinimai

Žaidinimai su pirštais, rankomis

Košelę verda

49. Grūdu grūdu pelaiį

Grūdu grūdu pelaiį,
Šok, pelalė, upytėn.
Takuciu, keluku,
Va šulnukas, va va!

50. Grūdu grūdu grucukį

Grūdu grūdu grucukį,
Virė boba košukį.
Tam davė, tam davė, tam davė, tam davė, tam neteko.
Bėgs pelytė vandenuko,
Netenku šulnuko.
Šits giliausias.

51. Grūdu grūdu grucukį

Grūdu grūdu grucukį,
Virš močiutė košukį.
Bėk, pelyte, vandenėlio,
Kad nerandu šaltinėlio.
Takučiu, takučiu,
Cyp cyp cyp cyp cyp:
Va, kur šaltinėlis.

Angelė Volungevičienė 2007 rugpjūčio 30 d. Merkinėje

52. Grūdu grūdu grūcelį

Grūdu grūdu grūcelį,
Virš bobutė košelį.
Šitam davė, šitam davė, šitam davė, o šitam neliko.
Ir tada bėgam bėgam vandenėlio.

53. Grūdu grūdu grūdelį

Grūdu grūdu grūdelį,
Keps močiutė bandelį,
Bėk, pelyte, vandenėlio:
Čia takelis, čia šulnelis,
Čia gilus gilus gilus šalcinėlis.

54. Grūdu grūdu grūdelį

Grūdu grūdu grūdelį,
Keps motulė blynelį,
- Bėk, pelyte, vandenėlio
- Gelažiniu ciltu,
Čia takelis, čia šulnelis,
O čia gilus gilus šalcinėlis.

55. Grūdu grūdu košukį

Grūdu grūdu košukį
Trūksta vandenėlio.
- Eik, peluke, parneši.
- Nežinau kelalio.
Takeliu, keluku,
Takeliu, keluku,
Ogi va šulnukas.

*Ona Giedrienė (centre) bendrauja su tautosakos užrašinėtojomis
2007 liepos 2 d. Merkinėje*

56. Grūdu grūdu čilkinėli

Grūdu grūdu čilkinėli,
Neš pelytė vandenėlio
Geležiniu tiltu,
Smėleliu išpiltu.
Kuti kuti kuti.

57. Gruđu gruđu čiułkinėli

Gruđu gruđu čiułkinėli,
Neš pelytė vandenėlio:
Geležiniu tiltu,
Smėleliu išpiltu.
Čia takelis, čia takelis,
O čia šaltinėlis.

58. Grūdu grūdu košė

Grūdu grūdu košė,
Vaikai atsilošė.
Tam davė šaukšteli,
Tam davė samtelį,
Tam davė bliūdelį,
Tam davė gurkštelį,
O šitam mažajam neliko.
Bėk, pelyte, vandenėlio,
Nerandu takelio.

59. Viru viru košė

Viru viru košė,
Vaikai atsilošė.
Tam davė šaukšteli,
Tam davė samtelį,
Tam davė puodelį,
Tam davė bliūdelį

O tam mažuliui nieko neliko.
Vir vir vir pelytė miltelių vogti.
Takučiu, keliuku,
Takučiu, keliuku,
Čia takelis, čia takelis,
O čia šaltinėlis.

60. Virė virė košę

Virė virė košę,

Vaikai atsilošę.

Va šitam davė, šitam davė, šitam davė, šitam, o šitam neliko.

Čia kalniukas, čia klioniukas, čia kalniukas, čia klioniukas,

o čia gilus šuliniukas.

61. Viru viru košę

Viru viru košę,

Vaikai atsilošę.

Atnešė pieno –

Vaiko anei vieno.

Atnešė lado –

Vaikai atsirado.

62. Viru viru košę

Viru viru košę,

Vaikai atsilošę.

Įnešė pieno –

Vaiko nė vieno.

Įnešė ledo –

Vaikai atsirado.

63. Viru viru košę

Viru viru košę,

Vaikai atsilošę.

Tam davė,

tam davė,

tam davė,

tam davė,

tam davė,

O tam ir neliko.

Vir vir vir bėgs pelytė vandenėlio geležiniu tiltu, smėleliu išpiltu.

64. Virė virė košė

Virė virė košė,
Vaikai atsilošė.
Tam davė, tam davė, tam davė, tam davė,
O šitam neliko.
Bėga bėga pelytė per upelį, per takelį į gilų gilų šulinėlį.

65. Virė koši

Virė koši,
Vaikai atsiloši.
Kam davė, kam nedavė.
Takuciu, keluku,
Takuciu, keluku,
Cia šalcinukas
Ir gardus vandenukas.

*Jadvyga Stravinskienė (centre) su dukra Austėja ir sūnumi Gabrieliumi
2007 rugpjūčio 27 d. Merkinėje*

66. Viru viru košę

Viru viru košę,

Vaikai atsilošę.

Šitam davė, šitam davė, šitam davė, šitam davė,

O šitam neliko.

- Bėk, pelyte, vandenėlio.

- Nežinau takelio, bijausi vilkelio.

- Čia takelis, čia takelis, o čia šaltinėlis.

67. Virė virė košę

Virė virė košę

Vaikai atsilošę.

Šitam davė, šitam davė, šitam davė, šitam davė o šitam neliko.

Serafina Kvaracijienė „verda košelę“ 2007 liepos 2 d. Merkinėje

Bėgs pelytė vandenėlio
Geležiniu tiltu,
Smėleliu išpiltu.
Čia takelis,
Čia šulnelis,
Čia takelis,
Čia šulnelis,
Čia takelis,
Čia šulnelis.
O čia šaltinėlis.

68. Virė virė vaikai košę

Virė virė vaikai košę,
Valgys vaikai atsilošę.
Tam davė samtelį,
Tam bliūdelį,
Tam puodelį,
Tam lėkštutę,
O šitam mažiuliui ir neliko!
Bėk, pelyte, vandenėlio,
Netinku šulinėlio.
Takuciu, keluku, takuciu, keluku...
O va šulinukas!

69. Virė virė košį

Virė virė košį,
Vaikai atsilošį.
Tam davė,
Tam davė,
O mažukui neliko:
Mažukas verkė užsigrižįs,
Kad jam košytės neliko.

Keps motutė bandutes

70. Malam malam grucukę

Malam malam grucukę,
Keps močiutė bandukę.
Kam keps, kam nekeps,
O (Kotrynai) dvi pakeps.

Vladzė Susmarienė „ploja kaciukį“ 2007 liepos 2 d. Merkinėje

71. Ploju ploju kaciukį

Plo-ju plo-ju ka-ci-uk-į, keps mo-či-utė ban-du-kę. Kam duos, kam ne- duos, ma-ži-ūi ki- daus
gvar-ka.

Ploju ploju kaciukį, keps močiutė bandukį.
Kam duos, kam neduos – mažiukiui daugiausia.
Kam duos, kam neduos – mažučiui daugiausia.

72. Katu katu katutes

Katu katu katutes,
Keps senutė bandutes.
Va tokio didumo,
Va tokio skanumo.

73. Plojam plojam katučių

Plojam plojam katučių,
Keps motutė bandučių:
Dideles, dideles!
Mažutes, mažutes!

74. Plojam plojam katutes

Plojam plojam katutes,
Virs mamytė bandeles.
Kam duos, kam neduos,
O mano vaikeliui tikrai duos.

Gir gir girtonas

75. Gir gir gir gir gir girtonas

Gir gir gir gir gir girtonas,
Vilkavišky yra ponas.
Brinkc.

Katė ir pelė

76. Kaciūtė lapiūtė

- Kaciūtė lapiūtė, kur buvai?
- Kamaron.
- Ką darei?
- Pienelį lakiau.
- Kapsi kapsi kapsi (*ploja rankom*).

77. Katinėli rainakėli

- Katinėli rainakėli,
Kur buvai? Ką darei?
- Kiemely buvau. Pienelį lakiau.
- O man palikai?
- Ne, nepalikau.
- Oi tu! Apsik apsik apsik.

78. Pele, pele, kur buvai

- Pele, pele, kur buvai?
- Kamaroj.
- Ką tu ten veikei?
- Blynelius kepiu.
- Ar man palikai?
- Nei šiaudelio, nei grūdelio.
- Tai dabar aš tave vysiu ir pagausiu, ir suėsiu.

*Austėja Stravinskaitė, Gabrielė Leskauskaitė, Rasa Pigagaitė
ekspedicijos metu 2007 liepos 2 d. Merkinėje*

Špygutė

79. Kumštis

Žaidimas buvo špygutės mokymas. Nuo mažiausio pirščiuko lenkdavau ir sakydavau kiekvienam sekančiam: Mama (pirmas pirštas), noriu (antras pirštas) miego (trečias pirštas). (Tada paguldydavau nykštį ant kitų pirščiukų) Gulk, (ir paskutiniu) užklosiu.

Kykojimai

Kyčioja vaikelį

80. Kyčiū kyčiū kyčiū

Kyčiū kyčiū kyčiū –
Bėgo kiškis in Grabnyčių.
Kyčiū kyčiū kyčiū –
Bėgo kiškis in Grabnyčių.

81. Dzug dzug dzukū

Dzug dzug dzukū,
Dzug dzug dzukū,
Mažutukų, gražutukų.
Dzug dzug dzukū,
Dzug dzug dzukū,
Mažutukų, gražutukų.

Važiuoja

82. Kėkū kėkū kėkū

Kėkū kėkū kėkū,
Vežė meška šėkū
Per medzinį ciltū,
Gelažim paspyrtū.

83. Kėku kėku varninėku

še - kė kė - kė nar - ni - ne - ku, ve - žė meš - ka šė - ky ge - la - ži - ni
ka - na - pi - ni

ku - ni - ku - ti, lap lap lap lap lap lap...
me - di - gas - ti.

Kėku kėku varninėku,
Vežė meška šėkū
Gelažini kumelaiti,
Kanapini vuodegaiti. (2x2)
Lap lap lap lap lap lap!

84. Kėkū kėkū

še - kė kė - kė

ve - žė meš - ka šė - ky lap lap lap lap lap...
ge - la - ži - ni ku - ni - ku - ti
ka - na - pi - ni me - di - gas - ti.

Kėkū kėkū,
Vežė meška šėkū
Gelažini kumelaiti,
Kanapini vuodegaiti. (4x2)
Lap lap lap lap lap...

85. Kedenu kedenu vilnų

Kedenu kedenu vilnų,
Su kubilu miltų
Per geležinį tiltą
Važiavo ponas į Vilnių,
Tiltas paio ir miltai pabiro.
Žydam teks vyžai,
Kunigams – pinigai,
Mužikams – kružikai,
Čigonams – puodai.

Joja

86. Joja joja dziedukas

Joja joja dziedukas,
Krato krato barzdukį.
Jok jok, nebijok,
Mano šunys nepikti,
Prie tvorelės pririšti.

87. Joja joja dziedukas

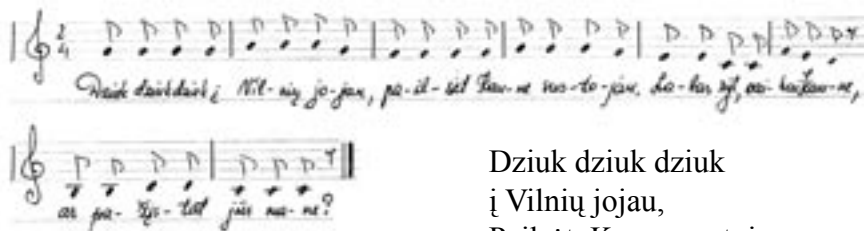
Joja joja dziedukas,
Krato krato barzdukį,
Tu, dzieduli, jok jok,
Mano šunų nebijok:

Mano šunys nepikci,
In lenciūgus pririšci.
Joja joja dziedukas,
Krato krato barzdukį. (2x2)

88. Joja, joja ponukas

Joja, joja ponukas,
Baltas jo arklukas.
Jok, jok, nebijok, –
Mano šunys nepikci,
Ant lenciūgo pririšci.
Na!

89. Dziuk dziuk dziuk

Dziuk dziuk dziuk; Vil-nių jo-jau, pa-il-tel Kau-ne sus-to-jau. La-bas ryt, au-kaun-ne,
ar pa-ži-vel jūn-man-ne?

Dziuk dziuk dziuk
į Vilnių jojau,
Pailsėt Kaune sustojau.
Labas ryt, vaikai Kaune,
Ar pažįstat jūs mane?

Asta Tarailienė su dukryte Austėja 2007 m. Merkinėje

90. Joja joja Jonas

Joja joja Jonas
Per aukštus dirvonus,
Už akmens užkliuvo –
Jonas pargriuvo.

91. Kur joji, Jonai?

- Kur joji, Jonai?
- In turgų, ponai.
- Ką pirksi, Jonai?
- Dūdele, ponai.
- Padūduok, Jonai.
- Nemoku, ponai.
- Dul dul dul dul dul dul dul.

92. Joja joja ponas

Joja joja ponas
Per kukulių tiltą
Su tarbuki miltų.
Tiltas sudrebėjo,
Miltai išbyrėjo.
Bir bir bir.

Ūda ūda ūdada

93. Ūdada ūdada

Ūdada ūdada,
Ūdada ūdada.

94. Ūda ūda ūda da

Ūda ūda ūda da,
Eina kiškis su lazda,
Per kalnelį, per laukus,
Eina kiškis pas vaikus.

Mylavimai

Įvairūs valgiai

95. Dyliu dyliu dylinuku

Dyliu dyliu dylinuku,
Pjovė dziedas baronukų:
Aikit, vaikai, vėčeroc,
Baronuko kaštavoc.

Mylu mylu

96. Mylu mylu šitų

Mylu mylu šitų,
Duos Dievulis kitų.
Šitų užaugysim,
Kitų pagimdžysim.

97. Mylu mylu mylu

Handwritten musical notation for the song "Mylu mylu mylu". The notation is written on two staves in a single system. The first staff contains the melody for the first line of lyrics, and the second staff contains the melody for the second line. The lyrics are written in a cursive script below the notes.

Mylu mylu mylu, pit-na šit-uo y-ly. Šeap-dėi-m-tis pa-my-dėi, a-oo y-ly
pa-ly-ris, bis bis bis bis bis bis bis.

Mylu mylu mylu,
 Pilna šikna ylą.
 Kap Dzeivulis pamyłės,
 Visos ylos pabyrės.
 Bir bir bir bir bir bir bir.

98. Mylu mylu mylu

Mylu mylu mylu,
 Pilnas užpakaliukas ylą!
 Kas Vytukų pamyłės,
 Visos ylos išbyrės,
 Bir bir bir bir bir bir bir!

99. Mylu mylu mylu

Mylu mylu mylu,
 Pilna dundė ylą.
 Ai liuliu liuliukų,
 Mano sūnuliukų.

100. Mylu mylu mylu

Mylu mylu mylu,
 Pilna dundė ylą.
 Kai tos ylos išbyrės,
 Vaiko niekas nemylės.

101. Mylu mylu, glust glust

Mylu mylu, glust glust,
Prie širdelės spust spust.

102. Mylu mylu mylu

Mylu mylu mylu,
Pilna šikna ylą.
Mylu mylu mylu,
Pilna šikna ylą.

103. Mylu mylu mylu

Mylu mylu mylu,
Pilna dundė ylą.
Kap Dievulis pamylės,
Visos ylos išbyrės.

*Živilė Aleksiūnaitė, Miglė Kalvinskaitė kalbina Genę Milaševičienę
2006 spalio 25 d. Merkinėje*

104. Mylu mylu

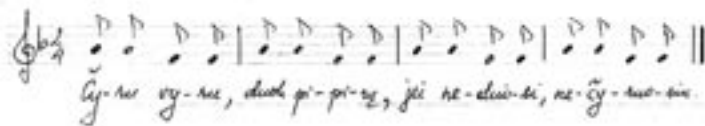
Mylu mylu,
Pilna šikna ylu.
Kai tos ylos išbyrės,
Tai *Lukutis* pagerės.

105. Mylu mylu mylu

Mylu mylu mylu,
Pilna dundė ylu.
Kap ylukės išbyrės,
Mano vaikas pagerės.
Mylu mylu mylu,
Pilna dundė ylu,
Mylu mylu mylu.

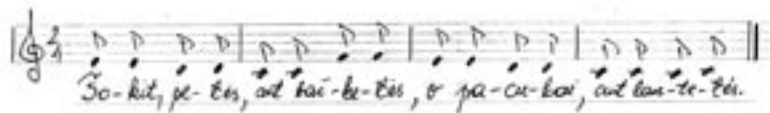
106. Čyru vyru, duok pipirų

Čyru vyru, duok pipirų,
Jei neduos, nečyruosiu.

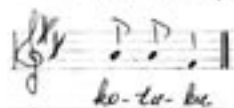
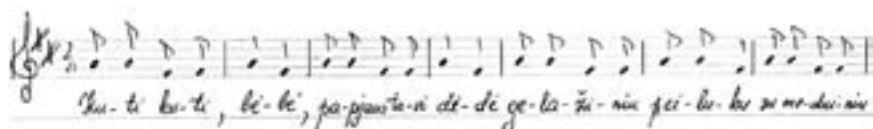
Juokinimai

107. Šokit, pelės, ant bačkelės

Šokit, pelės, ant bačkelės,
O pacukai, ant lantelės.

108. Kuti kuti, bė bė

Kuti kuti, bė bė,
Papjaus tavi dėdė
Gelažiniu peiluku
Su medziniu kotuku.

Stasė Morkeliūnienė 2007 m. rugpjūčio 27 d. Merkinėje

109. Oi, bobute, ką tu verdzi

Oi, bobute, ką tu verdzi,
Kad pakėlus kojų perdzi?
Gal bulbukės šucini,
Kad tep kojų krucini?

110. Seku seku pasakų

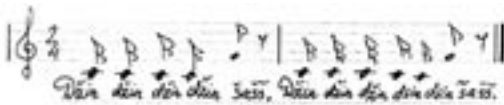
Seku seku pasakų,
Pasistatys kašikų.
Kaip tas kašikas griuvo,
Ir seniui barzdų nugriuvo.

111. Opa, opa, opapa

Opa, opa, opapa,
Buvo žirnis ir pupa.
Aš tų pupų pamačiau
Ir dantukais sukramčiau.

Numaldymas

112. Džin džin džin džin šašš

Džin džin džin džin šašš.
Džin džin džin džin džin šašš.

Dainų metrika

1. A-a-a liuliaukų. P. **Ona Sasnauskienė (Giedraitytė)**, 71, g. Merkinėje. Dabar gyv. ten pat. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 4[2.1]; MKF 3[8]. Past.: išmoko dar iš savo mamos ir močiutės. Ji labai sena. Nelabai gerai žino, kas tie pavalkai. (Pavalkai – ždž. aplikai „kablūkai drabužiams susegti“ reliktas, todėl pateikėja ir neatsimena jų prasmės. – R.Č. past.) Paskutines dvi eilutes sugalvojo pati. Lopšinės variantas labiausiai paplitęs Dzūkijoje.
2. A-a liūliauką. P. **Genė Milaševičienė (Širvinskaitė)**, 66, g. Mikalavo k., Daumantonių apyl., Alytaus r. Nuo 1975 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. R. Černiauskienė; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 8[1.4]; MKF 12[6]. Past.: išmoko iš mamytės.
3. Čiūčia liū liūliauką. P. **Genė Milaševičienė (Širvinskaitė)**, 66, g. Mikalavo k., Daumantonių apyl., Alytaus r. Nuo 1975 gyv. Merkinėje. U. M. Kalvinskaitė 2006; t. šfr. R. Černiauskienė; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 6[1.1]; MKF 10[3]. Past.: išmoko iš mamytės.
4. Liūliai liūliai liūliauką. P. **Malvina Arlinskienė**, 54, gyv. Masališkių k., Merkinės apyl., Alytaus r. U. D. Krištopaitė, D. Venclovaitė 1967, ml. šfr. Ž. Ramoškaitė 1975. Sg. LLD I 107.
5. Liūli liūli liūliaukų. P. **Ona Jovaišienė**, 69, gyv. Pelekiškės k., Merkinės apyl., Alytaus r. U. N. Vėlius, J. Marcinkevičius 1967. Sg. LTR 3923(68).
6. Liūli liūli liūliaukų. P. **J. Kareivienė (Sakalauskaitė)**, 47, gyv. Piliakalnio k., Merkinės vls., Alytaus aps. U. St. Čaplikaitė – Pakulienė 1937. Sg. LTR 1145 (51).
7. A-a liūliauku. P. **A. Zeziulevičlienė**, 36, **V. Sadauskienė**, 43, gyv. Raitininkų k., Merkinės vls., Alytaus aps. U. P. Visockaitė 1936, ml. šfr. J. Jurga 1968. Sg. LTR 923(25); LTRF pl. 500 (8); ml. šfr. 2766(4).
8. A-a liūli. P. **Jadvyga Stravinskienė (Pašinskaitė)**, 46, g. Dargionių k., Trakų r. Nuo 2005 gyv. Merkinėje. U. A. Stravinskaitė, t. šfr. G. Leskauskaitė; ml. šfr. K. Breidokas 2007; Sg. MKA 8[10.2]; MKF 13[34].
9. A-a a-a liuli. P. **Danutė Jurkonienė (Gruzdytė)**, 46, g.

- Mankūnėlių k., Noragėlių apyl., Lazdijų r. Nuo 1995 gyv. Kačingės k., Merkinės sen., Varėnos r. U. A. Jurkonis, S. Valeišaitė 2005; t. šfr. S. Valeišaitė; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 4[17.2]; MKF 3[80].
10. A-a-a-a liūli. P. **Danutė Jurkonienė (Gruzdytė)**, 46, g. Mankūnėlių k., Noragėlių apyl., Lazdijų r. Nuo 1995 gyv. Kačingės k., Merkinės sen., Varėnos r. U. A. Jurkonis, S. Valeišaitė 2005; t. šfr. S. Valeišaitė. Sg. MKA 4[17.1]; MKF 3[79].
11. A-a a-a liuli. P. **Janė Žagunienė (Ulinskaitė)**, 63, g. Kolonijos k., Merkinės vals., Alytaus aps. Nuo 1978 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 4[11.2]; MKF 3[47].
12. A-a a-a šitų. P. **Danutė Cilcienė (Bingelytė)**, 59, g. Dakučkos k., Varėnos r. Nuo 1986 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. Ž. Aleksiušaitė 2007; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 8[18.1]; MKF 14[1]. Past.: „Norėdami pajuokauti šitą dainuodavo“.
13. A-a-a šita. P. **Inga Lubienė (Žagunytė)**, 28, g. Varėnoje. [Merkinę atsikėlė 1978. Dabar gyv. Druskininkuose. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[12.3]; MKF 3[52].
14. A-a a-a šitų. P. **Aldona Pigagienė (Zubrauskaitė)**, 71, g. ir gyv. Netiesų k., Merkinės sen., Varėnos r. U. R. Pigagaitė, t. šfr. G. Leskauskaitė 2007; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 8[2.1]; MKF 13[2].
15. A-a-a-a mažų. P. **Ona Marcinonienė (Kranciukaitė)**, 70, Zeinių k., Varėnos r. Nuo 1984 gyv. Panaros k., Merkinės sen., Varėnos r. U. G. Indrašiūtė, G. Žalakytė 2007; t. šfr. A. Tamulevičiūtė. Sg. MKA 8[27.4]; MKF 16[7].
16. Čiūčia liūlia šita. P. **Daiva Bagdžiuvienė (Danilevičiūtė)**, 41, g. Alytuje. Nuo 1988 gyv. Merkinėje. U. J. Bagdžius 2007. Sg. MKA 8[16.4]. Past.: išmoko iš mamos.
17. Čiūčia liūlia mažų. P. **Vladzė Susmarienė (Volungevičiūtė)**, 64, g. Purplių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Nuo 1962 gyv. Merkinėje. U. R. Pigagaitė, G. Leskauskaitė, A. Stravinskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 8[5.4]; MKF 13[13].
18. Liuli liuli mažų. P. **Vlada Dvareckienė**, 63, gyv. Puvočių k., Merkinės apyl., Varėnos r. U. J. Dovydaitis 1967, ml. šfr. A. Uginčius 1976. Sg. LTR 3924(421); LTRF mg. 18513.

19. Liūli liūli mažų. P. **Jonas Karlonas**, 77, g. *Samūniškių k., Merkinės prp., Alytaus aps. Nuo 1965 gyv. Merkinėje. U. V. Pačkauskaitė, J. Brazinskaitė, E. Juškevičiūtė* 2007. Sg. MKA 8[14.1]. Past.: *išmoko iš motinos.*
20. Liuliai, liuliai šitų. P. **Ona Pigagienė**, gyv. *Jaujakaimio k., Merkinės vls., Alytaus aps. U. Z. Slaviūnas* 1936, ml. šfr. J. Jurga. Sg. LTR T. 994(24); pl. 530(3); ml. šf. 2768(17).
21. A-a-a šitų. P. **Angelė Volungevičienė (Milevičiūtė)**, 69, g. *Leipalingio mstl., Leipalingio prp., Lazdijų r. Nuo 1963 gyv. Merkinėje. U. U. Bingelytė, t. šfr. R. Černiauskienė* 2007. Sg. MKA 8[20.1]; MKF 17[10].
22. A-a a-a liūli. P. **Loreta Šapalienė (Pautieniūtė)**, 42, g. *Perlojos mstl., Varėnos r. Nuo 1969 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė* 2005; ml. šfr. K. Braidokas 2007. Sg. MKA 4[3.4]; MKF 3[16]. Past.: „Bet čia ne visi žodžiai, čia tik fragmentas. Čia močiutės mano lopšinė, kur dainuodavo jinai mamai, o paskui mama man, o aš paskui savo vaikam“.
23. A-a-a liūli. P. **Genė Milaševičienė (Širvinskaitė)**, 66, g. *Mikalavo k., Daumantonių apyl., Alytaus r. Nuo 1975 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. R. Černiauskienė* 2007; ml. šfr. K. Braidokas 2007. Sg. MKA 8[1.1]; MKF 12[2].
24. Čiūčia liūlia liūlia. P. **Genė Milaševičienė (Širvinskaitė)**, 66, g. *Mikalavo k., Daumantonių apyl., Alytaus r. Nuo 1975 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė* 2005. Sg. MKA 4[21.2]; MKF 3[93].
25. Čiūčia liūlia liūli. P. **Genė Milaševičienė (Širvinskaitė)**, 66, g. *Mikalavo k., Daumantonių apyl., Alytaus r. Nuo 1975 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. R. Černiauskienė* 2007. Sg. MKA 8[1.3]; MKF 12[5]. Past.: *melodija tokia pati kaip lopšinės Nr. 23.*
26. A-a-a, mažutėli. P. **Daiva Bagdžiuvienė (Danilevičiūtė)**, 41, g. *Alytuje. Nuo 1988 gyv. Merkinėje. U. J. Bagdžius* 2007. Sg. MKA 8[16.1]. Past.: *sukūrė pati.*
27. A-a-a-a, pupa. P. **Inga Lubienė (Žagunytė)**, 28, g. *Varėnoje. [Merkinę atsikėlė 1978 m. Dabar gyv. Druskininkuose. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė* 2005. Sg. MKA 4[12.3]; MKF 3[51]. Past.: *dar keturis šios lopšinės variantus padainavo M. Leskauskienė, M. Vaščilienė, A. Tarailienė, D. Jurkonienė.*

28. A-a a-a pupa. P. **Loreta Šapalienė (Pautieniūtė)**, 42, g. Perlojoje, Varėnos r. Nuo 1969 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 4[3.4]; MKF 3[15]. Past.: „Paskui [katinėlis] vaikšto po ražienas ir dar visur, kur tik galima, vaikščioja“.
29. A-a a-a pupa. P. **Daiva Bagdžiuvienė (Danilevičiūtė)**, 41, g. Alytuje. Nuo 1988 gyv. Merkinėje. U. J. Bagdžius 2007. Sg. MKA 8[16.2]. Past.: išmoko iš mamos.
30. A-a a-a mažų. P. **Marijona Karlonienė (Masionytė)**, 56, g. Ricielių k., gyv. Liškiavos k., Merkinės vls., Alytaus aps. U. S. Juodeikaitė 1937; ml. šfr. J. Jurga. Sg. LLD I 3.
31. Liūli liūli mažų. P. **Jonas Karlonas**, 77, g. Samūniškių k., Merkinės prp., Alytaus aps. Nuo 1965 gyv. Merkinėje. U. V. Pačkauskaitė, J. Brazinskaitė, E. Juškevičiūtė 2007. Sg. MKA 8[14.3]. Past.: išmoko iš tėvų.
32. A-a, sūneli. P. **Genė Milaševičienė (Širvinskaitė)**, 66, g. Mikalavo k., Daumantonių apyl., Alytaus r. Nuo 1975 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. R. Černiauskienė 2007. Sg. MKA 8[1.2]; MKF 12[4]. Past.: melodija tokia pati kaip lopšinės Nr. 23.
33. A-a-a, dukterėle. P. **Danutė Jurkonienė (Gruzdytė)**, 46, g. Mankūnėlių k., Noragėlių apyl., Lazdijų r. Nuo 1995 gyv. Kačingės k., Merkinės sen., Varėnos r. U. A. Jurkonis, S. Valeišaitė 2005; t. šfr. S. Valeišaitė. Sg. MKA 4[17.7]; MKF 3[85].
34. Opa opa opa pa. P. **Danutė Jurkonienė (Gruzdytė)**, 46, g. Mankūnėlių k., Noragėlių apyl., Lazdijų r. Nuo 1995 gyv. Kačingės k., Merkinės sen., Varėnos r. U. A. Jurkonis, S. Valeišaitė 2005; t. šfr. S. Valeišaitė; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 4[17.5]; MKF 3[83]. Past.: lopšinė nebūdinga Dzūkijai.
35. Apsi, vištos vanaginės. P. **Jonas Karlonas**, 77, g. Samūniškių k., Merkinės prp., Alytaus aps. Nuo 1965 gyv. Merkinėje. U. V. Pačkauskaitė, J. Brazinskaitė, E. Juškevičiūtė 2007. Sg. MKA 8[14.2]. Past.: išmoko iš tėvų.
36. Čiūčia liūlia, mažutėli. P. **Danutė Jurkonienė (Gruzdytė)**, 46, g. Mankūnėlių k., Noragėlių apyl., Lazdijų r. Nuo 1995 gyv. Kačingės k., Merkinės sen., Varėnos r. U. A. Jurkonis, S. Valeišaitė 2005; t. šfr. S. Valeišaitė. Sg. MKA 4[17.6]; MKF 3[84].
37. Čiūčia liūlia mažąjį vaikelį. P. **Vladzė Susmarienė (Volungevičiūtė)**, 64, g. Purplių k., Merkinės apyl., Varėnos r.

Nuo 1962 gyv. Merkinėje. U. R. Pigagaitė, G. Leskauskaitė, A. Stravinskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė. Sg. MKA 8[5.1]; MKF 13[10].

38. Čiūčia liūlia, mažas sūnaitėli. P. **Bronė Vydūnienė (Karauskaitė)**, 74, g. Viėciūnų k., Varėnos r. Nuo 1950 gyv. Panaroje, Merkinės sen., Varėnos r. U. G. Indrašiuūtė, G. Žalakytė 2007; t. šfr. A. Tamulevičiūtė. Sg. MKA 8[28.1]; MKF 16[12].

39. Mik, vaikeli. P. **Ona Giedrienė (Prieskienytė)**, 66, g. Maksimonių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Nuo 1967 gyv. Merkinėje. U. R. Pigagaitė, G. Leskauskaitė, A. Stravinskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė. Sg. MKA 8[8.2]; MKF 13[25.1]. Past.: dainuoja prieš užmiegant vaikui.

40. Užmik, užmik, akute. P. **Stasė Morkeliūnienė (Bingelytė)**, 70, g. Pagilšių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Nuo 1978 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[8.6]; MKF 3[37].

41. Miki, vaikuti brangus. P. **Rimutė Antončikienė (Makselytė)**, 38, g. Paąžuolės k., Kaniavos apyl., Varėnos r. Nuo 1987 gyv. Merkinėje. U. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[16.1]. Past.: nuorašas iš seno dainų sąsiuvinio, pildyto mokykloje. Dainavo mokyklos chore, o vėliau savo dukrai. Trumpesni šios lopšinės variantą pateikė D. Jurkonienė (1 ir 3 posm.) ir V. Šimanskienė (3 posm.).

42. Mik, mažutėli. P. **Ona Barysienė (Maskevičiūtė)**, 82, g. Krikštonių k., Lazdijų r. Nuo 1958 gyv. Merkinėje. U. A. Stravinskaitė, G. Leskauskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė. Sg. MKA 8[9.1]; MKF 13[28].

43. Miki, sūneli, užmiki brangiausias. P. **Stasė Morkeliūnienė (Bingelytė)**, 70, g. Pagilšių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Nuo 1978 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[8.1]; MKF 3[32].

44. Mik, sūneli mano brangus. P. **Bronė Babavičienė (Kašėtaitė)**, 74, g. Pilvingių k., Varėnos r. Dabar gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 4[1.1]; MKF 3[2]. Past.: pateikėja mano, kad daina atkeliavusi iš 1914 metų karo apkasų, nes dainuojama apie priešą. Anksčiau mokėjusi 4 strofas, dabar atsimenanti tik 2 nepilnas. Ši lopšinė siejama su tarpukario kovomis dėl Vilniaus, o keli dainos variantai skelbiami LLD XVIII, p. 432 – 436.

45. Jau saulutė nusileido. P. **Genė Milaševičienė (Širvinskaitė)**, 66, g. Mikalavo k., Daumantonių apyl., Alytaus r. Nuo 1975 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. R. Černiauskienė 2007. Sg. MKA 8[1.5]; MKF 12[7].
46. Už krosnies svirplelis gros. P. **Rimutė Antončikienė (Makselytė)**, 38, g. Paąžuolės k., Kaniavos apyl., Varėnos r. Nuo 1987 gyv. Merkinėje. U. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[16.2]. Past.: nuorašas iš seno dainų sąsiuvinio, pildyto mokykloje. Dainavo mokyklos chore, o vėliau savo dukrai. Lopšinė išpopuliarėjo po kino filmo „Ilga kelionė per kopas“.
47. Griežia svirplelis užpečky. P. **Rimutė Antončikienė (Makselytė)**, 38, g. Paąžuolės k., Kaniavos apyl., Varėnos r. Nuo 1987 gyv. Merkinėje. U. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[16.3]. Past.: dar vienas lopšinės Nr. 46 variantas.
48. Čiūčia liūlia, mažutėle. P. **Danutė Cilcienė (Bingelytė)**, 59, g. Dakučkos k., Varėnos r. Nuo 1986 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. Ž. Aleksūnaitė 2007. Sg. MKA 8[18.8]; MKF 14[2]. Past.: lopšinė išmokta iš mamytės. Pritaria kita moteris antru balsu.
49. Grūdu grūdu pelaij. P. **Vlada Dvareckienė (Buraitė)**, 60, Puvočių k., Merkinės apyl., Varėnos r. U. ir ml. šfr. G. Četkauskaitė, 1964. Sg. ČtkDzM 276a.
50. Grūdu grūdu grucukį. P. **Julija Barynienė (Stočkelytė)**, 62, g. Žeimių k., Kibyšių apyl., Varėnos r. Nuo 1966 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[15.1]; MKF 3[70].
51. Grūdu grūdu grucukį. P. **Angelė Volungevičienė (Milevičiūtė)**, 69, g. Leipalingio mstl., Leipalingio prp., Lazdijų r. Nuo 1963 gyv. Merkinėje. U. U. Bingelytė, t. šfr. R. Černiauskienė 2007. Sg. MKA 8[20.2]; MKF 17[12].
52. Grūdu grūdu grūdelį. P. **Angelė Barysienė (Balčiūtė)**, 57, g. Vieciūnų k., Vieciūnų sen., Druskininkų r. Dabar gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[5.2]; MKF 3[21]. Past.: „Nu, grūdu grūdu in delnā, su piršteliu pagrūdam ir tada sakom (1 ir 2 eil.). Ir pradedam daryt nuo mažiausio pirštuko iki pažastelės“.
53. Grūdu grūdu grūdelį. P. **Genė Milaševičienė (Širvinskaitė)**, 66, g. Mikalavo k., Daumantonių apyl., Alytaus r. Nuo 1975 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[21.5]; MKF 3[96]. Past.: „An delno pirmiausia paspjaudai biskį, tada pirštu mali

an delno ir dainuojai: „Grūdu grūdu grūdėli./ Keps močiutė bandėli”.
Paskui pirštu vedi iki alkūnės: „Bėgs pelytė vandenėlio./ Čia takelis,
čia šulnelis”, o jau po pažastim: „Čia gilus gilus gilus šalcinėlis”. Ir
jau vaikas juokiasi, tada būna laimingas”.

54. Grūdu grūdu grūdėli. P. **Genė Milaševičienė (Širvinskaitė)**, 66, g. Mikalavo k., Daumantonių apyl., Alytaus r. Nuo 1975 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. R. Černiauskienė 2007. Sg. MKA 8[1.7]; MKF 12[9]. Past.: praplėstas lopšinės Nr. 53 variantas.

55. Grūdu grūdu košukį. P. **Ona Giedrienė (Prieskienytė)**, 64, g. Maksimonių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Dabar gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[14.1]; MKF 3[66].

56. Grūdu grūdu čilkinėli. P. **Rimutė Antončikienė (Makselytė)**, 38, g. Paąžuolės k., Kaniavos apyl., Varėnos r. Nuo 1987 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[16.4]; MKF 3[75]. Past.: kutenama pažastėlė.

57. Grudu grudu čiulkinėli. P. **Jadvyga Stravinskienė (Pašinskaitė)**, 46, g. Dargionių k., Trakų r. Nuo 2005 gyv. Merkinėje. U. A. Stravinskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė. Sg. MKA 8[10.1]; MKF 13[33].

58. Grūdu grūdu košę. P. **Violeta Bieliokienė (Butrimavičiūtė)**, 39, g. Merkinėje ir dabar ten pat gyv. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[4.1]; MKF 3[18].

59. Viru viru košę. P. **Danutė Jurkonienė (Gruzdytė)**, 46, g. Mankūnėlių k., Noragėlių apyl., Lazdijų r. Nuo 1995 gyv. Kačingės k., Merkinės sen., Varėnos r. U. A. Jurkonis, S. Valeišaitė 2005; t. šfr. S. Valeišaitė. Sg. MKA 4[17.8]; MKF 3[86]. Past.: kitame variante antroje dalyje pateikėja sako: „Bėgs pelytė vandenėlio – /Neranda šulnėlio./ Čia takelis, čia kelelis,/ Čia ir šulinėlis...”

60. Virė virė košę. P. **Janė Žagunienė (Ulinskaitė)**, 63, g. Kolonijos k., Merkinės valsč., Varėnos r. Nuo 1978 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[11.1]; MKF 3[46].

61. Viru viru košę. P. **V. Pigagaitė**, 6, Apsingės k., Merkinės apyl., Varėnos r. U. J. Dovydaitis, 1967. Sg. LTR 3924 (77).

62. Viru viru košę. P. **Jadvyga Stravinskienė (Pašinskaitė)**, 46, g. Dargionių k., Trakų r. Nuo 2005 gyv. Merkinėje. U. A. Stravinskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė. Sg. MKA 8[10.3]; MKF 13[35]. Past.: tokį patį šio žaidinimo variantą pateikė A. Barysienė.

63. Viru viru košę. P. **Lina Kaupinienė (Truncaitė)**, 34, g. Žemaitkiemio k., Šilutės r. Nuo 1987 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr: S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[10.2]; MKF 3[43]. Past.: *retai kada paspjaudydavo (vaikams nepatiko) į delną. Virdavo tradicinę košę. Tada, kai, košytę išdalijus, vienam pirštui pritrūkdavo, bėgdavo vandens iki pažasties.*
64. Virė virė košę. P. **Inga Lubienė (Žagunytė)**, 28, g. Varėnoje. Į Merkinę atsikėlė 1978. Dabar gyv. Druskininkuose. U. ir t. šfr: S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[12.5]; MKF 3[54].
65. Virė koši. P. **Stasė Morkeliūnienė (Bingelytė)**, 70, g. Pagilšių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Nuo 1978 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr: S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[8.4]; MKF 3[35]. Past.: *„Delnan paspjaudydavom ir virėm koši“. Paskutinės keturios eilutės imituoja bėgimą per ranką link pažastelės, kur randamas šaltinis ir gardus vandenukas. Pažastis kutenama.*
66. Viru viru košę. P. **Asta Tarailienė (Krušniauskaitė)**, 27, g. Merkinėje, kur tebegyvena. U. ir t. šfr: S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[13.4]; MKF 3[59].
67. Virė virė košę. P. **Loreta Šapalienė (Pautieniūtė)**, 42, g. Perlojos mstl., Varėnos r. Nuo 1969 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr: S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[3.2]; MKF 3[14]. Past.: *„Labai dažnai žaisdavom žaidimą „Virė virė košę“. Dažniausiai, kol buvo mažiukas ir kol mokiau vaiką, tai viską darydavau pati, o po to jisai pats pasispjaudydavo į rankytę ir tada dainuodavo: „Virė virė košę / Vaikai atsilošę“. Tada pirščiukus paspausdavau kiekvieną už galvytės pirščiuko: „Šitam davė, šitam davė, šitam davė, o šitam neliko“. Ir tada: „Bėgs pelytė vandenėlio / ...“. Ir tada kutendavau. Tai vienoj vietoj, tai kitoj: „O čia šaltinėlis“. Ir vaikam šitas žaidimas labai patiko“.*
68. Virė virė vaikai košę. P. **Serafina Kvaraciejienė (Giedraitytė)**, 73, g. Merkinėje, Alytaus aps. Nuo 1969 gyv. Druskininkuose. U. R. Pigagaitė, G. Leskauskaitė, A. Stravinskaitė 2007; t. šfr: G. Leskauskaitė. Sg. MKA 8[6.2]; MKF 13[18]. Past.: *„Prieš pradėdant reikia paspjaudyti į delną“.*
69. Virė virė košę. P. **Ona Giedrienė (Prieskienytė)**, 66, g. Maksimonių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Nuo 1967 gyv. Merkinėje. U. R. Pigagaitė, G. Leskauskaitė, A. Stravinskaitė 2007; t. šfr: G. Leskauskaitė. Sg. MKA 8[8.3]; MKF 13[25.2].

70. Malam malam grucukę. P. **Izabelė Sušinskiėnė (Krušnaitė)**, 61, g. Remeikių k., Miroslavo apyl., Alytaus r. Nuo 1988 gyv. Merkinėje. U. R. Pigagaitė, G. Leskauskaitė, A. Stravinskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė. Sg. MKA 8[4.2]; MKF 13[8]. Past.: išmoko iš senelių. Panašų šio žaidinimo variantą pateikė ir R. Antončikienė.
71. Ploju ploju kaciukį. P. **Vladzė Susmariėnė (Volungevičiūtė)**, 64, g. Purplių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Nuo 1962 gyv. Merkinėje. U. R. Pigagaitė, G. Leskauskaitė, A. Stravinskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 8[5.2]; MKF 13[11].
72. Katu katu katutes. P. **Lina Kaupiniėnė (Truncaitė)**, 34, g. Žemaitkiemio k., Šilutės r. Nuo 1987 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[10.3]; MKF 3[44]. Past.: „Va tokio didumo“ – rankom rodom, kokio didumo. „Va tokio skanumo“ – glostom rankytėm pilvelį“. A. Tarailienės variante antroje eilutėje „Keps močiutė bandutes“.
73. Plojam plojam katučių. P. **Jadvyga Stravinskiėnė (Pašinskaitė)**, 46, g. Dargionių k., Trakų r. Nuo 2005 gyv. Merkinėje. U. A. Stravinskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė. Sg. MKA 8[10.4]; MKF 13[36].
74. Plojam plojam katutes. P. **Vlada Urbonavičiėnė (Stasiulionytė)**, 71, g. Randamonių k., Varėnos r. Nuo 1968 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[6.2]; MKF 3[27].
75. Gir gir gir gir gir girtonas. P. **Ona Sasnauskienė (Giedraitytė)**, 71, g. Merkinėje. Dabar gyv. ten pat. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[2.4]; MKF 3[11]. Past.: žaidinimas su vaiko rankomis. Paėmus vaiko plaštakos odele pirštais, ritmingai (pagal skiemenis) kilojamos rankos. Kai žodžiai pasibaigia, rankelės yra paleidžiamos. Niekada nežinai, kada tikėtis žaidinimo pabaigos, nes galima jį išžėsti pridėdant skiemenų (gir gir gir...).
76. Kaciūtė lapiūtė. P. **Vladzė Susmariėnė (Volungevičiūtė)**, 64, g. Purplių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Nuo 1962 gyv. Merkinėje. U. R. Pigagaitė, G. Leskauskaitė, A. Stravinskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė. Sg. MKA 8[5.6]; MKF 13[15].
77. Katinėli rainakėli. P. **Janė Žaguniėnė (Ulinskaitė)**, 63,

g. Kolonijos k., Merkinės vals., Varėnos r. Nuo 1978 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[11.3]; MKF 3[48]. Past.: ties paskutiniaisiais žodžiais vykęs dialogas tarp katinėlio ir mamytės nutrūksta, kai mama vaikeliui per žandelius švelniai kelis kartus suploja.

78. Pele, pele, kur buvai. P. **Vlada Urbonavičienė (Stasiulionytė)**, 71, g. Randamonių k., Varėnos r. Nuo 1968 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[6.1]; MKF 3[26]. Past.: žaidžiama su vaikais, kai jie jau vaikšto. Kambario vidury pastatomas suolas. Vyksta dialogas. Ir tada pelytė slėpdavosi, bėgdavo nuo katino. Iš pradžių palenda po suolu, o paskui gelbėjasi kaip išeina.

79. Kumštis. P. **Loreta Šapalienė (Pautieniūtė)**, 42, g. Perlojoje, Varėnos r. Nuo 1969 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[3.1]; MKF 3[13]. Past.: žaidimas su vaiko piršteliais.

80. Kyčiū kyčiū kyčiū. P. **Bronė Babavičienė (Kašėtaitė)**, 74, g. Pilvingių k., Varėnos r. Dabar gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[1.3]; MKF 3[4]. Past.: taip kyčiodavo vaikus. Grabnyčios čia vartojamos tik dėl rimu. (Pagal prasmę galėję būti „in gronyčių“ – į ežias. – R. Č. past.).

81. Dzug dzug dzukū. P. **Danutė Jurkonienė (Gruzdytė)**, 46, g. Mankūnėlių k., Noragėlių apyl., Lazdijų r. Nuo 1995 gyv. Kačingės k., Merkinės sen., Varėnos r. U. A. Jurkonis, S. Valeišaitė 2005; t. šfr. S. Valeišaitė; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 4[17.10]; MKF 3[88].

82. Kėkū kėkū kėkū. P. **Julija Barynienė (Stočkelytė)**, 62, g. Žeimių k., Kibyšių apyl., Varėnos r. Nuo 1966 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[15.3]; MKF 3[72].

83. Kėku kėku varninėku. P. **Vlada Dvareckienė (Buraitė)**, 65, Puvočių k., Merkinės apyl., Varėnos r. U. ir ml. šfr. G. Četkauskaitė 1969. Sg. ČtkDzM 278d.

84. Kėkū kėkū. P. **Marijona Čaplikienė**, 58, Samūniškės k., Merkinės apyl., Varėnos r. U. J. Dovydaitis, 1967; ml. šfr. Br. Uginčius. Sg. LLD I 241. Past.: „Sukabina savo rankas taip: nykščiu ir smiliumi paima kitą ranką, jos odele suspaudžia užpakalyje delno, o taja ranka taip pat paima už vaiko rankutės. Ir vaikas savo viena rankute paima kitai už delno viršaus. Taip suėmę keturias rankas, linguoja aukštyn ir žemyn ir, vaikui sėdint ant kelių, dainuoja. Taip kėkuoja, kiek patinka“.

85. Kedenu kedenu vilnų. *P. J. Kvaraciejienė*, 50, g. Čepukų k., Merkinės vls., Alytaus aps. U. J. Kvaraciejus, 1931. Sg. LTR 73 (408).
86. Joja, joja diedukas. *P. Angelė Barysienė (Balčiūtė)*, 57, g. Vieciūnų k., Vieciūnų sen., Druskininkų r. Dabar gyv. Merkinėje. U. ir šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[5.5]; MKF 3[24].
87. Joja, joja diedukas. *P. Vladžė Susmarienė (Volungevičiūtė)*, 64, g. Purpliu k., Merkinės apyl., Varėnos r. Nuo 1962 gyv. Merkinėje. U. R. Pigagaitė, G. Leskauskaitė, A. Stravinskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė. Sg. MKA 8[5.3]; MKF 13[12].
88. Joja, joja ponukas. *P. Onutė Aleksišūnienė (Aleškevičiūtė)*, 49, g. Dublionovo k., Permės srityje, Rusijoje. Nuo 1964 gyv. Merkinėje. U. Ž. Aleksišūnaitė 2007. Sg. MKA 8[17.1].
89. Dziuk dziuk dziuk. *P. Serafina Kvaraciejienė (Giedraitytė)*, 73, g. Merkinėje. Nuo 1969 gyv. Druskininkuose. U. R. Pigagaitė, G. Leskauskaitė, A. Stravinskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 8[6.1]; MKF 13[17]. Past.: išmoko iš tėvų.
90. Joja, joja Jonas. *P. Stanislava Barysienė (Lepėškaitė)*, 69, g. Samūniškių k., Merkinės prp., Alytaus aps. Nuo 1959 gyv. Merkinėje. U. D. Sabonytė, U. Bingelytė, R. Černiauskienė 2007; t. šfr. R. Černiauskienė. Sg. MKA 8[24.2]; MKF 17[8].
91. Kur joji, Jonai? *P. Asta Tarailienė (Krušniauskaitė)*, 27, g. Merkinėje. Nuo 2001 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[13.4]; MKF 3[62]. Past.: vaikas pasodinamas ant pilvo. Viso žaidinimo metu jis jodomas, o, sakant paskutinę eilutę, stipriai papurtomas. Panašų kykavimo variantą pateikė O. Aleksišūnienė, tik gale susakomi populiarios liaudies dainos žodžiai: „Dul, dul dūdelė, / Graži mano mergelė“.
92. Joja, joja ponas. *P. Rimutė Antončikienė (Makselytė)*, 38, g. Paąžuolės k., Kaniavos apyl., Varėnos r. Nuo 1987 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[16.5]; MKF 3[77].
93. Ūdada ūdada. *P. Genė Milaševičienė (Širvinskaitė)*, 66, g. Mikalavo k., Daumantonių apyl., Alytaus r. Nuo 1975 gyv. Merkinėje. U. ir šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[21.11]; MKF 3[102]. Past.: „Pasistatydavom vaiką ant kojų ir sūpuodavom, ir vis taip sakydavom“. Panašų variantą pateikė O. Giedrienė, tik paminėdavo ir vaiko vardą: „Ūdada, Alguli, ūdada, mažiuli“.
94. Ūda ūda ūda da. *P. Jadvyga Stravinskienė (Pašinskaitė)*,

- 46, g. Dargionių k., Trakų r. Nuo 2005 gyv. Merkinėje. U. A. Stravinskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė. Sg. MKA 8[10.5]; MKF 13[37].
95. Dyliu dyliu dylinuku. P. **Ona Marcinonienė (Kranciuokaitė)**, 70, Zeinių k., Varėnos r. Nuo 1984 gyv. Panaroje, Merkinės sen., Varėnos r. U. G. Indrašiūtė, G. Žalakytė 2007; t. šfr. A. Tamulevičiūtė. Sg. MKA 8[27.4]; MKF 16[6].
96. Mylu mylu šitų. P. **Julija Barynienė (Stočkelytė)**, 62, g. Žemių k., Kibyšių apyl., Varėnos r. Nuo 1966 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[15.2]; MKF 3[71].
97. Mylu mylu mylu. P. **Angelė Barysienė (Balčiūtė)**, 57, g. Vieciūnų k., Vieciūnų sen., Druskininkų r. Dabar gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 4[5.4]; MKF 3[23]. Past.: dainelė dainuojama vaiką pasisodinus ant kelių. Ja galima numaldyti verkiantį vaiką arba ja prajuokinti. Tariant paskutinius žodžius, vaikas ant kelio tarsi „jodomas“.
98. Mylu mylu mylu. P. **Vlada Dvareckienė (Buraitė)**, 60, Puvočių k., Merkinės apyl., Varėnos r. U. G. Četkauskaitė, 1964. Sg. ČtkDzM 275.
99. Mylu mylu mylu. P. **Genovaitė Barysienė (Vitkauskaitė)**, 75, g. Zakavolių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Dabar gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[7.1]; MKF 3[30].
100. Mylu mylu mylu. P. **Danutė Jurkonienė (Gruzdytė)**, 46, g. Mankūnėlių k., Noragėlių apyl., Lazdijų r. Nuo 1995 gyv. Kačingės k., Merkinės sen., Varėnos r. U. A. Jurkonis, S. Valeišaitė 2005; t. šfr. S. Valeišaitė; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 4[17.9]; MKF 3[87].
101. Mylu mylu glust glust. P. **Lina Kaupinienė (Truncaitė)**, 34, g. Žemaitkiemio k., Šilutės r. Nuo 1987 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[10.1]; MKF 3[42].
102. Mylu mylu mylu. P. **Genė Milaševičienė (Širvinskaitė)**, 66, g. Mikalavo k., Daumantonių apyl., Alytaus r. Nuo 1975 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[21.9]; MKF 3[100].
103. Mylu mylu mylu. P. **Ona Giedrienė (Prieskienytė)**, 64, g. Maksimonių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Dabar gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[14.3]; MKF 3[68]. Past.: toki pat šio teksto variantą pateikė A. Tarailienė.

104. Mylu mylu. P. **Antanina Sinkevičienė (Volungevičiūtė)**, 72, g. Šunupio k., Marcinkonių apyl., Varėnos r. Nuo 1977 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[18.1]; MKF 3[90].
105. Mylu mylu mylu. P. **Vladzė Susmarienė (Volungevičiūtė)**, 64, g. Purpliu k., Merkinės apyl., Varėnos r. Nuo 1962 gyv. Merkinėje. U. R. Pigagaitė, G. Leskauskaitė, A. Stravinskaitė 2007; t. šfr. G. Leskauskaitė; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 8[5.5]; MKF 13[14].
106. Čyru vyru, duok pipirų. P. **Genė Milaševičienė (Širvinskaitė)**, 66, g. Mikalavo k., Daumantonių apyl., Alytaus r. Nuo 1975 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 4[21.12]; MKF 3[103].
107. Šokit, pešės, ant bačkės. P. **Stasė Morkeliūnienė (Bingelytė)**, 70, g. Pagilšių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Nuo 1978 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 4[8.5]; MKF 3[36]. Past.: „Čia mano močiutės daina. Taip vaikai buvo juokinami“.
108. Kuti kuti, bė bė. P. **Stasė Morkeliūnienė (Bingelytė)**, 70, g. Pagilšių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Nuo 1978 gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 4[8.7]; MKF 3[38]. Past.: „Tep vaikus mes juokindavom anksčiau“.
109. Oi, bobute, ką tu verdzi. P. **Asta Tarailienė (Krušniauskaitė)**, 27, g. Merkinėje, kur tebegyvena. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[13.9]; MKF 3[64].
110. Seku seku pasakų. P. **Ona Giedrienė (Prieskienytė)**, 64, g. Maksimonių k., Merkinės apyl., Varėnos r. Dabar gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005. Sg. MKA 4[14.2]; MKF 3[67].
111. Opa opa opapa. P. **Onutė Aleksišienė (Aleškevičiūtė)**, 49, g. Dublionovo k., Permės srityje, Rusijoje. Nuo 1964 gyv. Merkinėje. U. Ž. Aleksišienė 2007. Sg. MKA 8[17.3].
112. Džin džin džin džin šašš. P. **Bronė Babavičienė (Kašėtaitė)**, 74, g. Pilvingių k., Varėnos r. Dabar gyv. Merkinėje. U. ir t. šfr. S. Valeišaitė 2005; ml. šfr. K. Breidokas 2007. Sg. MKA 4[1.5]; MKF 3[6]. Past.: „Šitą dainelę aš išmokau iš savo mamytės. Prisimenu, kada jinai jau žaisdavo su vaikais, ir sako: „Džin džin džin šašš“. Ir vėl kartoja toliau. O vaikas jau nustoja verkęs ir jau klausio, kas čia yra, jau jam įdomu“.

Pateikėjų abėcėlinė rodyklė

Aleksiūnienė, Onutė, 88, 111
Antončikienė, Rimutė, 41, 46, 47, 56, 92
Arlinskienė, Malvina, 4
Babavičienė, Bronė, 44, 80, 112
Bagdžiuvienė, Daiva, 16, 26, 29
Barynienė, Julija, 50, 82, 96
Barysienė, Angelė, 52, 86, 97
Barysienė, Genovaitė, 99
Barysienė, Ona, 42
Barysienė, Stanislava, 90
Bieliokienė, Violeta, 58
Cilcienė, Danutė, 12, 48
Čaplikienė, Marijona, 84
Dvareckienė, Vlada, 18, 83, 98
Giedrienė, Ona, 39, 55, 69, 103, 110
Jovaišienė, O., 5, 49
Jurkonienė, Danutė, 9, 10, 33, 34, 36, 59, 81, 100
Kareivienė, J., 6
Karlonas, Jonas, 19, 31, 35
Karlونienė, M., 30
Kaupinienė, Lina, 63, 72, 101
Kvaraciejienė, J., 85
Kvaraciejienė, Serafina, 68, 89
Lubienė, Inga, 13, 27, 64
Marcinonienė, Ona, 15, 95
Milaševičienė, Genė, 2, 3, 23, 24, 25, 32, 45, 53, 54, 93, 102, 106
Morkeliūnienė, Stasė, 40, 43, 65, 107, 108
Pigagaitė, V. 61
Pigagienė, Aldona, 14
Pigagienė, Ona, 20
Sadauskienė, V., 7
Sasnauskienė, Ona, 1, 75
Sinkevičienė, Antanina, 104
Stravinskienė, Jadvyga, 8, 57, 62, 73, 94
Susmarienė, Vladzė, 17, 37, 71, 76, 87, 105

Sušinskienė, Izabelė, 70
Šapalienė, Loreta, 22, 28, 67, 79
Tarailienė, Asta, 66, 91, 109
Urbonavičienė, Vlada, 74, 78
Vydūnienė, Bronė, 38
Volungevičienė, Angelė, 21, 51
Zeziulevičienė, A., 7
Žagunienė, Janė, 11, 60, 77

Tekstų abėcėlinė rodyklė

A-a-a, dukterėle, 33
A-a a-a liuli, 9, 11
A-a a-a liūli, 10, 22
A-a-a liūli, 23
A-a liūli, 8
A-a-a liuliaukų, 1
A-a liūliauką, 2
A-a liūliauku, 7
A-a a-a mažų, 15, 30
A-a-a, mažutėli, 26
A-a a-a pupa, 27, 28
A-a a-a pupą, 29
A-a, sūneli, 32
A-a a-a šitų, 12, 14
A-a-a šitą, 13
A-a-a šitų, 21
Apsi vištos vanaginės, 35

Čiūčia liūlia liūlia, 24
Čiūčia liūlia liūli, 25
Čiūčia liū liūliauką, 3
Čiūčia liūlia, mažas sūnaitėli, 38
Čiūčia liūlia mažąjį vaikeli, 37
Čiūčia liūlia, mažutėle, 48
Čiūčia liūlia, mažutėli, 36

Čiūčia liūlia mažu, 17
Čiūčia liūlia šita, 16
Čyru vyru, duok pipirų, 106
Čiūčia liūlia liūlia, 24
Dyliu dyliu dylinuku, 95
Dziuk dziuk dziuk, 89
Dzug dzug dzukū, 81
Džin džin džin džin šašš, 112

Gir gir gir gir gir girtonas, 75
Griežia svirplelis užpečky, 47
Grūdu grūdu čilkinėlj, 56
Grudu grudu čiulkinėlj, 57
Grūdu grūdu grucukj, 50, 51
Grūdu grūdu grūcelj, 52
Grūdu grūdu grūdelj, 53, 54
Grūdu grūdu košę, 58
Grūdu grūdu košukj 55
Grūdu grūdu pelaļj, 49

Jau saulutė nusileido, 45
Joja, joja diedukas, 86
Joja, joja dziedukas, 87
Joja, joja Jonas, 90
Joja, joja ponas, 92
Joja, joja ponukas, 88

Kaciūtė lapiūtė, 76
Katinėli rainakėli, 77
Katu katu katutes, 72
Kedenu kedenu vilnų, 85
Kėkū kėkū, 84
Kėkū kėkū kėkū, 82
Kėkū kėkū varnynėkū, 83
Kyčiū kyčiū kyčiū, 80
Kumštis, 79
Kur joji, Jonai?, 90

Kuti kuti, bè bè, 108

Liuliai, liuliai šitų, 20

Liuli liuli mažų, 18, 19

Liūliai liūliai liūliauką, 4

Liūli liūli liūliaukų, 5, 6

Liūli liūli mažų, 31

Malam malam grucukę, 70

Miki, sūneli, užmiki brangiausias, 43

Miki, vaikuti brangus, 41

Mik, mažutėli, 42

Mik, sūneli mano brangus, 44

Mik vaikeli, 39

Mylu mylu, 104

Mylu mylu glust glust, 101

Mylu mylu mylu, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 105

Mylu mylu šitų, 96

Oi, bobute, ką tu verdzi, 109

Opa opa opa pa, 34

Opa opa opapa, 111

Pele, pele, kur buvai, 78

Plojam plojam katučių, 73

Plojam plojam katutes, 74

Ploju ploju kaciukį, 71

Seku seku pasakų, 110

Šokit, pelės, ant bačkelės, 107

Virė košį, 65

Virė virė košę, 60, 64, 67, 69

Virė virė vaikai košę, 68

Viru viru košę, 59, 61, 62, 63, 66

Už krosnies svirplelis gros, 46

Užmik, užmik, akute, 40

Ūdada ūdada, 93

Ūda ūda ūda da, 94

Žodynėlis

aplikai *sl.* – kabliukai drabužiams susegti

bačkelė *sl.* – statinė

baronukas *sl.* – avinukas

dundė – užpakaliukas

grabnyčia *sl.* – žvakė

gronyčios *sl.* – skiriamosios ribos, ežios

guzikai *hibr.* – sagos

kašikas *sl.* – pintinė, krepšys

kaštavoc *sl.* – ragauti

klepetukai *sl.* – švarko atlapai

kvarbatkos *sl.* – raukinukai

lenciūgas *sl.* – grandinė

ma – man

navatniai – keistai

pacukai *sl.* – žiurkės

padalkos *sl.* – palankai

pasrėdyti *sl.* – pasipuošti

pavalkai – apynasris arkliui

ripuliai – raukinukai

šniuralka, šniurauka, šniūrauka *sl.* – liemenė

tarbuki *sl.* – maišeliu

vėčeroc *sl.* – vakaroti

žiponas *sl.* – švarkas, apsiaustas

Gyvenimas lopšinės glėbyje

„Kukumbalio“ ir Eičiūnų jaunimas ekspedicijos-praktikumo metu su pateikėja Gene Milaševičiene (centre) 2007 birželio 4 d. Merkinėje

Birutė Kazlauskienė (dešinėje) primena projekto dalyviams mūsų senolių žaisliukus. 2007 birželio 6 d. Vilnius, Lietuvos nacionalinis muziejus

Projekto dalyviai po ekskursijos Lietuvių literatūros ir tautosakos institute su instituto darbuotojais. 2007 birželio 6 d. Vilnius

Tautosakininkė Gražina Kadžytė (kairėje) pasakoja apie fonografa, kuriuo pirmą kartą Lietuvoje buvo pradėta užrašinėti tautosaka. 2007 birželio 6 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius

*Piname draugystės apyranę. 2007 birželio 6 d.
Vilnius, Lietuvos nacionalinis muziejus*

Programos „Vaikystės rytmetys”, parengtos pagal surinktas lopšines ir žaidinimus, akimirka. Centre Vytautas Černiauskas myluoja Kotryną. 2007 m. Merkinė

Pasirodymas Dzūkijos vaikų folkloro festivalyje „Ėglynaičiai” 2007 m. birželio mėn. Marcinkonyse

*„Kukumbalis” prieš pasirodymą atrankoje į Lietuvos dainų šventę. Pirmoje eilėje iš kairės: Vytautas Čaplikas, Kotryna Černiauskaitė, Kristupas Černiauskas; antroje eilėje: vadovė Rita Černiauskienė, Gerda Žalakytė, Austėja Stravinskaitė, Rokas Pačkauskas, Gabrielė Leskauskaitė, Ugnė Bingelytė, Vita Pačkauskaitė, Jolita Brazinskaitė, Digna Sabonytė; trečioje eilėje: Živilė Aleksiūnaitė, Asta Tamulevičiūtė, Rasa Pigagaitė, Justinas Bagdžius, Sandra Janickaitė, Gedilė Indrašiūtė, Skirmantas Stravinskas.
2006 m. lapkričio mėn. Perloja*

*„Vaikystės rytmečio” programa Lietuvos dainų šventėje.
2007 liepos 6 d. Vilnius*

*Jolita Brazinskaitė,
Ugnė Bingelytė,
Digna Sabonytė,
Vita Pačkauskaitė
2007 liepos 6 d.
Vilniuje*

*Austėja
Stravinskaitė
žaidina Vytuką
ir Kristupą
2007 liepos 6 d.
Vilniuje*

*„Kukumbalio” pasirodymas viename iš Dainų šventės kiemių.
2007 liepos 6 d. Vilnius*

*„Kuru kuru pečiukų” sumodernintą kykojimą žaidžia Jolita Brazinskaitė,
Ugnė Bingelytė, Rokas Pačkauskas, Gedilė Indrašiūtė.
2007 liepos 6 d. Vilnius*

Projekto „Dzūkijos lopšinės glėbyje” metu organizuotos tautosakinės ekspedicijos dalyviai, užrašinėję tautosaką Merkinėje. Pirmoje eilėje iš kairės: Gabrielė Leskauskaitė, Skirmantas Stravinskas, Rasa Pigagaitė, Justinas Bagdžius, Gedilė Indrašiūtė, Rokas Pačkauskas, Justina Ivanauskaitė; antroje eilėje iš kairės: Sandra Janickaitė, Žymantė Indrašiūtė, Gerda Žalakytė, Ema Juškevičiūtė, Miglė Kalvinskaitė, Jolita Brazinskaitė, Digna Sabonytė, Ugnė Bingelytė, Austėja Stravinskaitė, ekspedicijos vadovė Rita Černiauskienė su Kotryna Černiauskaite ant rankų, Živilė Aleksiūnaitė. Tautosaką užrašinėjo ir Asta Tamulevičiūtė bei Vita Pačkauskaitė (žr. psl. 135 nuotrauką viršuje). 2007 rugsėjo 20 d. Merkinė

„Kukumbalio” gyvenimas sukasi ratu nuo Joninių iki advento. Rinkdamas dainas iš merkiniškių, persirašydamas senuosius kūrinis iš Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto fondų, ieškodamas publikuojamų Merkinės apylinkių tekstų tautosakos dainynuose, jaunimas jų mokosi, nuoširdžiai dainuoja. Išlaikydamas autentiką ir bandydamas prie jos moderniai prisiliesti „Kukumbalis” kuria savitas programas ir organizuoja tradicines kalendorines šventes Merkinėje.

*Rasotos „Kukumbalio” Joninės prie Jonionių akmenų.
2002 birželio 23 d.*

*Tradicinė „Kūčių stalo repeticija” advento vakaronėje
Dzūkijos nacionalinio parko Merkinės lankytojų centre.
2005 gruodžio 22 d.*

Priedai

Priedas Nr. 1

Vaiķu dainas. Lopšīnēs. Žaidīnīmai

- I. Vardas, pavardē (mergautinē) _____
- II. Gimimo metāi, vieta _____
- III. Vietovē, apie kuriā pasakojama _____
- IV. Tautybē, tīkyba _____
- V. Adresas, telefonas _____
- VI. Socialinē, šeimyninē padētis _____
- VII. Užrašīnētojas, užrašymo data ir vieta _____

Lopšīnēs

1. Ar dainuodavote vaīkams lopšīnes? Kokias? Kodēl? Iki kokio amžīaus? _____
2. Iš kur išmokote dainuoti lopšīnes? _____
3. Kada dažnīausīai dainuodavote? _____
4. Ar tokias pačias lopšīnes dainuodavote kaskart (ryte, dienā, vakare)? Kodēl? _____
5. Ar vaīkui patīkdavo lopšīnē (-ēs)? Kodēl? _____
6. Ar vaīkai prisimīndavo dainuojamas lopšīnes? _____
7. Ar Jums tēvai dainuodavo lopšīnes? Kokias? _____
8. Ar savo vaīkus mokēte lopšīniū? Ar tai buvo jīems jau suaugus? _____
9. Ar dainuojate savo anūkams? _____

Žaidīnīmai

10. Kaip žaidīndavote vaīkus? _____
11. Kokīus žaidīnīmus žaisdavote su vaīko pirštāis? Kodēl? _____
12. Ar myluodami, sūpuodami vaīkā sakydavote kokīus nors žodžīus? Kokīus? _____
13. Ar kykodavote vaīkus ant kojų? Kaip tai darydavote? _____
14. Kaip numaldydavote verkiantį vaīkā? Kodēl būtent taip? _____
15. Kaip juokīndavote vaīkā? Kodēl? _____
16. Iki kokio amžīaus žaidīndavote vaīkus? Kodēl? _____
17. Kā dar dainuodavote vaīkams? Kaip juos užīmdavote? _____

*Sudarē Simona Valeišaitē, Merkīnēs V. Krēvēs gīmnazījos
4 gīmnazījos klasēs mokinē. 2005 m.*

Santrumpos

ČtkDzM – Dzūkų melodijos. Sudarė ir parengė Genovaitė Četkauskaitė. Vilnius, Vaga, 1981

LLD I – Lietuvių liaudies dainynas I t. Vaikų dainos. Vilnius: Vaga, 1980.

LTR – Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštynas

LTRF – Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštyno fonoteka

MKA – Merkinės jaunimo etnokultūros klubo „Kukumbalis“ archyvas

MKF – Merkinės jaunimo etnokultūros klubo „Kukumbalis“ fonoteka

apyl. – apylinkė

aps. – apskritis

g. – gimė

gyv. – gyvena

k. – kaimas

m. – metai

mg. – magnetinis įrašas

ml. šfr. – melodiją šifravo

mstl. – miestelis

Past. – pastaba

pl. – plokštelė

prp. – parapija

r. – rajonas

Sg. – signatūra

t. šfr. – tekstą šifravo

U. – užrašė

vls. – valsčius

Merkinės lopšinės ir žaidinimai

Išleido Merkinės jaunimo etnokultūros klubas „Kukumbalis“
Vilniaus g. 3, Merkinė, Varėnos r.
kukumbalis2003@yahoo.com
tel.: +370 61675214; +370 61438012

Tiražas 400 egz.

Spausdino UAB „Albagrafija“
Pulko g. 96, Alytus